

**URHEILUN YMPÄRISTÖVASTUOVERKOSTO LIIKUNTAKULTTUURIN
YMPÄRISTÖVASTUULLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ
Haastattelututkimus verkoston toiminnasta ja toimintamahdollisuuksista**

Heidi Tattinen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

Tattinen, H. 2020. Urheilun ympäristövastuuverkosto liikuntakulttuurin ympäristövastuullisuuden edistäjänä. Haastattelututkimus verkoston toiminnasta ja toimintamahdollisuuksista. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu - tutkielma, 106 s., 3 liitettä.

Ympäristöasioiden hallinnan merkitys on kasvanut jokaisella yhteiskunnan osa-alueella ja ympäristöhallintaan liittyvä tutkimus on lisääntynyt huomattavasti. Myös liikunta- ja urheilukulttuuriin liitettävät ympäristökysymykset ovat nousseet yhä ajankohtaisemmaksi tutkimusaiheeksi. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että valtakunnallisissa liikunta- ja urheilualan organisaatioissa on tunnistettu ympäristövastuullisuuden paine ja alettu kehittää toimenpiteitä ympäristökuormituksen hillitsemiseksi ja ympäristöhallinnan kehittämiseksi. Vaikuttavat toimenpiteet ovat kuitenkin jääneet alan organisaatioissa vähäisiksi huomioiden ympäristöongelmien yhteiskunnallinen vakavuus. Suomen Olympiakomitea ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto eli Sitra perustivat Urheilun ympäristövastuuverkoston tukemaan liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristötyötä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia mahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuutta.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui ympäristöhallinnan ja verkostohallinnan lähtökohtien taustoittamisen, verkostojen ja sosiaalisen pääoman määritelmien sekä liikunta- ja urheilukulttuuriin liitettävien ympäristökysymysten ympärille. Tutkimustehtävän muodostamisessa sovellettiin myös Ballardin (2005) kestävä kehityksen edistämisen mallia. Tutkimus toteutettiin yksilöteemahaastatteluina Urheilun ympäristövastuuverkoston aktiivitoimijoille. Tutkimukseen haastateltiin viittä verkoston aktiivista jäsentä ja yhtä verkoston koordinaattoria. Tutkimuksen aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin tavoin.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että Urheilun ympäristövastuuverkoston aktiivitoimijoiden näkemykset verkoston toiminnasta ja sen mahdollisuuksista olivat hyvin yhteneväisiä. Urheilun ympäristövastuuverkosto on tähän mennessä lisännyt avointa keskustelua liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristökysymyksistä, edesauttanut hyvien kestävä kehityksen käytänteiden ja toimintamallien jakamista verkoston sisällä sekä auttanut urheilun ja ekologisen kestävyuden asiantuntijoita verkostoitumaan keskenään. Tutkimus osoitti, että Urheilun ympäristövastuuverkostolla olisi myös laajemmin potentiaalia edistää liikunta- ja urheilukulttuurin toimijoiden ympäristövastuullista toimintaa, mikäli verkoston strategiatyötä kehitetään ja verkoston toiminnan haasteisiin puututaan tiukemmin. Jatkossa tulisi tuottaa lisää tutkimustietoa siitä, miten Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminta pystyy vastaamaan liikunta- ja urheilukulttuurin lisääntyviin ympäristöhaasteisiin. Tutkimustietoa tarvitaan myös lisää siitä, millaisten toimintamallien avulla kestävä kehityksen rakentamiseen edellyttämää ympäristötietoisuuden tasoa sekä ympäristötoimijuuden ja sosiaalisen pääoman vahvistamista on mahdollista edistää urheilu- ja liikunta-alan organisaatioissa.

Asiasanat: ympäristöhallinta, ympäristöjohtaminen, verkostohallinta, sosiaalinen pääoma, urheilu- ja liikuntakulttuuri

ABSTRACT

Tattinen, H. 2020. The Sports Environmental Responsibility Network advancing environmental responsibility the sport culture. An interview research in the networks action and functional possibilities. University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 106 p., 3 appendices.

The management of the environmental issues has raised in every part of the society and the academic studies has been done notably in that field. The environmental issues in the sport culture has raised more interest in the research theme. The research before has shown that in the nationwide sport organizations have a pressure to deal with the environmental issues. Organizations have begun to develop the measures how to control environments overloading. The effective measures have been low taking in the account of social seriousness. The Finnish Olympic Committee and Sitra founded the Sports Environmental Responsibility Network to support the sport organizations environmental work. The purpose of this research is to solve what are Sports Environmental Responsibility Networks possibilities to advance sport culture environmental responsibility.

The theoretical framework for research was built around the background of environmental network management, the definition of networks and social capital, and the environmental issues associated with sport and sport culture. In the research assignment was applied Ballards (2005) model of the sustainable development. The research was conducted as individual theme interviews to active operators of the Sports Environmental Responsibility Network. For the research was interviewed five active members of the network and one of the networks coordinators. The research material was analyzed in the theory-guided content analysis.

The result of the research showed that the Sports Environmental Responsibility Networks active operators views from networks actions and its possibilities were very similar. The Sports Environmental Responsibility Network has so far increased open discussion about environmental issues in sports and sport culture. It also facilitated the sharing of good sustainable development practices and approaches. It has also helped network and eco-sustainability experts to network. The research showed that the Sports Environmental Responsibility Network would also have wider potential to promote the environmentally responsible behavior of sports culture if the strategy work of the network is developed and the challenges of its operation are addressed more strictly. In the future it is very important to increase more research information about Sports Environmental Responsibility Networks actions for more increasing environmental challenges in the sports culture. The research information is needed also about operation models and solutions to help to build environmental awareness and to establish social capital in the sports organizations.

Key words: environmental politics, environmental management, governance network, social capital, sports culture

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	1
2	YMPÄRISTÖKYSYMYSTEN MUOTOUTUMINEN	4
2.1	Ympäristöherätyksestä ympäristöhallintoon.....	4
2.2	Kestävä kehitys osana ympäristöpolitiikkaa.....	6
2.3	Ympäristöhallinta.....	8
2.4	Ympäristöjohtaminen osana organisaatioiden toimintaa.....	9
3	YMPÄRISTÖKYSYMYKSET OSANA LIIKUNTAKULTTUURIA.....	13
3.1	Liikuntakulttuurin ympäristösuhde	13
3.2	Kestävä kehitys osaksi liikuntakulttuuria	15
4	YHTEISKUNTATIETEELLINEN YMPÄRISTÖTUTKIMUS	20
4.1	Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teoriaperinteet	21
4.2	Liikuntakulttuurin yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus	23
5	TUTKIMUSKOHTEENA VERKOSTO	27
5.1	Verkostot osana yhteiskunnallista toimintaa	27
5.2	Verkostojen toimivuus.....	29
5.3	Verkostohallinta – uusi hallinnan muoto.....	30
5.4	Ympäristövastuuverkostotoiminta liikunnassa ja urheilussa.....	32
5.5	Sosiaalinen pääoma verkostoissa	34
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	39
6.1	Katsaus sosiologian tutkimuskenttään.....	39
6.2	Tutkimustehtävä ja tutkimustehtävän teoreettinen viitekehys.....	41
6.3	Tutkimusaineiston hankinta.....	45

6.4	Tutkimusaineisto ja tutkimusjoukon taustatiedot.....	48
6.5	Aineiston analyysi	50
6.6	Tutkimuseettiset näkökohdat	53
7	TULOKSET.....	55
7.1	Haastateltavien näkemykset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta.....	56
7.2	Ympäristöaiheiden kytkeytyminen jäsenten taustaorganisaatioihin	59
7.3	Urheilun ympäristövastuuverkostoon kuulumisen merkitys	64
7.3.1	Jäsenten liittyminen verkostoon	64
7.3.2	Verkoston toimintatavat.....	67
7.3.3	Verkoston päätehtävät.....	70
7.4	Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet	72
7.4.1	Verkostolta saadut hyödyt.....	72
7.4.2	Ympäristötietoisuuden vahvistuminen verkostossa.....	74
7.4.3	Sosiaalisen pääoman merkitys.....	75
7.4.4	Verkoston tulevaisuuden näkymät.....	78
7.5	Tutkimustulosten yhteenveto ja johtopäätökset.....	86
8	POHDINTA.....	91
	LÄHTEET	96
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksessa painotetaan, että koko suomalaisessa yhteiskunnassa ja sen kaikilla sektoreilla niin julkisen, yksityisen kuin kolmannen sektorin toimijoiden keskuudessa on ryhdyttävä viipymättä kestävän kehityksen edellyttämiin muutoksiin. Muutostyöhön vaaditaan kaikkien tahojen yhteistyötä, arvojen ja asenteiden mukautumista sekä tieteelliseen tiedon avoimuutta ja sen jatkuvaa kehittämistä. (Kestävän kehityksen toimikunta 2016.) Myös liikuntakulttuurin avaintoimijoiden on vastattava tähän haasteeseen viipymättä ja ryhdyttävä uudistamaan kestävämpiin käytänteisiin pohjautuvaa liikuntakulttuuria (Simula 2015.)

Maailmanlaajuiset ympäristöriskit vaikuttavat koko yhteiskuntaan, myös suomalaiseen liikunta- ja urheilukulttuuriin. Ensinnäkin ympäristöpoliittisen ohjailun tiukentuminen pakottaa myös liikuntakulttuurin avaintoimijoita reagoimaan ympäristöongelmiin sekä kehittämään toimenpiteitä ympäristöhallinnan kehittämisen tueksi. Toisekseen liikuntakulttuuri tuottaa ympäristöhaittoja, mutta tämän lisäksi liikuntakulttuuri voidaan nähdä myös ympäristöriskien uhrina. Ilmastonmuutoksesta aiheutuvat vuodenaikojen muutokset ovat jo osaltaan muuttaneet ja tuleva yhä muuttamaan erityisesti talviurheiluyhteisöjen harrastus- ja liikkumisympäristöjä. (Simula & Levula 2017, 3; Simula 2015.) Onkin selvää, että maailmanlaajuiset ympäristöriskit on pakottanut myös liikunta- ja urheilukulttuurin avaintoimijat pohtimaan suhdettaan ympäristöön ja vaikuttamaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen.

Suomessa liikuntakulttuurin kestävään kehitykseen sekä ympäristöpoliittisiin kytkentöihin pohjautuva tutkimus on vielä sängen vähäistä ja tutkimuslinja kyseiselle tematiikalle on vasta muotoutumassa (Simula, Itkonen & Matilainen 2014, 22; Simula 2015). Ympäristön haasteita tarkastellaan ja ympäristötutkimusta tehdään jo lähes kaikilla tieteenaloilla (Massa 2009) ja näin ollen on myös ajankohtaista ja perusteltua perehtyä liikuntakulttuurin ympäristöpoliittiseen tutkimustematiikkaan (Simula 2015). Perusteltuna syynä lisääntyvälle tutkimustarpeelle voidaan pitää myös sitä, että liikuntakulttuurin kestävien käytänteiden

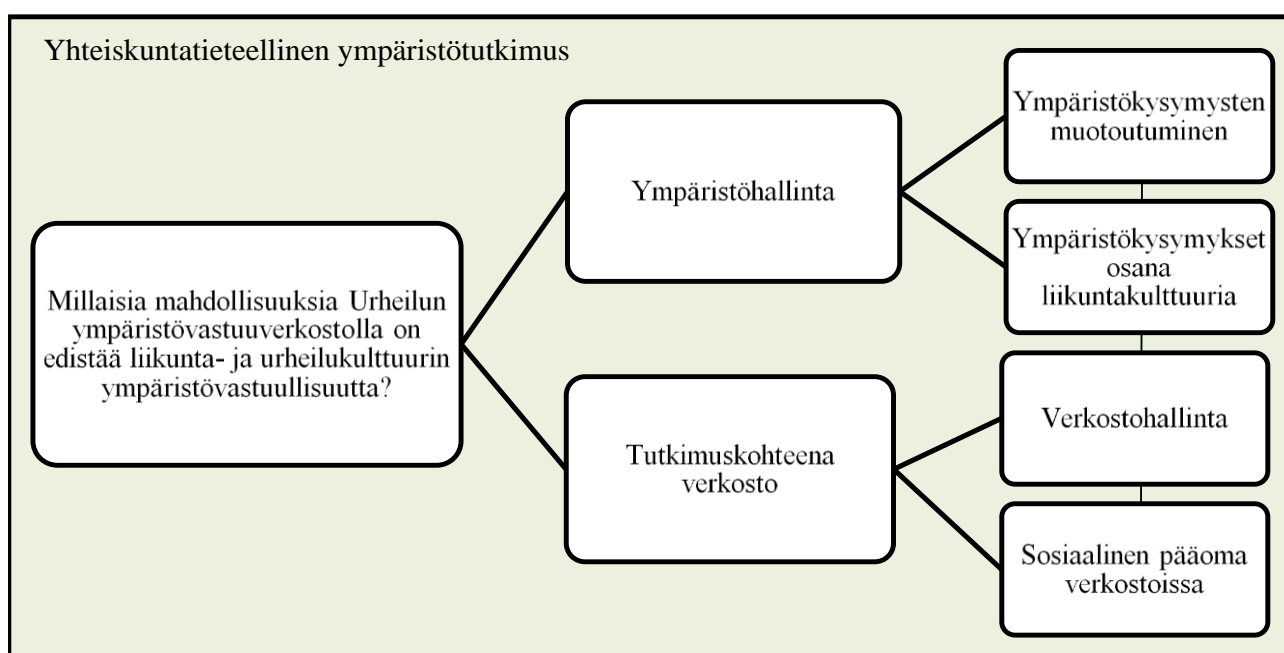
edistäminen vaatii koko liikuntakulttuurin rakenteiden uudistamista (Simula 2015) ja tutkimustietoa aiheesta tämän muutosprosessin taustalle tarvitaan lisää.

Aikaisemmat tutkimustulokset osoittavat, että valtakunnallisissa liikunta- ja urheiluorganisaatioissa on tämän vuosituhannen puolella tunnistettu ympäristövastuullisuuden paine ja alettu kehittää toimenpiteitä ympäristökuormituksen hillitsemiseksi sekä ympäristöhallinnan toimenpiteiden kehittämiseksi. Ympäristötyön sekä ympäristöhallinnan kehittämistoimien vaikuttavuus on kuitenkin monissa organisaatioissa jäänyt vielä suhteellisen vähäiseksi huomioiden ympäristöongelmien yhteiskunnallinen vakavuus. (Simula 2019; Simula ym. 2014, 89–90.) Suomen Olympiakomitea ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto eli Sitra perustivat vuoden 2018 alussa Urheilun ympäristövastuuverkoston tukemaan urheilu- ja liikuntakulttuurin avaintoimijoiden ympäristövastuullisuutta. Urheilun ympäristövastuuverkosto on avoin kaikille aihepiiristä kiinnostuneille ja sen tavoitteena on (Olympiakomitea 2020a.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia mahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullista toimintaa. Tutkimuksessa syvennyttään verkoston aktiivisten jäsenten näkemyksiin ja kokemuksiin verkoston toiminnasta ja sen toimintamahdollisuuksista. Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää ja tuottaa tietoa siitä, millaisia toimintamalleja verkosto tuottaa, millaisista lähtökohdista eri organisaatioista tulevat henkilöt osallistuvat verkoston toimintaan ja millaiset valmiudet heillä on edistää organisaatioiden ympäristötyötä. Tutkimuksessa syvennyttään myös siihen, millaista tiedollista pääomaa verkosto tuottaa jäsenilleen ja miltä sosiaalisen tuen merkitys näyttäytyy verkoston jäsenten keskuudessa.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys (KUVIO 1) on rakentunut ympäristöhallinnan ja verkostohallinnan lähtökohtien taustoittamisen, verkostojen toimivuuden ja sosiaalisen pääoman määritelmien sekä liikunta- ja urheilukulttuuriin liitettävien ympäristökysymysten ympärille. Tutkimuksen alun neljässä luvussa (luvut 2–5) keskitytäänkin taustoittamaan tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Kuudennessa luvussa esitellään tutkimuksen toteuttamisen lähtökohtia sekä tutkimustehtävä. Tutkimustehtävä on muodostunut tutkimuksen

teoreettisen viitekehysten sekä Ballardin (2005) kestävä kehityksen muutosprosessiin pohjautuvan mallin pohjalta. Ballardin mukaan organisaation muutosta kohti kestävä kehityksen käytänteitä on mahdollista edistää ympäristötietoisuuden lisäämisellä, ympäristöriskien vähentämiseen tähtäävien toimintamallien vahvistamisella sekä sosiaalisen tuen edistämällä. Seitsemännessä luvussa syvennytään tutkimuksen keskeisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin. Pohdinnassa arvioidaan koko tutkimusprosessia sekä tutkimuksen luotettavuutta ja esitellään jatkotutkimusehdotuksia.

KUVIO 1. Tutkimustehtävä ja tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

2 YMPÄRISTÖKYSYMYSTEN MUOTOUTUMINEN

Kiinnostus ympäristökysymyksiä kohtaan on viime vuosina kasvanut merkittävästi ja ympäristönäkökulmat huomioidaan nykyisin yhä kattavammin eri yhteiskunnan sektoreilla. Ympäristöongelmia on tätä nykyä mahdotonta ratkaista ilman, että tunnetaan niiden yhteiskunnallista kontekstia. Ympäristön ja yhteiskunnan kiistaton yhteys on myös tutkijapolville haaste nyt ja tulevaisuudessa (ks. Massa 2014a, 246–247.) Tässä luvussa perehdyn siihen, miten ympäristökysymys on saanut alkunsa ja kuinka ympäristöstä on tullut yksi yhteiskunnan polttavimmista keskustelunaiheista. Tämän lisäksi keskityn ympäristöhallinnan sekä ympäristöjohtamisen määritelmiin.

2.1 Ympäristöherätyksestä ympäristöhallintoon

Käsitteen ympäristö merkitys on yhteiskuntatieteissä varsin laaja. Ympäristö liitetään koko yhteiskuntaan ja se käsittää kaikki yhteiskunnan olemassaoloa määrittävät tekijät. Ympäristöllä viitataan siis koko inhimillisen olemassaolon aineelliseen perustaan. Tällainen käsitys ympäristöstä muotoutui 1960- ja 1970-lukujen taitteessa, “ympäristöherätyksen” aikana. (Haila 2001a, 9.)

Ympäristön ja luonnon tilasta on kannettu huolta jo paljon ennen varsinaista ympäristöherätyksen aikaa. Kuitenkin vasta 1960-luvulla ympäristömuutoksesta ja ympäristöongelmista aiheutuvasta huolesta alettiin puhua laajemmin ja radikaalimmin. Toisen maailmansodan jälkeen ydinräjäytyksistä aiheutuva radioaktiivinen saaste sekä kemikaalien käytön kasvu aiheuttivat täysin uusia ympäristöongelmia. Myös teollistuminen, massatuotanto ja suurkuluttaminen sekä niiden aiheuttamat ympäristöongelmat luonnehtivat toisen maailmansodan jälkeistä aikaa. Näistä ympäristöongelmista alkanut uutisointi lisäsi tietoisuutta sekä herätti huolta, joka johti protestiliikkeiden muodostumiseen ja jopa radikaaliin ympäristöliikehdintään. (Haila 2001a, 26–28; Haila 2001b.)

Ympäristöherätystä luonnehtivat radikaalit ja julkiset kannanotot tulevaisuudesta. 1960- ja 1970-lukujen aikaan ilmestyi esimerkiksi paljon herätyskirjallisuutta, joka nousi nopeasti

pintaan julkisissa tiedotusvälineissä. Myös aktiivinen kansalaisliikehdintä oli tyypillistä ympäristöherätyksen aikoina. (Haila 2001a, 28–29.) Tuolloin myös tutkijat alkoivat kiinnostua ympäristöongelmista ja niiden vaikutuksista yhteiskuntaan. Lisääntynyt tietoisuus ilman ja veden saastumisesta, energiakriisistä sekä kasvun rajoista saivat tutkijat pohtimaan laajemmin yhteiskunnan vaikutuksia ympäristöön ja muuttuvan ympäristön vaikutuksia yhteiskuntaan. (Valkonen & Saaristo 2016, 14–15.) Tutkijoiden havaintojen myötä käsitteen ympäristö merkitys muuttui ja samalla myös ymmärrys ympäristöä kuvaavasta ilmiöstä muuttui. Tämä pohjusti yhteiskunnallisen ympäristökysymyksen muotoutumista. (Haila 2001a, 10–11, 40.)

Ympäristöhallinto ja ympäristöpolitiikka Suomessa

Ympäristöherätys viritti laajempaa julkista keskustelua ympäristöongelmista. Nämä keskustelut sisälsivät vahvan poliittisen latauksen, sillä monet ympäristöongelmien osa-alueet oli laiminlyöty sekä julkisen vallan että yksityisten yritysten toimesta. Poliittisissa keskusteluissa vaadittiin, että ympäristöongelmien ratkaisu saataisiin valtiovallan alle. Alkujaan keskustelun vauhdittajana eivät toimineet poliitikot, vaan aktiiviset kansalaiset, opiskelijat, tutkijat ja kansanliikkeet. (Haila 2001a, 11–12; 22; Jokinen & Laine 2001, 49–64.)

Ympäristön politisoitumisen seurauksena ympäristöongelmia alettiin hahmottaa omana yhteiskuntapolitiikan lohkonaan eli ympäristöpolitiikkana. Ympäristöpolitiikka muotoutuu erilaisten toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Myös muilla yhteiskuntapolitiikan osa-alueilla, kuten talous-, energia- ja liikennepolitiikassa tehdään ympäristön tilaan vaikuttavia päätöksiä. Lisäksi ympäristöpolitiikkaa harjoitetaan myös poliittisten instituutioiden ulkopuolella, kuten markkinoilla ja kansalaisyhteiskunnassa. (Jokinen & Laine 2001, 49–50.)

Suomessa ympäristöhallinnon ja -politiikan vakiintumista ilmensivät ympäristölainsäädännön kehittyminen sekä ympäristönsuojelun keskushallinnon ja ympäristöministeriön perustaminen. Näiden kehitysaskelien myötä vastuu ympäristön tilasta siirtyi julkiselle vallalle. Suomeen perustettiin ympäristönsuojelun keskushallinto vuonna 1973. Tästä kymmenen vuotta myöhemmin perustettiin ympäristöministeriö. Ympäristönsuojelun lainsäädäntöä lisättiin säätämällä uusia lakeja. Vuonna 1978 hyväksyttiin jätehuoltolaki ja vuonna 1982 puolestaan

ilmansuojelulaki. Vuonna 1994 julkisen vallan vastuu ympäristön tilasta sisällytettiin Suomen perustuslakiin. (Haila 2001a, 33–40; Tirkkonen & Jokinen 2001, 66.)

Uusien ja useiden erityislakien säätäminen johti kuitenkin monimutkaiseen lupajärjestelmään. 1980- ja 1990 -lukujen vaihteessa lupajärjestelmää oli alettava yhtenäistämään. Tästä seurauksena vuonna 2000 astui voimaan ympäristönsuojelulaki, jonka myötä myös lupamenettelyt ovat yhtenäistyneet. Myös kestävä kehitys astui 1990-luvulla mukaan lainsäädännöllisiin perusteluihin. Ympäristölainsäädäntö onkin kehittynyt sektorikohtaiseksi lainsäädännöksi. Se koostuu niin laeista ja asetuksista kuin myös ympäristöä koskevista hallinnollisista määräyksistä ja päätöksistä. (Haila 2001, 40; Tirkkonen & Jokinen 2001, 66 – 67.)

Edellä esitettyjen kehitysaskelien myötä ympäristöpolitiikasta tuli vakinainen osa valtion ja kuntien hallintoa. Samalla ympäristöhallinnon tehtävät laajentuivat. Nykyisin ympäristöhallinnon tehtäväkenttää määritellään Suomessa kestävän kehityksen käsitteellä. Ympäristöhallinnon tavoitteena on taata hyvä ja turvallinen elinympäristö, säilyttää luonnon monimuotoisuus sekä ehkäistä ympäristöhaittoja ja kehittää asunto-oloja. (Ympäristöministeriö 2013, Tirkkonen & Jokinen 2001, 67–69.)

2.2 Kestävä kehitys osana ympäristöpolitiikkaa

Kestävän kehityksen käsite tuli ensimmäistä kertaa julkiseen keskusteluun vuonna 1980 Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) lausumana. Maailmanlaajuisesti käsite tuli tunnetuksi vuonna 1987 Yhteinen tulevaisuutemme -raportin (*Our Common Future*) myötä. Norjalaisen Gro Harlem Brundtlandin johtaman ympäristön ja kehityksen maailmankomission luomassa raportissa kestävä kehitys määritellään kehitykseksi, joka tyydyttää nykyhetken väestön tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omia tarpeitaan. (Allardt 1991, 11; Ulkoasiainministeriö & Ympäristöministeriö 1988, 26.) Yhteinen tulevaisuutemme -raportin (*sekä Tukholman ympäristökongressin 1972 ympäristönsuojeluperiaatteiden*) käsittely jatkui Rio De Janeiroissa järjestetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskongressissa vuonna 1992. Kongressissa hyväksyttiin 178 hallituksen

allekirjoittama Agenda 21 -toimintaohjelma sekä YK:n ilmastopöytäkirja. Rion konferenssi loi pohjan ja edellytykset kansainvälisen yhteistyön ja kansallisen toiminnan kehittämiseksi, jossa keskiössä on kestävä kehityksen edistäminen. (Ympäristöministeriö & Ulkoasiainministeriö 1993, 9–11.)

Nykyinen kestävä kehityksen määritelmä juontaa juurensa niin Brundtlandin -raportin kuin Rion konferenssin kestävä kehityksen ajatuksesta. Kestävä kehitys toteutetaan niin maailmanlaajuisesti, alueellisesti kuin paikallisesti. Se on jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka tavoitteena on turvata niin nykyisille kuin tulevillekin sukupolville elämisen edellytykset. Kestävä kehitys jaotellaan pääsääntöisesti ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen ulottuvuuteen. Päätöksenteossa ja toiminnassa pyritään siis ottamaan tasavertaisesti huomioon ympäristön biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus, kestävä talous sekä ihminen – sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden näkökulmista. (Kestävä kehitys 2019a.)

YK:n jäsenvaltioita sitoo nykyisin YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma, Agenda 2030, joka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 2015. Ohjelma korvaa aiemmat YK:n kestävä kehityksen vuosittaiset tavoitteet ja sen toimikautena ovat vuodet 2016–2030. Ohjelma sisältää 17 kestävä kehityksen päämäärää alavaroitettuna. Ohjelman päämääränä on tehdä maailmasta parempi paikka – ympäristö, ihmiset, ihmisoikeudet ja talouden näkökulmat huomioituna. Ohjelman päämäärät on asetettu universaaleiksi, kaikkia koskeviksi. Agenda 2030 -ohjelman tavoitteet siis koskevat kaikkia YK:n jäsenvaltioita, kun aikaisemmin YK:n vuosittaiset tavoitteet koskettivat vain kehitysmaita. Ohjelman tavoitteet ovatkin kunnianhimoisia ja laajoja: niiden toimeenpano vaatii kaikilta mailta mittavia ponnisteluja. (Kestävä kehitys 2019b; Suomen YK-liitto 2015; United Nations 2015.)

Suomen kestävä kehityksen politiikka on mukailtu yleistä YK:n kestävä kehityksen linjaa ja tänä päivänä kestävä kehitys on vahvasti esillä Suomen politiikassa. Suomen pääministerin johtaman kestävä kehityksen toimikunnan tavoitteena on juurruttaa kestävä kehityksen näkökulma kansallisen päätöksenteon ja politiikan ytimeen. (Ympäristöministeriö 2011; Ympäristöministeriö 2018.) Kestävä kehityksen toimikunta perustettiin Suomeen YK:n

ympäristö- ja kehityskonferenssin jälkeen vuonna 1993. Tuolloin toimikunnan tehtäväksi määriteltiin Agenda 21 -toimintaohjelman kansallisen toimeenpanon suunnittelu ja toteutus. Nykyisin Suomea sitoo kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus: *Suomi, jonka haluamme 2050*. Yhteiskuntasitoumuksen yhtenä keskeisenä päämääränä on toteuttaa Agenda2030 -toimintaohjelmaa sekä sen periaatteita ja kaikkia 17:ää alatavoitetta. (Kestävän kehityksen toimikunta 2006; Kestävän kehityksen toimikunta 2016; Kestävä kehitys 2019b.)

2.3 Ympäristöhallinta

Ympäristöongelmien ratkaisu vaatii uusia ympäristöpoliittisia vaikuttamiskeinoja ja hallinnollisia menettelytapoja. Ympäristökysymyksiin liitettävät toimeenpanopolitiikat ovatkin kietoutuneet yhteen ympäristöhallinnaksi. (Haila & Jokinen 2001, 285; Lähde 2001, 303.) Yritysten ympäristöpoliittinen itseohjaus on kasvanut: esimerkiksi yritysten ympäristöhallintajärjestelmien käyttöönotto ja ympäristöjohtamisen merkitys on lisääntynyt 1990-luvulta lähtien (Jokinen 2001, 88). Myös Sairinen (2009) osoittaa, että ympäristöasioiden käsittelyssä ja ratkaisussa on siirrytty yhä enemmän kohti organisaatioiden suunnittelu-, yhteis- ja itseohjausta. Tämä onkin tarjonnut uuden näkökulman ympäristöongelmien ratkaisuun; osallistumisen vuorovaikutuksen ja avoimuuden merkitys on kasvanut ympäristöhallinnan saralla. Ympäristökysymysten hallinta- ja käsittelytavat ovat siis nousseet yhä ajankohtaisemmiksi kysymyksiksi ympäristöpolitiikan saralla ja ympäristöasioiden hallinnan merkitys on kasvanut jokaisella yhteiskunnan osa-alueella. Myös ympäristöhallintaan liittyvä tutkimus ja käsittekirjo tematiikan ympärillä on huomattavasti laajentunut. (Sairinen 2009, 130–150.)

Ympäristöhallinnan käsite on yhteydessä varsin tiiviisti hallinnan käsitteeseen. Hallinnan käsitteellä sen sijaan voidaan nähdä olevan monikirjoinen merkitys. Hallinnan yleisnimen alla hallinta nähdään monien toimien tuloksena, joilla niin yksityiset kuin julkiset yksilöt ja instituutiot hoitavat yhteisiä asioitaan. Hallinta voidaan nähdä myös historiallisen muutoksen tuloksena, jolloin julkisen vallan edustama hallintovalta saa pikkuhiljaa uusia muotoja. Lisäksi hallintaa voidaan pitää yhteiskunnallisten ongelmien käsittelyprosessina eli hallinnassa on tällöin kyse yhteiskunnallisten ongelmien käsittelystä ja siihen liittyvästä prosessista. (Sairinen

2009, 135–136.) Lähteen (2001, 303) mukaan hallinnan käsitteellä viitataan yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittävien tekijöiden kontrollointiin.

Hallinnan käsitteen pohjalta ympäristöhallinnan käsite voidaan Sairisen (2009, 139) mukaan yksinkertaisimmillaan määrittää seuraavasti: ”*ympäristöhallinnassa on kysymys ympäristöongelmien ja niiden ratkaisujen yhteiskunnallisesta hallinnasta*”. Ympäristöhallinta koskee siis kaikkia sellaisia toimenpiteitä, joiden avulla pyritään ratkaisemaan yhteiskunnassa vastaantulevia ympäristöongelmia. Ympäristökysymysten hallinta ja siihen liittyvät ratkaisut vaativat sellaisten keinojen ja käytänteiden pohtimista, joiden avulla ympäristöasiat voidaan ottaa mahdollisimman tehokkaasti huomioon yhteiskunnassa, oli kyse sitten yksityisten ihmisten, yritysten tai julkisen sektorin toimista. (Sairinen 2009, 130; 139.) Ympäristöhallintaan lukeutuvat siis sellaiset keinot ja toimenpiteet, joiden tavoitteena on niin yksilöiden kuin organisaatioiden tuottamien materiaalivirtojen ja ympäristökuormituksen hillitseminen.

2.4 Ympäristöjohtaminen osana organisaatioiden toimintaa

Yritysten ympäristösuojelutoimien ja ympäristöjohtamisen kehittymistä on mahdollista tarkastella 1990-luvun kolmen viimeisen vuosikymmenen aaltolina. 1970-luvulla vesien saastuminen nousi ajankohtaiseksi ympäristöongelmaksi erityisesti suurissa energiatuotannon ja metsäteollisuuden yrityksissä. Myös 1970-luvun uudet ympäristölait ja säädökset velvoittivat suuryrityksiä noudattamaan ympäristötekijöiden huomioonottamista yritysten toiminnassa. Yritykset kuitenkin suhtautuivat aluksi ympäristönsuojelutoimia koskeviin vaatimuksiin vastustaen. Ympäristönsuojelulliset tavoitteet koettiin alkuun enemmän yritysten kannattavuutta rajoittavana kuin mahdollistavana tekijänä. (Kallio 2001, 14–17; Lindholm 2001, 131–133.)

1980-luvulla yritysten paine toteuttaa ympäristösuojelullisia tavoitteita yhä kasvoi. Tuolloin erityisesti ilmansuojeluun liittyvät ympäristökysymykset nousivat ajankohtaisiksi. Yritysten oli muutettava suhtautumistapojaan ympäristöä kohtaan, sillä myös kuluttajien vaatimukset yrityksistä kohtaan kasvoivat ja julkinen valta sääti yhä tiukempia ympäristölakeja ja -säädöksiä.

1980-luvun lopulla monien suuryritysten ympäristöjohtaminen olikin ottanut kehitysaskeliaan: yrityksillä oli esimerkiksi oma ympäristöpolitiikkansa ja yrityksiin oli palkattu henkilöstöä vastaamaan ympäristöasioista. (Kallio 2001, 14–17; Lindholm 2001, 131–133.)

Yritysten kokonaisvaltaisemman ympäristöjohtamisen kehittämisen on katsottu lähteneen liikkeelle 1990-luvun alussa, jolloin ympäristösuojelulliset tavoitteet alkoivat koskettaa myös laajemmin palvelualan yrityksiä. Myös pienempien ja keskisuurten yritysten kiinnostus ympäristöjohtamista kohtaan heräsi. 1990-luvulla erityisesti materiaalien käytön vähentäminen sekä jätekysymykset nousivat ajankohtaisiksi. Tuolloin yritykset alkoivat myös itse kehittää uusia ympäristöjohtamisen käytäntöjä ja toimintatapoja, joiden avulla ympäristönsuojelulliset tavoitteet voitiin kytkeä osaksi yritysten varsinaista toimintaa. Samalla kehitettiin sellaisia ympäristöjohtamisen välineitä, joiden avulla yritysten toimintaa oli mahdollista tehostaa. (Kallio 2001, 14–18; Lindholm 2001, 133–134.)

Ympäristöjohtaminen määritellään eri asiayhteyksissä eri tavoin. Ympäristöjohtamisen käsite liittyy vahvasti myös muihin johtamisen käsitteisiin, kuten strategiseen johtamiseen tai organisaatiokulttuurin johtamiseen. (Kallio 2001, 19–24.) Pohjolan (2003, 42–43) mukaan ympäristöjohtaminen onkin osittain terminä harhaanjohtava johtuen siitä, että ympäristöä ei ole mahdollista johtaa. Kuvaavampi ilmaisu olisi ympäristöasioiden johtaminen. (Pohjola 2003, 42–43.) Ympäristöjohtamisella viitataan tyypillisesti sellaisiin toimenpiteisiin, joiden avulla varmistetaan ympäristönäkökohtien huomioonottaminen organisaation johtamisessa, ja jotka tuottavat organisaatiolle lisäarvoa. Ympäristöjohtaminen siis koostuu välineistä ja toimista, joiden avulla yritykset toteuttavat ympäristönsuojelullisia tavoitteita ja samalla tehostavat omaa toimintaansa. Konkreettisenä ympäristönsuojelullisena tavoitteena voi esimerkiksi olla materiaalien ja energian säästäminen tai päästöjen minimointi. Myös ympäristötietoisuuden lisääminen ja uuden tiedon hyödyntäminen osana organisaation strategista toimintaa ovat ympäristöjohtamiseen liitettäviä toimia. (Lindholm 2001, 131–132; Kallio 2001, 14–15; 20.) Ihannelanteessa ympäristöjohtaminen vahvistaa sellaista toimintakulttuuria, jossa otetaan huomioon ympäristösuojelulliset tavoitteet kaikessa organisaation toiminnassa sekä päätöksenteossa (Ympäristöhallinto 2013).

Ympäristöjohtamisen pääasiallisia välineitä ovat erilaiset ympäristöasioiden hallintajärjestelmät eli ympäristöjärjestelmät. Ympäristöjärjestelmät mahdollistavat organisaatioiden ympäristönäkökohtien systemaattisen tarkastelun. Järjestelmien tavoitteena on kehittää jatkuvasti organisaatioiden ympäristönäkökulmien huomioonottamista. Tämä on mahdollista seuraamalla kolmea seuraavaa vaihetta: tilanteen arviointi, korjaavat toimenpiteet ja seuranta. (Lindholm 2001, 132.) Ympäristöjärjestelmää rakentaessa aluksi selvitetään, millaisia ympäristövaikutuksia organisaation toiminta aiheuttaa tai voi mahdollisesti aiheuttaa. Selvitettyjen ympäristövaikutusten perusteella organisaatiolle suunnitellaan ympäristöpäämäärät ja päämäärille yksityiskohtaiset ympäristötavoitteet, joiden toteutumista valvotaan ja seurataan. Ympäristöasioiden hallinnan kehittäminen aloitetaan ensisijaista kehittämistä vaativista tekijöistä, joista siirrytään vaikutukseltaan pienempiin ympäristötekijöihin. Lopulta organisaatio saa hallintaansa kaikki sellaiset toiminnot ja tuotteet, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa ympäristöhaittoja. Ympäristöjärjestelmät tarjoavat organisaatioille siis sellaisen menetelmän, jonka avulla ympäristösuojelun tasoa on mahdollista parantaa jatkuvasti. (Pesonen, Hämäläinen & Teittinen 2005, 9–12.)

Organisaatiot voivat hyötyä ympäristöjärjestelmistä monin tavoin. Ympäristöjärjestelmien tavoitteena on ensinnäkin organisaation koko toiminnan ja tuotannon ympäristövaikutusten minimointi. (Lindholm 2001, 132.) Toisekseen organisaatioiden on mahdollista hyötyä ympäristöjärjestelmästä myös taloudellisesti vaikuttamalla ympäristövahinkojen synnyn ennaltaehkäisyyn sekä säästämällä energia-, raaka-aine- ja materiaalikustannuksissa. Lisäksi ympäristöjärjestelmien on katsottu parantavan myös organisaatioiden työntekijöiden viihtymistä työssä. (Pesonen ym. 2005, 13–14.) Myös organisaatioiden julkisuuskuva ja imago on mahdollista parantaa organisaation ympäristövastuullisen toiminnan avulla (Lindholm 2001, 134; Pohjola 2003, 58–59). Erilaiset ympäristöjulkaisut sekä ympäristösertifikaattien myöntäminen viestivät organisaation kuluttajille ja sidosryhmille vastuullisesta toiminnasta ja voivat tätä kautta parantaa organisaation kilpailukykyä sekä luotettavuutta (Pesonen ym. 2005, 13).

Suomessa suosituin ympäristöjärjestelmä on ISO (International Organization for Standardization) 14001 ympäristöjärjestelmä. Se tarjoaa organisaatioille standardisarjan ympäristöasioiden hallinnan kehittämisen tueksi. ISO 14001 ympäristöjärjestelmä koostuu

viidestä eri osasta, jotka ovat ympäristöpolitiikka, suunnittelu, järjestelmän toteuttaminen sekä seuranta ja arviointi. Järjestelmässä määritellään ne tavoitteet, prosessit ja menetelmät, joita organisaatio sitoutuu noudattamaan ympäristövaikutusten kokonaisvaltaisen hallinnan edistämiseksi. (Pesonen ym. 2005, 15–18; SFS 2019; Lindholm 2001, 134.) Lisäksi Suomessa on yrityksiä, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan EU-asetukseen perustuvaa EMAS-järjestelmää (The EU Eco-Management and Audit Scheme). Järjestelmässä organisaatio sitoutuu noudattamaan ISO 14001 ympäristöjärjestelmää sekä lisäksi laatii ympäristöraportin eli EMAS-selonteon. Ympäristöraportti on julkinen raportti, jossa organisaatio tuo esille organisaation ympäristövaikutukset sekä tehtyjä toimenpiteitä ja tavoitteita ympäristöasioiden kehittämiseksi. (Ympäristö 2019; Pesonen ym. 2005, 15–18; Lindholm 2001, 134.)

Suomessa osa liikunta- ja urheilualan organisaatioista, erityisesti alan tapahtumaorganisaatiot, ovat sitoutuneet Ekokompassi ympäristöjärjestelmään. Ekokompassi on pääkaupunkiseudulle kehitetty ympäristöjärjestelmäpalvelu, jonka tavoitteena on tukea organisaatioiden ja tapahtumien ympäristöhallintaa ja tehdä siitä systemaattista sekä läpinäkyvää. Ekokompassi pohjautuu kansainvälisiin ympäristöjohtamisen standardeihin sekä vastaaviin pohjoismaisiin järjestelmiin. Ekokompassi tapahtuma -hankkeessa (2015-2017) kehitettiin tapahtumien ympäristöhallintaa. Hanketta koordinoi Suomen Olympiakomitea ja siinä rakennettiin ympäristöjärjestelmä 19 eri tapahtumalle. Suomen urheilutapahtumista muun muassa Lahden MM-hiihdot 2017, Helsinki City Marathon ja Jukolan viesti olivat mukana hankkeessa. Ekokompassia on hyödynnetty myös liikuntapaikoilla kuten Helsingin jäähallissa ja Olympiastadionilla. (Ekokompassi 2019; Simula & Levula 2017, 13–14; Olympiakomitea 2018.)

3 YMPÄRISTÖKYSYMYKSET OSANA LIIKUNTAKULTTUURIA

Ympäristöongelmat, ilmastonmuutos ja kestävä kehitys ovat olleet esillä viime aikoina myös liikunnan ja urheilun kentällä. Liikuntaa, urheilua ja laajemmin koko liikuntakulttuuria on alettu tarkastelemaan kriittisemmin kestävän kehityksen ja ympäristökysymysten näkökulmasta (Oittinen 2000, 309). Kansalliset ja kansainväliset kestävän kehityksen sitoumukset velvoittavat koko yhteiskuntaa mittavaan muutosprosessiin, johon myös liikuntakulttuurin avaintoimijoiden on ryhdyttävä viipymättä (Simula 2015, 202). Tämän luvun alussa keskityn liikuntakulttuurin ympäristösuhteeseen. Tämän jälkeen perehdyn siihen, kuinka ympäristökysymykset ovat muotoutuneet osaksi kansainvälistä ja kansallista liikuntakulttuuria.

3.1 Liikuntakulttuurin ympäristösuhde

Liikunnan ja ympäristön molemminpuolinen suhde on nykypäivänä kiistaton. Liikuntakulttuuri voidaan nähdä niin ympäristöriskien tuottajana kuin myös niiden uhrina. Liikunnan harrastajamäärien kasvu, lajikirjon nousu sekä koko liikuntakulttuurin kaupallistuminen ovat lisänneet sellaisia ongelmia, joita on syytä tarkastella ympäristövaikutusten näkökulmasta. (Oittinen 2000, 317–319.) Ilmastonmuutoksesta aiheutuvat vuodenaikojen muutokset vaikuttavat sen sijaan tulevaisuuden urheilumuotoihin ja harrastuksiin: esimerkiksi luonnon lumen ja jään hupeneminen uhkaa monia urheilumuotoja ja vapaa-ajan harrastuksia (Simula & Levula 2017, 3). Toisaalta liikunnalla ja laajemmin koko liikuntakulttuurilla on myös mahdollisuuksia toimia edelläkävijänä ekologisesti kestävämmän yhteiskunnan eteen (Oittinen 2000, 319).

Liikunnan ja urheilun harrastamisella on todettu olevan negatiivisia vaikutuksia ympäristön tilaan. Monia lajeja, kuten alppihiihtoa, sukellusta ja surffausta, harrastetaan ekologisesti herkillä alueilla. Näillä alueiden ekosysteemit muuttuvat tai tuhoutuvat käytön takia ja alueiden käyttäjät voivat aiheuttaa mittavaa harmia niin kasvistolle, eläimistölle kuin fyysiselle ympäristölle. Kun vanhat alueet on käytetty loppuun, etsitään uusia alueita lajien harrastamiselle. (IOC 2005, 12; Oittinen 2000, 316.)

Ympäristön kannalta haasteellista on myös se, että liikuntaa harrastetaan yhä useammin rakennetuissa ympäristöissä. Harrastusmuotoja on tarjolla entistä enemmän ja näin ollen uusiin harrastusmuotoihin räätälöityjä suorituspaikkoja tarvitaan jatkuvasti lisää. Vuodenaikojen vaihtelua pyritään myös eliminoimaan liikuntapaikkarakentamisella. Erityisesti talvilajeissa keinotekkoisten liikuntaympäristöjen rakentaminen on yleistynyt, sillä ilmaston lämpeneminen on vaikuttanut monien talvilajien harrastusympäristöihin. Kysymys kuuluukin, missä kulkee raja kohtuullisen kulutuksen ja kerskakulutuksen välillä, kun puhutaan liikuntapaikkarakentamisesta? Liikuntapoliittiseksi ongelmaksi voi myös nousta kestävän kehityksen ja kansalaisten liikuntaharrastusten lisäämisen ristiriita, jos liikuntaharrastusten lisäämisen yhtenä keinona nähdään runsas liikuntapaikkojen uudisrakentaminen. (Kokkonen 2010, 327–328.)

Liikunta ja urheilu tuottavat myös epäsuoria ympäristövaikutuksia. Vapaa-ajan liikenne, esimerkiksi kulkeminen harrastuksiin ja urheilutapahtumiin, muodostaa merkittävän osan yksityisliikenteestä. Urheiluvälineiteollisuus sen sijaan on aiheuttanut omat ympäristökysymyksensä muun muassa materiaalien, energiankulutuksen ja jätteiden tuottamisen myötä. Myös liikuntapaikkojen käytössä tulisi huomioida, energian- ja vedenkulutukseen, jätehuoltoon, liikennejärjestelyihin sekä meluun liittyviä ympäristönäkökulmia. (Oittinen 2000, 317–319.) On myös muistettava, että puhuttaessa harrasteliikunnan ja huippu-urheilun ympäristövaikutuksista, on kyse eri mittaluokan ympäristöhaitoista. Esimerkiksi huippu-urheilun suur tapahtumien kilpailujärjestelyistä ja ammattilaisurheilijoiden lentokilometreistä puhuttaessa on useimmiten kyse melko mittavista ympäristöhaitoista verrattuna esimerkiksi tietyn liikuntaseuran toiminnasta aiheutuviin ympäristökuormituksiin.

Kuten yllä esitettiin, liikuntakulttuuri aiheuttaa moninaisten tekijöiden kautta haittoja ympäristölle. Tämän lisäksi liikuntakulttuuri voidaan nähdä myös ympäristöriskien uhrina. Erityisesti ilmastonmuutos ja siitä johtuva ilmaston lämpeneminen vaikeuttavat monien lajien harrastamista. Ilmaston lämpeneminen uhkaa talvilajien harrastamista pohjoisilla leveyspiireillä. Leutoina talvina on haastavaa taata talvilajien harrastajille ja kilpailijoille suorituspaikkoja. Pitkällä aikavälillä tämä voi vaarantaa koko lajikulttuurin. Myös lämpimimmissä maissa ilmasto-olosuhteiden muuttuminen aiheuttaa haasteita. Esimerkiksi

terveydelle haitalliset pitkät hellejaksot ja kuivuus kaventavat sekä järjestäytyneen että omaehtoisen liikuntaharrastamisen mahdollisuuksia. (Simula 2015, 206.)

Liikuntakulttuurilla on kuitenkin myös mahdollisuuksia toimia yhtenä ympäristötietoisemman yhteiskunnan rakentajana. Liikunnalla on merkittävä kasvatuksellinen ulottuvuus, jota on mahdollista hyödyntää myös ympäristötietoisuuden edistämiseksi, sillä liikunta ja urheilu koskettavat suuria määriä ihmisiä. Esimerkiksi koululiikunnan, seuratoiminnan tai urheilutapahtumien kautta on mahdollista jakaa käytännön tietoa laajalle yleisölle. Liikuntaharrastusten myötä monet ovat myös tekemisissä luonnonympäristön kanssa, ja näin luontosuhteen merkityksen myötä ympäristö ja luonto saattavat saada merkittävämmän aseman lapsen arvomaailmassa. (Oittinen 2000, 320; Suomalainen, Joensuu & Verkkä 2011.)

Urheilutoimijoilla, etenkin huippu-urheilijoilla, on myös yhteisöllistä valtaa. Urheilulla on vaikutusta moniin miljooniin faneihin ja osallistujiin ympäri maailmaa. Urheilu muodostaa ainutlaatuisia yhteisöjä niin paikallisesti kuin globaalisti. Urheilulla on siis todettu olevan positiivisia sosiaalisia vaikutuksia ja merkittävä yhteisöllinen ulottuvuus. (Hendriks 2018.) Urheiluseuroilla, huippu-urheilijoilla ja muilla urheiluyhteisöillä on mahdollisuuksia toimia suunnannäyttäjänä ja yhteiskunnallisen keskustelun virittäjinä puhuttaessa liikunnan ja urheilun ympäristökysymyksistä. Urheilulla ja liikunnalla voidaan nähdä siis laajemminkin olevan edellytyksiä toimia ekologisesti kestävämmän yhteiskunnan eteen.

3.2 Kestävä kehitys osaksi liikuntakulttuuria

Ympäristönäkökulmat nousivat liikunnan ja urheilun kentällä keskusteluun suhteellisen myöhään. Joidenkin urheilulajien ympäristövaikutuksista keskusteltiin ensimmäisen kerran 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa. Tämä ajoittuu ajanjaksolle, jolloin yleisestikin länsimainen elämäntapa ja kulutusyhteiskunta nostettiin tarkemman syynin kohteeksi. Liikuntaa ja urheilua kohtaan nostettu kritiikki sai alan toimijat aivan uudenlaisen tilanteen eteen, sillä kritiikki esitettiin liikuntakulttuurin ulkopuolelta. Urheilun hyvän kertomusta haastettiin, kun ”yhteiskunnan hyväntekijänä” pidetty liikunta ja urheilu nähtiin yhdeksi ympäristöhaittojen aikaansaajaksi. Alkujaan kritiikki pyrittiin torjumaan moninaisin keinoin ja liikunnan

hyvinvointivaikutusten puolustaminen korostui. Myöhemmin keskustelun sävy on muuttunut ja liikuntakulttuurin ympäristönäkökulmista pyritään keskustelemaan rakentavasti eri tahojen välillä. (Oittinen 2000, 313.)

Kestävä kehitys ja olympialiike

Liikunta- ja urheilukulttuuria koskeva ympäristökysymykset saivat kansainvälisesti alkunsa urheilun suurtahtumien, etenkin olympialaisten myötä. Alkujaan ympäristökritiikki kohdistettiin suurkilpailuiden kestävämmiin piirteisiin. Albertvillen 1992 talviolympialaisten myötä olympialaisten ympäristöhaitat nostettiin mediassa valtavan kritiikin kohteeksi. Mittavien rakennusprojektien ja kilpailujärjestelyiden ei katsottu millään tavalla edustavan kestävä kehitystä. Albertvillen olympialaisista aiheutuvat ympäristöhaitat ja niihin kohdistuva mediakritiikki pakotti Kansainvälisen olympiakomitean ryhtymään syvällisempään ympäristötarkasteluun. (Itkonen & Simula 2015; Cantelon & Letters, 2000.)

Kansainvälinen olympiakomitea ryhtyikin 1990-luvun alussa ympäristötyön edistämiseen. Vuonna 1992 KOK oli edustettuna YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa, jonka jälkeen KOK käynnisti yhteistyön YK:n ympäristöohjelma UNEP:n kanssa. Kolme vuotta myöhemmin KOK perusti Urheilu ja ympäristö -komission, jonka tehtäväksi asetettiin järjestöjen ympäristötyön edistäminen. Vuonna 1997 julkaistussa ympäristöhallinnan käsikirjassa (*Manual on Sport and the Environment*) KOK puolestaan esittää, että ympäristö ja ympäristönsuojelu sisältyvät olympia-aatteen peruseriaatteisiin. (Oittinen 2000, 311–313; IOC 2005, 6–7; IOC 2017, 10.) Myös KOK:n uusimmassa kestävän kehityksen strategiassa on esitetty kunnianhimoisia ympäristötavoitteita ja kestävyys nostetaan yhdeksi olympialiikkeen peruspilariksi. KOK korostaa, että olympialiikkeellä on oltava vastuu ympäristöasioista ja olympialaisten järjestäjätahojen on otettava ympäristövaikutukset huomioon kilpailuja järjestäessä. (IOC 2017, 14–19.)

Viimeisen 20 vuoden aikana kestävä kehitys ja ympäristöasioiden huomioiminen on siis pyritty vakiinnuttamaan olympialiikkeen toimintaan ainakin julkisten asiakirjojen perusteella. Mittavista ympäristötavoitteista huolimatta olympialaiset aiheuttavat edelleen valtavia

ympäristöhaittoja ja kansainvälistä olympiakomiteaa onkin kritisoitu sanahelinästä ja viherpesusta. Ympäristökysymykset ja ympäristövaikutukset on otettu kattavasti huomioon olympiakomitean peruseriaateissa, mutta niiden noudattaminen ja käytännön toteutus ovat ristiriidassa olympialiikkeen muun toiminnan kanssa. (Lesjø & Gulbrandsen 2018, 117.) Myös olympialaisten taloudellisten intressien yhteensovittaminen kestävän kehityksen periaatteiden kanssa on saanut kritiikkiä. Hayes ja Horne (2011) ovat artikkelissaan syventyneet olympialaisten ja kestävän kehityksen ristiriitaan Lontoon 2012 olympialaisissa, joiden pääteemaksi nostettiin ympäristö ja kestävä kehitys. Kyseisten olympialaisten kustannukset ja investoinnit olivat mittavia: budjetti oli yhteensä yhdeksän miljardia puntaa ja rakennusurakka kesti kuusi vuotta. Hayes ja Horne toteavat, että olympialaiset muistuttavat nykypäivänä suhteellisen mittavaa liiketoimintaa ja tästä syystä olympialaisten taloudellisia intressejä ja kestävän kehityksen periaatteita on ongelmallista sovittaa yhteen. (Hayes & Horne 2011.)

Kestävä kehitys osaksi kansallista liikuntakulttuuria

Liikuntakulttuurin ympäristönäkökulmat nousivat myös Suomessa keskusteluun vasta 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Syynä tähän voidaan pitää muun muassa sitä, että liikuntaa ei ole ensimmäisenä nostettu ympäristön kannalta haitallisimpiin yhteiskunnan toimialoihin. Liikunnan ympäristökuormitukset nähtiin pitkään vähäisinä, esimerkiksi teollisuuden tai liikenteeseen verrattuna. Vasta 1980-luvulla alettiin puhua laajemmin liikunnan ja urheilun vaikutuksista luonnolle sekä ympäristölle. Tätä ennen keskusteluissa oli nostettu esiin ainoastaan liikkumisympäristöjen vaikutus ihmisten liikunnan harrastamiselle. (Oittinen 2000, 310.)

1990-luvun alussa ympäristökysymykset alkoivat nousta esille myös kansallisissa liikuntajärjestöissä ja julkisen liikuntahallinnon puolella. Tuolloin luotiin esimerkiksi ensimmäisiä liikuntajärjestöjen ympäristösuunnitelmia ja -kirjauksia Palloliitossa, Ampumaurheiluliitossa ja Veneilyliitossa. Nuori Suomi ry käynnisti suunnistusliiton aloitteesta vuonna 1994 Nuorten Luontokasvatusprojektin. Projektin myötä selvisi, että liikunnan ja urheilun ympäristövaikutuksista on olemassa alan parissa toimivilla äärimmäisen vähän tietoa eikä vaikutuksia tiedosteta liikunnan ja urheilun saralla. Tämän tiedon perusteella Nuorten

Luontokasvatusprojekti laajennettiin Nuoren Suomen ympäristöprojektiksi vuosille 1996-1998. Nuoren Suomen Ympäristöprojekti oli ensimmäinen valtakunnallinen hanke, jossa keskityttiin liikuntakulttuurin ympäristövaikutuksiin. (Mesimäki 2001, 102–108.)

Ympäristöprojekti toimi liikuntapoliittisen ympäristökeskustelun avauksena ja herätyksenä. Ympäristöprojektin käynnistämä kehitystyö jatkui Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n ympäristöhankkeessa, joka sai rahoitusta opetusministeriöltä vuosille 1998-2000. Hankkeen tavoitteeksi asetettiin tietoisuuden lisääntyminen ympäristökysymysten ja -politiikan yhteiskunnallisen kehityksen saralla, jossa myös liikunta ja urheilu muodostavat oman kenttensä. Myös yleisen asenneilmaston muokkaaminen kohti ympäristötietoisempaa toimintaa oli hankkeen yksi päätavoitteista. Hankkeen konkreettiseksi tavoitteeksi asetettiin, että vuoden 2000 loppuun mennessä liikuntajärjestöt olisivat laatineet omat ympäristösuunnitelmat tai -ohjelmansa. (Mesimäki 2001, 102–108.)

Ympäristöhankkeen myötä SLU:n toimintaperiaatteisiin sisällytettiin kestävän kehityksen edistäminen. Vuonna 2001 SLU:n hallituksen alle perustettiin ympäristövaliokunta. Tämä oli merkittävä edistysaskel liikuntapoliittisen ympäristötyön kentällä. Liikkeelle lähtenyt ympäristötyö ei kuitenkaan jatkunut toivotulla tavalla ja liikuntaorganisaatioiden ympäristötyön haasteiksi nähtiin niin ajalliset kuin rahalliset resurssit sekä esimerkiksi liikunta ja -urheilujärjestöjen erilaiset intressit ympäristötyön parissa. (Mesimäki 2001, 120; 130.) SLU:n ympäristövaliokunta ei myöskään saanut vakiinnutettua toimintaansa ja lopulta koko valiokunta lakkautettiin (Simula ym. 2014, 19).

Valtakunnallinen koordinaatio- ja kehitystyö liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan edistämiseksi on siis ollut vielä suhteellisen vähäistä ja 2000-luvun jälkeen kehitystyö laantui lähes kokonaan. (Simula 2018). Viime vuosien aikana on kuitenkin tapahtunut aktivoitumista asian parissa. Jyväskylän yliopistossa on ollut käynnissä opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Kohti ekologisesti kestäväää liikuntakulttuuria -tutkimushanke (Kekli), jonka tavoitteena on ollut kehittää kuntien liikuntapalveluiden ympäristöhallintaa (ks. alaluku 4.2). Vuosille 2015-2017 Olympiakomitea käynnisti myös opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella Ekokompassitapahtuma -hankkeen, jossa tavoitteena oli edistää urheilu- ja

liikuntatapahtumien ympäristövastuullisuutta. Edellä esitetyt hankkeet toimivat alkusysäyksenä valtakunnallisen koordinaatiotyön uudelleen käynnistymiselle. Vuonna 2018 perustettiin Olympiakomitean ja Sitran koordinoima Urheilun ympäristövastuuverkosto. (Simula & Levula 2017, 13, 38; Simula 2018.)

4 YHTEISKUNTATIETEELLINEN YMPÄRISTÖTUTKIMUS

Ympäristö ja yhteiskunta ovat väistämättä kietoutuneet toisiinsa ja ympäristöongelmat ovat monella tapaa myös yhteiskunnallisia ongelmia. Kun esimerkiksi pohditaan, miksi ympäristöongelmia on olemassa, miten niitä voidaan ehkäistä ja miten ympäristöongelmat rakentuvat sosiaalisesti ja kulttuurisesti, on kyse yhteiskuntatieteellisestä kysymyksenasettelusta (Hannigan 1995; Massa 2014b, 11.) Ympäristöongelmia on mahdotonta ratkaista ilman yhteiskunnallisia toimia ja niiden historiallisen ja yhteiskunnallisen sisällön tuntemusta. Ympäristön ja ympäristöongelmien tunnistaminen sekä määrittely edellyttävät aina yhteiskunnallista prosessointia, johon liittyy erilaisia arvioita, päämääriä ja näkökulmia. (Valkonen & Saaristo 2016, 8–9; Haila 2001c, 261–262; Viinikainen 1997, 9.) Tämän luvun alussa keskityn yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen ja sen teoriaperinteisiin. Tämän jälkeen syvennyn tarkastelemaan liikuntakulttuurin yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta.

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tavoitteena onkin tarkastella yksinkertaisimmillaan yhteiskunnan ja ympäristön vuorovaikutusta yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tutkimusaloja on monia ja tutkimuskohteita on lukemattomia. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tarkastelukohteet liittyvät esimerkiksi ympäristöongelmien synnyn yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin syihin sekä taustatekijöihin, ympäristöongelmien ratkaisuun ja niiden yhteiskunnallisiin keinoihin ja edellytyksiin sekä ympäristöongelmien vaikutuksiin yhteiskunnassa. (Viinikainen 1997, 11.)

Massan (2014b, 15) mukaan yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen läpimurto tapahtui 1980- ja 1990-luvuilla, vaikkakin yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen aatehistoria ulottuu 1950-luvulle. 1980- ja 1990-luvuilla muutos oli kuitenkin niin nopeaa ja voimakasta, että voidaan puhua yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen läpimurrosta. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kehittymisen on katsottu juontuvan kahdesta tärkeästä havainnosta. Ensinnäkin luontoa ei voida enää ymmärtää ilman ihmisten ja kulttuurien vaikutusta. Puhdasta luontoa on nykyisin haastavaa löytää - kulttuurin ja ihmisen vaikutus

näkyä oikeastaan kaikkialla maapallolla. Tämän pohjalta katsotaankin, että luonnon järjestelmät ovat muuttuneet ekososiaalisiksi järjestelmiksi. Toisekseen yhteiskuntien ymmärtäminen vaatii nykyisin ekologisten prosessien ymmärtämistä. Yhteiskuntia on esimerkiksi mahdotonta ymmärtää ilman, että analysoitaisiin niiden perustana olevia energia- ja materiaalivirtoja. (Massa 2014b, 11–15.)

4.1 Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teoriaperinteet

Kuten yllä jo todettiin, ympäristön haaste on tunnistettu lähes kaikilla yhteiskuntatieteen eri alueilla historiasta antropologiaan ja eri yhteiskuntatieteiden osa-alueilla onkin syntynyt omanlaisia ympäristötutkimuksen erikoistumisalueita (Massa 2009, 42). Tutkimukset voivat liittyä niin ympäristösosiologiaan, ympäristöhistoriaan, ympäristöantropologiaan, ympäristöpolitiikkaan kuin ympäristöviestintään ja ympäristötalouden tutkimukseen. Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimuksen elementit ja menetelmät ovat myös moninaisia. Tutkimus voi perustua niin laadullisiin kuin määrällisiin menetelmiin ja se voi olla luonteeltaan empiiristä tai teoreettista tutkimusta. Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus voi olla myös erilaisia aineistoja yhdistelevää tutkimusta tai empiiristä ja teoreettista tieteidenvälistä tutkimusta. (Massa 2014b, 23–24; Viinikainen 1997, 11.)

Massa (2009, 10) on jakanut yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teorit modernisaation katkosta ennakoiviin (EK-teoriat) ja ekomodernisaatioon kannustaviin (EM-teoriat) teorioihin. Luokittelu on lähtenyt liikkeelle teorioiden yhteiskunnallisen sanoman perusteella. EK-teorioissa keskeistä on se, että yhteiskunnan luontosuhteen eheyttäminen vaatii radikaaleja tekoja. Kyseisissä teorioissa katsotaan, että ympäristön ja luontosuhteen eheyttäminen vaatii suuria yhteiskunnallisia tai jopa maailmanyhteiskunnallisia muutoksia ja ponnisteluja. EM-teoriat sen sijaan pohjautuvat optimistiseen vireeseen. Teoriat pohjautuvat siihen, että modernisaatiosta ei ole luovuttava, vaan ympäristökysymykset on otettava entistä paremmin huomioon niin taloudessa, teknologiassa, politiikassa kuin kulttuurissakin. Näin modernin projektia on mahdollista jatkaa tulevaisuudessa. Kaikki yhteiskuntatieteelliset ympäristöteoriat eivät kuitenkaan mahdu näiden kahden luokittelun alle. Monissa yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teorioissa yhdistyvät niin modernisaation

katkosta ennakoivat kuin ekomodernisaatiota kannustavat pohdinnat ja ratkaisut. (Massa 2009, 10–11.)

Nykyisin yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen saralla on menossa vakiintumisvaihe. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen asema on vahvistumassa ja sen merkitys on vakiintumassa yhteiskunta- ja ympäristötieteissä. (Massa 2014a, 246; Massa 2014b, 11.) Myös alan tutkimustoiminta on vilkastunut 1990-luvulta lähtien, mikä on näkynyt muun muassa alan organisoitumisena sekä tutkijoiden verkostoitumisena. Suomeen perustettiin vuonna 1994 Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura (YHYS ry), joka on saattanut yhteen eri tieteenalojen tutkijoita. (Viinikainen 1997, 13.) Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seuran päätarkoituksena on yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kehittäminen sekä alan koulutuksen edistäminen. Seura toimii valtakunnallisena yhteistyöelimenä ympäristöopintoja harjoittaville ja niistä kiinnostuneille. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seuran toiminta perustuu seuraaviin toimintalohkoihin: vaikuttaminen, tiedottaminen, yhteydenpito, koulutuksen sekä tutkimuksen edistäminen ja kansainvälisten yhteyksien ylläpito ja kehittäminen. (YHYS 2018.)

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen haasteena on kuitenkin se, että erilaisia näkemyksiä vilisee yhteiskuntatieteissä lukemattomia. Tämä aiheuttaa erimielisyyksien ja väärinymmärryksien mahdollisuuden, mikä estää niin yhteiskuntatieteiden sisäistä kuin yhteiskuntatieteiden ja luonnontieteiden välistä keskustelua. Massan (2009) mukaan tieteidenvälisyydessä saattaisi kuitenkin olla mahdollisuuksia eri näkökulmien kohtaamiseen sekä vuorovaikutuksen helpottamiseen. Tieteidenvälisyyden edellytysten parantamiseksi tarvitaankin avointa kommunikaatiota tieteenalojen teoreettisista lähtökohdista. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen piirissä olisi syytä ryhtyä myös puhumaan ainoastaan yhdestä teoriaperinteestä, josta on vain olemassa monia tulkintoja. (Massa 2009, 44.)

4.2 Liikuntakulttuurin yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus

Liikuntakulttuurin kestäväan kehitykseen sekä ympäristöpoliittisiin kytkentöihin pohjautuva tutkimus on ollut Suomessa vielä hyvin vähäistä (Simula ym. 2014, 22; Simula 2015, 203). Kansainvälistä tutkimusta liikuntakulttuurin ympäristösuhteista on tarjolla enemmän, mutta esimerkiksi Mallen, Stevens & Adams (2011, 251) toteavat, että tutkimustoiminta on kuitenkin toistaiseksi myös kansainvälisesti jäänyt vähälle. Kansainvälisissä tutkimuksissa yleisimmät aihepiirit liittyvät olympialaisiin sekä ilmastonmuutokseen. Tutkimuksissa on syvennytty muun muassa olympialaisiin kohdistuvaan ympäristökritiikkiin sekä kansainvälisen olympiakomitean pyrkimyksiin edistää ympäristöhallinnan ja ekologisesti kestäväan kehityksen edistämistä. Kansainvälisiä tutkimuksia löytyy myös ilmastonmuutoksen, etenkin ilmaston lämpenemisen vaikutuksista liikunnan harrastamiseen. Tutkimukset ovat nimenomaan keskittyneet siihen, miten vuodenaikojen muutokset ovat vaikuttaneet ja tulevat vaikuttamaan ihmisten liikunnan harrastamiseen sekä vapaa-ajan matkailuun. (Simula 2015, 203–205.)

Liikuntakulttuurin yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus on Suomessa ollut hyvin vähäistä ja tutkimuslinja kyseiselle tematiikalle on vasta muotoutumassa (Simula 2015, 203). Simula, Itkonen & Matilainen (2014) ovat tutkineet ympäristöasioiden hallintaa kuntien liikuntatoimissa sekä valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä (YHLO-raportti). Tämä liikuntakulttuuriin pohjautuva ympäristöhallinnan tutkimuskenttä sai Suomessa jatkoa, kun Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi rahoitusta Kohti ekologisesti kestäväan liikuntakulttuuria -hankkeelle (Kekli) vuosille 2016-2018. (Simula & Levula 2017, 6.)

Simulan ym. (2014) Ympäristöasioiden hallinta kuntien liikuntatoimissa ja valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä -tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia ovat Suomen kuntien liikuntatoimien sekä valtakunnallisten liikuntajärjestöjen valmiudet ja tehdyt toimet ekologisesti kestäväan kehityksen edistämiseksi. Myös Salla Turpeinen (2012) toteutti pro gradu -tutkielmansa osana tätä laajempaa tutkimushanketta. Turpeisen tutkielmassa tarkasteltiin 13 eri lajiliiton ympäristödokumentaatioita teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten yhteiskunnan ympäristöpolitisoituminen ja ympäristöasioiden hallinta ilmenevät kyseisissä lajiliitoissa. (Turpeinen 2012, 34; 43–45.)

Simulan ym. (2014) tutkimuksen kunta-aineisto osoittaa, että tutkimuksessa mukana olevien kuntien liikuntatoimissa on tehty toimenpiteitä ympäristökuormitusten hillitsemiseksi. Ympäristösopimukset ja -sitoumukset ohjaavat kuntia samantyyliisiin toimenpiteisiin, mikä ilmeni myös kyseisestä tutkimuksesta. Yhtenevistä toimenpiteistä huolimatta tutkimuksessa mukana olevien kuntien ympäristöjohtamisen ja -hallinnan järjestäytyneisyydessä, järjestelmällisyydessä ja intensiivisyydessä ilmeni kuitenkin selkeitä eroja. Ympäristöhallinnan ja -johtamisen lähtökohdat ovat kuntien liikuntatoimissa hyvin erilaisia. Keskeisin selittävä tekijä eroihin on kuntien liikuntatoimen organisaatioiden kokoerot ja tästä juontuvat henkilöstö- ja talousresurssit. Simulan ym. (2014) tutkimuksen mukaan suunnitelmallista ympäristöjohtamista onkin tehty lähinnä suurten kaupunkien liikuntatoimissa. Ympäristöhallinnan kehittäminen on yleisesti ottaen ollut suhteellisen harvinaista kuntien liikuntapalveluissa. (Simula ym. 2014, 56; 60–61.)

Simulan ym. (2014) tutkimuksen mukaan myös monissa liikuntajärjestöissä on tiedostettu ympäristövastuullisuuden tarve ja yhä useammassa tutkimuksen järjestössä oli myös laadittu järjestön toimintaa koskeva ympäristösäädös tai -linjaus. Järjestöissä on myös tehty joitakin konkreettisia toimenpiteitä näiden säädösten ja linjausten toteutumiseksi. Suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen ympäristötyö ilmeni kuitenkin Simulan ym. (2014) tutkimuksen järjestöissä vielä harvinaisena. Tutkimuksen kyselyaineiston mukaan esimerkiksi vain kuudessa järjestössä ympäristöasioiden hallinnasta vastaamaan oli nimetty tietty henkilö tai taho. Lisäksi ympäristötyö on keskittynyt muutamiin organisaation tasoihin eikä koko organisaation laajuista työtä ole paljoa tehty. Vaikka tarve ympäristötyölle on tunnistettu järjestöissä, vielä ei voida kuitenkaan puhua mittavasta ympäristöjohtamisesta liikuntajärjestöjen kohdalla. Tämän lisäksi liikuntajärjestöjen ympäristöhallinnan käytänteissä ilmeni selkeitä eroja, jotka saattavat olla selitettävissä henkilöstöressurssien lisäksi esimerkiksi kyseisen järjestön lajin ympäristösuhteella tai lajiin kohdistuvalla ympäristökritiikillä. (Simula ym. 2014, 89–91.)

Myös Turpeisen (2012) tutkimustulokset osoittavat sen, että liikuntajärjestöjen ympäristöhallinnassa ja -johtamisessa ollaan vielä alkutekijöissä. Liikunnan ympäristövaikutukset sekä ympäristövastuullisuuden paine tunnustetaan organisaatioissa, mutta ympäristöhallinta on järjestöissä vielä alkuvaiheilla ja ympäristöasioiden syvempi rakenteellinen tarkastelu ja pohdinta uupuvat. Ympäristöhallinnan käsittely oli Turpeisen

mukaan luonteeltaan ympäristöasiakirjoissa pikemminkin arjen ympäristötekojen listauksia kuin ympäristöhallinnan kehittämisen syvempää pohdintaa ja perusteluja (Turpeinen 2012, 99).

Simulan ym. (2014) tutkimushanke antoi avauksen ja jatkoa kansalliselle liikuntasosiologian ympäristöhallintaan pohjautuvalle tutkimukselle. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman tutkimushankkeen Kohti ekologisesti kestävästä liikuntakulttuurista (Kekli) tavoitteena on ollut kehittää ja tutkia kuntien liikuntatoimien sopeutumista ympäristöpoliittisiin muutospaineisiin. Hankkeessa on toteutettu Jyväskylän ja Joensuun kaupunkien liikuntapalveluihin kohdistuvat tutkimusprojektit. Jyväskylä ja Joensuu valittiin tässä hankkeessa tutkimuskohteiksi johtuen siitä, että kyseiset kunnat edustivat organisaation ympäristöhallinnan ja -johtamisen suhteen eri vaiheissa olevia kuntia. Jyväskylä lueteltiin jo ympäristöhallintaa pitkään kehittäneiden kuntiin, kun taas Joensuu oli ympäristötyössä vasta alkuvaiheilla. (Simula & Levula 2017, 31; Puska 2015, 2.)

Pyy (2016) ja Puska (2015) toteuttivat pro gradu -tutkielmansa osana Kekli -hanketta. Sekä Pyy (2016) että Puskan (2015) tutkimustulokset osoittavat, että kuntien liikuntapalveluiden ympäristöhallinta vaatii vielä kehittämistä. Joensuun kaupungin liikuntapalveluissa on tunnistettu ilmastopoliittiset haasteet ja työntekijät ovat sisäistäneet ympäristötyön merkityksen. Kaupungin liikuntapalveluiden ympäristötyön käytännöt koettiin kuitenkin tutkimuksen mukaan keskeneräisiksi ja esimerkiksi ilmastotyön toimintamahdollisuuksista ei koettu olevan vielä riittävästi tietoa organisaatiossa. (Pyy 2016, 73–81). Jyväskylän kaupungin liikuntapalveluissa ympäristöhallinnan eteen tehty työ oli Joensuuhun verrattuna pidemmällä, mutta tutkimustulosten mukaan kehitystyötä on edelleen tehtävä myös Jyväskylässä. Tutkimustulokset esimerkiksi osoittivat, että osa kaupungin liikuntapalveluiden työntekijöistä ei ollut kertaakaan kuullut liikuntapalveluita koskevista ympäristöohjelmista tai -järjestelmästä, joten ainakin työntekijöiden tietoisuuden edistämässä on vielä tehtävää. (Puska 2015, 63–64.)

Vaikka ympäristöhallinnan kehittäminen on ottanut edistysaskelia liikunta- ja urheilualan organisaatioissa, on kehittämistyön jatkaminen edelleen välttämätöntä alan organisaatioissa. Tutkimukset osoittavat, että liikuntakulttuurissa on tämän vuosituhannen puolella havahduttu ympäristöpoliittiseen todellisuuteen, mutta tähän mennessä tehdyt toimenpiteet ovat vielä

melko vaatimattomia, kun huomioidaan ympäristökriisien vaarallisuus. Liikunta-alan organisaatioissa on tähän mennessä tunnistettu toimintaan liittyviä ympäristöongelmia ja etsitty niihin pääasiassa teknisiä ratkaisuja. Varsinaista ympäristöliikettä ei kuitenkaan ole muodostunut liikuntakulttuurin sisälle. (Simula 2019, Simula & Levula 2017.)

Kansainväliset ja kansalliset ympäristöpoliittiset sitoumukset edellyttävät uusien käytänteiden kehittämistä kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti kaikilta yhteiskunnan tasoilta, myös liikuntakulttuurin avaintoimijoilta. Liikuntakulttuurin toimijoiden on muodostettava kattava käsitys liikunnan ja urheilun ympäristösuhteista sekä ympäristöpoliittisista kytkennöistä ja tämän myötä uudistettava liikuntakulttuuria ekologisesti kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Koko muutosprosessi edellyttää liikuntakulttuurin avaintoimijoiden verkostoitumista sekä avointa ja kriittistä keskustelua tämän hetkisistä käytännöistä ja niiden kestävydestä. Muutosprosessin tueksi tarvitaan myös eri tieteenalojen asiantuntemusta ja lisää tietoa sekä tietoisuutta tarvittavista toimenpiteistä. (Simula 2015, 202; 216–217.)

5 TUTKIMUSKOHTENA VERKOSTO

Verkostot, verkostohallinta ja sosiaalinen pääoma muodostuvat tämän tutkielman ydinkäsitteiksi, sillä tutkimus syventyy Urheilun ympäristövastuuverkostoon, jonka tavoitteena on verkostohallinnan tavoin tukea suomalaista urheilusektoria ympäristövastuullisen toimintakulttuurin edistämiseksi (Olympiakomitea 2020a). Tässä luvussa syvennyn verkostojen käsitteeseen ja verkostohallinnan määritelmään. Tämän jälkeen keskityn sosiaalisen pääoman käsitteeseen ja sen ulottuvuuksiin.

5.1 Verkostot osana yhteiskunnallista toimintaa

Nykyisin verkostot ovat osana lähes kaikkea yhteiskunnallista toimintaa. Niin maailmanlaajuiset kuin paikallisetkin yhteiskunnalliset ilmiöt nähdään ja ymmärretään yhä useammin verkostomaisina. Esimerkiksi talouden, politiikan ja hallinnon ilmiöt kiinnittyvät entistä vahvemmin yhteiskuntatieteelliseen verkostoajatteluun. (Eriksson 2015, 7.) Myös suomalaisen liikuntakulttuurin eriytyneellä toimikaudella on siirrytty kohti verkostomaista toimintatapaa. Projektiyhteiskunnan mukaisesti urheiluliike on siirtynyt yhä enemmän kohti kumppanuuksia, verkostoja, osallistumista ja osallistamista (Lehtonen 2015, 337). Liikunnan järjestökenttä on verkostoitunut, kun lajiliitot ja muut järjestöt ovat ylittäneet niin sanottuja perinteisiä kanssakäymisen rajoja. Lajiliitoilla ja järjestöillä on ilmennyt tarve muun muassa etsiä uusia yhteistyökumppaneita, pyrkiä tunnistamaan toisten arvopohjia ja hakeutua toimialakohtaiseen yhteistyöhön. (Heikkala 1998, 139.)

Erilaisia verkostoja on ollut niin kauan, kuin on ollut ihmisiäkin. Verkostot ja verkostoituminen ovat siis olleet jo pitkään ihmisille luontainen tapa rakentaa sosiaalista toimintaa ja yhteistyötä. Olemme luoneet esimerkiksi uusia ystävyys- ja kauppasuhteita ja jakaneet uusia tapoja ja tietoja ihmisten kesken kautta aikojen. Verkostoilla on ollut keskeinen asema ihmiskunnan historiassa, vaikka itse verkostojen käsitettä ei vielä alkujaan tunnettu tai käytetty. (Vanhatalo 2014, 14; Hakanen, Heinonen & Sipilä 2007, 9.) Verkostoitumisen käsite tuli Suomessa tutuksi viimeistään 1990-luvun alussa, niin sanotun verkostoitumistrendin synnyn myötä. Tuolloin verkostoituminen alettiin nähdä tehokkaana ja nykyaikaisen yhteistyön muotona.

Verkostoitumista pidettiin etenkin organisaatioiden ja työelämän etuna, ja verkostoitumista alettiin edistää työyhteisöissä. Verkostoitumista oli mahdollista käyttää myös yksilöiden ja organisaatioiden tehokkuuden mittana. Verkostoitumisesta syntyi hyvän ja tehokkaan yhteistyön vertauskuva. Yhteiskunnalliset muutokset, tietoverkkojen rakentaminen sekä erityisesti uuden teknologian hyödyntäminen ovat vahvasti vaikuttaneet verkostoitumisen taustalla. Erityisesti teknologian kehittyminen sekä internetin laajentuminen ja käyttö ovat nopeuttaneet ja helpottaneet verkostoitumista ja verkostojen toimintamahdollisuuksia. (Vanhatalo 2014, 15–16; Mattila & Uusikylä 1999, 7; Häyhtiö & Rinne 2008, 23; Eriksson 2015, 15.)

Verkostojen käsitteelle ei löydy yksiselitteistä määrittelyä. Verkostoille on annettu erilaisia ja toisistaan poikkeavia merkityksiä eri yhteiskuntatieteissä ja tutkimussuuntauksissa. Verkostot voidaan esimerkiksi yhteiskuntatieteissä ymmärtää tutkimuskohteeksi tai metodologiaksi. Yhtä hyvin verkostoja voidaan myös tarkastella kielenä, tekniikkana tai organisaationa. (Eriksson 2015, 14.) Manuel Castells on juurruttanut verkostoyhteiskunnan käsitteen yhteiskunnalliseen perustaan ja hänen luoma verkoston määritelmä lienee yksiä tunnetuimpia (Eriksson 2015, 12; Anttiroiko 2015, 180). Castells (2000a) määrittelee, että *“verkosto on toisiinsa kytkeytyvien solmukohtien joukko.”* Solmukohtat nähdään verkoston keskuspaikkoina, joita voivat esimerkiksi olla mediakeskittymät mediaverkostoissa tai pörssit rahoitusalan verkostoissa. (Castells 2000a, 470; Anttiroiko 2015, 186.) Verkostoilla ei ole ainoastaan yhtä keskuspaikkaa, vaan verkostoille on tyypillistä toiminnan hajautuneisuus ja jaettu päätöksenteko (Castells 2000b, Anttiroiko 2015, 187).

Castellsin määritelmää mukailien verkostoteorioissa on pääsääntöisesti keskeistä se, että verkostot koostuvat toimijoista eli solmuista, jotka ovat suhteiden kautta yhteydessä toisiinsa. Verkoston solmut voivat esimerkiksi olla ihmisiä, organisaatioita tai valtioita. Verkoston suhteet puolestaan liittyvät rooleihin (sukulainen, ystävä), vuorovaikutukseen (keskustelu, riita), yhteenkuuluvuuteen (fyysinen läheisyys, jäsenyys samassa organisaatiossa) tai aineellisten (lainaaminen, ostaminen) tai aineettomien (kommunikointi, auttaminen) voimavarojen siirtämiseen. (Knoke & Kuklinski 1982, Johanson ym. 1995, 7;28 mukaan; Mattila & Uusikylä 1999, 11–16.)

Tässä tutkielmassa perehdytään Urheilun ympäristövastuuverkostoon, joka on ihmisten, asiantuntijoiden, muodostama verkosto. Useat verkoston jäsenet ovat edustettuina verkostossa myös oman organisaationsa puolesta, joten Urheilun ympäristövastuuverkostoon voidaan syventyä myös organisaatioiden näkökulmasta. Urheilun ympäristövastuuverkoston tavoitteena on koota yhteen urheilun ja ekologisen kestävyuden asiantuntijoita sekä jakaa tietoa ympäristövastuullisuudesta niin verkoston sisällä kuin sen ulkopuolellakin (Olympiakomitea 2020a). Kyseisen verkoston suhteet voidaan siis liittää niin vuorovaikutukseen kuin myös aineettomien voimavarojen siirtämiseen, kuten asiantuntijuuden ja tiedon jakamiseen sekä niiden vastaanottamiseen.

5.2 Verkostojen toimivuus

Verkostotoiminnan toimivuuden kannalta olennaista on verkoston tuottama lisäarvo toimijoilleen. Verkoston katsotaan toimivan silloin, kun sen tuottaa toimijoilleen lisäarvoa eli verkostoon osallistuvat kokevat hyötyvät verkostosta jollakin tavalla joko pitkällä tai lyhyellä aikavälillä. (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 13; Linnamaa 2004a, 82; Valtioneuvoston kanslia 2019, 18.) Verkoston lisäarvon tuottamisen ja koko verkostotoiminnan edellytyksenä on puolestaan verkoston luottamus ja sitoutuminen. Toimijoiden sitoutuminen verkoston toimintaan on sitä vahvempaa, mitä paremmin verkosto palvelee toimijoiden tavoitteita. Verkostotoimintaan sitoutumisen tulisikin lähteä toimijoiden omista lähtökohdista ja tavoitteista. Verkoston suhteet puolestaan perustuvat verkoston toimijoiden väliseen luottamukseen. Mikäli luottamusta ei ole, voi sen puute estää verkoston toimintaa. (Linnamaa 2004a, 82–84; Linnamaa & Sotarauta 2000, 43–44.)

Luottamus ja sitoutuminen ovat avainasemassa verkoston sisällä tapahtuvan tiedon liikkumisen välillä. Verkoston sisäinen tiedon liikkuminen nähdään sen sijaan kaiken kehittämistoiminnan edellytyksenä ja sujuva tiedonliikkuminen puolestaan edesauttaa luottamuksen ja sitoutumisen syntymistä verkostossa. Avoimen keskustelun ja tiedonsiirron puute estää verkostossa syntyvän luottamuksen ja sitoutumisen ja toisaalta luottamuksen ja sitoutumisen puute estää tiedon liikkumisen verkoston sisällä. (Järvensivu ym. 2010, 14.)

Muita verkoston toimintaan vaikuttavia tekijöitä on muun muassa resurssien riittävyys, verkoston toimijoiden tulkinnat ja yhteinen ymmärrys sekä toimijoiden verkostovalmiudet. Myös ajanhengellä on nähty olevan vaikutusta verkoston toimintaan. Ajanhenki ilmentää sitä, mitä toimintapolitiikkoja pidetään sillä hetkellä tärkeänä yhteiskunnassa. Mikäli verkostossa käsiteltävät aiheet sekä ajanhenki soveltuvat yhteen, niin motivaation verkoston yhteistyöhön osallistumisessa on katsottu kasvavan. Kaiken kaikkiaan verkoston toimivuuteen vaikuttavat tekijät vaikuttavat toinen toisiinsa. Verkoston toimintaa onkin tarkasteltava kokonaisvaltaisesti eli otettava useat toimintaan vaikuttavat tekijät huomioon. (Linnamaa 2004a, 88–91, Linnamaa 2004b; Linnamaa & Sotarauta 2000, 44.)

Verkstorakenteet voivat mahdollistaa arvojen, asenteiden, käytänteiden ja informaation tehokasta levittäytymistä ja siksi verkstorakenteita onkin käytetty myös ympäristöasioiden levittämisessä. Verkostossa esiin nousseet asenteet, mielipiteet ja käytänteet voivat levitä nopeastikin ympäri verkostoa niin sanotun lumivyöryn tavoin. Ympäristöön liitettävät asenteet ja mielipiteet ovat usein kyllä olemassa yhteiskunnassa, mutta ne ikään kuin odottavat ajankohtaistumista ja lopulta nousevat kiivaalla vauhdilla yleiseen tietoisuuteen. Esimerkiksi ympäristöhuoleen liitettävien asenteiden ja arvojen leviäminen voi edetä verkostossa tehokkaasti ja omaksujien määrä voi kasvaa nopealla tahdilla. Toisaalta innostus voi myös taantua yhtä nopeasti, mikäli verkoston rakenteet ovat heikkoja ja verkoston aktiivisuus laantuu. (Toikka 2009.) Verkstotoiminnalla on siis potentiaalia edistää ympäristöasioihin kohdistuvien asenteiden ja käytänteiden leviämistä, mikäli verkosto toimii tehokkaalla tavalla ja verkoston toimijat pysyvät aktiivisina.

5.3 Verkstohallinta – uusi hallinnan muoto

Verkstohallinnan varsinaisena kotimaana pidetään Yhdysvaltoja, jossa verkstohallinnan katsottiin syntyvän vastauksena demokratian ylilyönteihin sekä vahvistamaan yhteiskunnan järjestystä. Verkstohallinnan teorian juuret ulottuvat 1900-luvun ensimmäisiin vuosikymmeniin, jolloin Yhdysvalloissa pohdittiin keinoja saavuttaa yhteiskunnallinen vakaus sekä tasapaino. 1900-luvun alusta virinneet keskustelut jatkuivat aina 1970-luvulle asti, jolloin uuden hallintamuodon katsotaan Yhdysvalloissa varsinaisesti lyöneen läpi. Myös Euroopassa

perinteisen demokratian katsottiin menettävän merkitystä, ja uudelle sekä joustavammalle hallintomuodolle oli tilausta. Euroopassa kiinnostus verkostohallinnan muotoja kohtaan heräsi 1990-luvulla Euroopan unionin syntymisen myötä. Verkostohallinnan merkitys nostettiin esiin muun muassa Euroopan komission hallintaa käsittelevässä Valkoisessa kirjassa. (Hänninen 2015, 250–252.) Yhdysvalloissa syntyneen verkostohallinnan teoria ja perinteet ovat siis vaikuttaneet myös Euroopassa ja EU:ssa esiintyviin verkostohallinnan muotoihin ja käytäntöihin.

Hännisen (2015, 250) mukaan verkostohallinta voidaan nähdä yhtenä uutena hallinnan muotona, joka on vastareaktio keskitetyn valtion hallinnan epäkohtiin ja markkinavoimien epätäydellisyyteen (Hänninen 2015, 250). Verkostohallinnan käsitteen yleinen määritelmä on kuitenkin monitulkintainen. Verkostohallinnan tutkimus on viimeisen vuosikymmenen aikana kasvanut merkittävästi, mutta verkostohallinnan ympärillä pyörii monenlaisia termejä. Verkostohallinnasta ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Lewisin (2011) mukaan uusia hallintamuotoja on syntynyt uusien hallinnollisten ja yhteiskunnallisten haasteiden esiintyessä. Verkostohallinta näyttäytyykin tietynlaisena metaforana yhteiskuntien pirstoutumisesta juontuvien ongelmien ja haasteiden ratkaisussa (Lewis 2011.)

Hänninen (2015) katsoo, että verkostohallinnan perimmäisenä tavoitteena on yhteiskunnallisen vakauden, tasapainon ja järjestyksen edistäminen. Tästä näkökulmasta katsottuna verkostohallinnassa on siis kyse asioiden tehokkaan päättämisen ja toimeenpanon ohella tilanteiden ja tapahtumien hallinnasta. Lisäksi verkostohallinnassa on kyse myös yksilöiden välisistä suhteista ja kanssakäymisestä. Hännisen (2015) mukaan verkostohallinnan tavoitteena on myös ohjata, koordinoita ja järjestää ihmisten sekä instituutioiden välisiä suhteita ja kanssakäymistä. (Hänninen 2015, 256–257; 270.) Tämän pohjalta voidaan siis tiivistää, että verkostohallinnassa on kyse erilaisten tilanteiden ja tapahtumien hallinnasta sekä myös ihmisten ja instituutioiden välisestä kanssakäymisen ohjauksesta, koordinoinnista ja hallinnasta.

Verkostohallinnan etuina voidaan pitää toiminnan joustavuutta ja tehokkuutta (Haveri & Pehk 2008, 24). Verkostohallinnan avulla on myös mahdollista lisätä yhteistä tietopohjaa poliittisten

päätösten tueksi sekä saavuttaa yhteinen konsensus konfliktien ratkaisun tueksi (Torfing 2005). Toimiva verkostohallinta edellyttää muun muassa toimijoiden välistä luottamusta sekä mutkatonta vuorovaikutusta. Myös selkeä organisointitapa ja johtajuus tai verkoston toiminnan ohjaaminen ovat edellytyksiä onnistuneelle verkostohallinnalle. (Klijn & Koppenjan 2012; Torfing 2005.) Verkostohallinnan epäonnistuminen voikin johtua heikosta johtajuudesta tai sen uupumisesta kokonaan. Myös verkoston sisällä esiintyvät ratkaisemattomat jännitteet tai ristiriidat, turhautuneisuus saavuttamattomiin tai näkymättömiin tuloksiin tai verkostotoimijoiden vaihdokset voivat johtaa epäonnistuneeseen verkostohallintaan. (Sørensen & Torfing 2007; Torfing 2007.)

Liikunta- ja urheilukulttuurin kentällä verkostohallintaan liittyvää tutkimusta löytyy niukasti. Yleisestikään verkostojen näkökulmaa ei ole paljoa käytetty liikuntaan ja urheiluun kytkeytyvissä tutkimuksissa. Liikunta- ja urheilujärjestelmän muutokseen ja siinä esiintyviin verkstorakenteisiin on perehdytty muutamissa kansallisissa tutkimuksissa. (ks. Lehtonen, Laine & Itkonen 2016; Lehtonen 2017.) Lehtonen & Stenvall (2019) ovat tuoreessa asiantuntijaselvityksessä tarkastelleet, miten valtionhallinnon ohjausmekanismit toteutuvat ja soveltuvat liikunnan ja urheilun ohjelma- ja verkostomaisiin hallintomalleihin (Lehtonen & Stenvall 2019). Verkostomainen toimintatapa on kuitenkin nykyisin yhä yleisemmin käytetty ja tunnustettu toimintamalli liikunnan ja urheilun kentällä (Lehtonen & Stenvall 2019, 33), ja tästä syystä alan verkostojen toimintaan ja vaikuttavuuteen olisi syytä pureutua syvemmin myös tutkimuksellisesta näkökulmasta.

5.4 Ympäristövastuuverkostotoiminta liikunnassa ja urheilussa

Urheilujärjestöjen ympäristöhallinnan kehittämiseksi on muodostettu erilaisia kansainvälisiä ja kansallisia verkostoja (Simula 2019). YK:n ilmastonmuutossihteeristö perusti vuonna 2019 urheiluyhteisöille ja niiden sidosryhmille tarkoitetun ilmastonmuutosliikkeen: UN Sports for Climate Action Framework. Liikkeen tarkoituksena on tukea sekä ohjata urheiluyhteisöjä saavuttamaan maailmanlaajuiset ilmastonmuutostavoitteet. Liikkeen toiminnan taustalla piilee ajatus, että urheilujärjestöt ja sidosryhmät voivat yhdistää voimansa ja sitä kautta toimia yhdessä maailmanlaajuisten ilmastonmuutostavoitteiden eteen. Verkostossa on tällä hetkellä

mukana yhteensä 114 eri kansainvälistä urheilujärjestöä. (UNFCCC 2020.) Green Sport Alliance on perustettu Pohjois-Amerikassa vuonna 2010 kehittämään ja edistämään kansallisten urheiluliigojen, urheilujärjestöjen, urheilutapahtumien ja yhteistyökumppaneiden kestävän kehityksen käytänteitä. Verkostolla on yhteensä lähes 600 jäsentä. Jäsenet ovat sitoutuneet parantamaan heidän ympäristönsuojelun tasoaan muun muassa vähentämällä jätteiden määrää, säästämällä energiaa ja vedenkulutusta sekä vähentämällä kemikaalien käyttöä. Green Sport Alliance tukee tätä työtä tarjoamalla jäsenilleen resursseja sekä asiantuntemusta ja tietoa muun muassa erilaisten ohjeistusten ja koulutusmateriaalien avulla. (Green Sports Alliance 2020.)

Myös Iso-Britanniassa toimiva British Association for Sustainable Sports on perustettu tarpeesta kehittää urheilukulttuurin kestäviä käytänteitä. Verkoston strategia perustuu kolmeen pilariin: talouden, sosiaalisen ja ympäristön kestäväan kehityksen edistämiseen. (British Association For Sustainable Sport 2020.) Kansainvälinen Protect Our Winters -liike (POW) puolestaan taistelee ilmastonmuutosta vastaan talviurheilun puolesta. POW kokoaa yhteen talviurheilun harrastajia sekä talviurheilun parissa toimivia yrityksiä toimimaan yhdessä ilmastonmuutoksen hillitsemisen edistämiseksi. POW toimii 15 eri maassa, myös Suomessa. Suomessa POW Finland aloitti toimintansa vuonna 2015. Sen tarkoituksena on kannustaa talviurheilukansaa tekemään ilmastonmuutokseen vaikuttavia päätöksiä muun muassa tiedottamalla ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksista talviurheiluun, järjestämällä kampanjoita ja tapahtumia sekä vaikuttamalla päättäjiin ja alan yrityksiin. (POW 2020.)

Suomen Olympiakomitea ja Sitra perustivat Urheilun ympäristövastuuverkoston vuonna 2018 edistämään ympäristövastuullisen ajattelun ja ympäristöhallinnan käytänteiden juurruttamista urheilun ja liikunnan lajikulttuureihin. Verkoston tarkoituksena on koota yhteen urheilun ja ekologisen kestävän kehityksen asiantuntijoita, pyrkiä luomaan yhteiset suuntaviivat ympäristövastuullisuuden edistämiseksi ja välittää tietoa ympäristövastuullisuudesta sekä tehokkaista käytänteistä edistää ympäristövastuullista toimintaa liikunnassa ja urheilussa. Verkostoon voi liittyä jokainen kestävän liikuntakulttuurin edistämisestä kiinnostunut. (Olympiakomitea 2020a; Simula 2018.) Alkujaan verkoston toiminta-ajaksi sovittiin kaksi vuotta (2018-2019). Verkostolle asetettujen tavoitteiden toteutuminen on kuitenkin vielä kesken ja urheilu- ja liikuntakulttuurissa on edelleen jatkuva tarve edistää kestävän kehityksen

käytänteitä. Nykyisin verkosto jatkaa toimintaansa osana Olympiakomitean vastuullisuustyötä. (Olympiakomitea 2020a.)

Mantere (2019) on tutkimuksessaan syventynyt Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaan ja verkoston toiminnan mahdollisuuksiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko Urheilun ympäristövastuuverkostolla mahdollisuus muodostua sellaiseksi mahdollisuusrakenteeksi, joka tukee ympäristöhallinnan kehittämistä liikunnassa ja urheilussa. Tulosten mukaan verkoston jäsenet kokivat, että verkoston toiminnasta on ollut hyötyä. Verkosto on tukenut jäseniä ottamaan ympäristöasiat esille taustayhteisöissään ja lisännyt valmiuksia suunnitella tapahtumien ympäristöjohtamista sekä kiertotalouden ja kierrättämisen edistäviä käytänteitä. Mantereen (2019) mukaan verkostolla on mahdollisuus toimia liikunnan ja ympäristöhallinnan kehittämisen mahdollisuusrakenteena, mutta se kuitenkin vaatii verkoston toiminnan kehittämistä. Verkoston toiminnan tavoitteita on selkeytettävä ja vaikuttavien toimenpiteiden käynnistäminen on aloitettava, jotta verkostolla on mahdollisuus toimia liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan kehittämisen mahdollisuusrakenteena. (Mantere 2019, 76–86.) Suomessa liikunnan ja urheilun ympäristövastuuverkostotoiminta on vielä suhteellisen aluillaan ja toimintamalli on vasta muototumassa. Tästä syystä toiminnan vaikuttavuudesta onkin haasteellista tehdä vielä kovinkaan pitkälle vietyjä johtopäätöksiä.

5.5 Sosiaalinen pääoma verkostoissa

Ruuskanen (2015, 214) mukaan sosiaalisen pääoman käsitteen käytön yleistymisen on liitettävissä laajempaan kehityskulkuun, jossa aineettomia ilmiöitä on alettu nähdä ja ymmärtää aineellisen pääoman kaltaisina voimavaroina (Ruuskanen 2015, 214). Sosiaalinen pääoma on käsitteenä monitulkintainen ja siihen liittyy monia ulottuvuuksia kuten verkostot, normit, luottamus ja sosiaaliset suhteet. Sosiaalisen pääoman käsite on esiintynyt satunnaisesti jo 1800-luvun lopulta lähtien talous- ja yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa, vaikkakin sosiaalisen pääoman käsitettä pidetään suhteellisen tuoreena. Käsitteen systemaattinen käyttö alkoi yhteiskuntatieteissä 1980-luvulla. Pierre Bourdieu (1986) esitteli käsitteen 1970-luvun lopulla, kun hän eritteli yksilöiden ja ryhmien kilpailua ja sijoittumista yhteiskunnan sosiaalisilla kentillä. Bourdieun (1986; 1990, 114) mukaan sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen

pääoma ovat resursseja, jotka vaikuttavat sosiaalisilla kentillä esiintyvään kamppailuun ja erojen tekemiseen. Myös James Coleman (1988, 101–105) on vaikuttanut sosiaalisen pääoman käsitteen vakiinnuttamiseen. Coleman korosti, että sosiaalinen pääoma koostuu verkostoista, normeista ja luottamuksesta. 1990-luvulla amerikkalainen politiikan tutkija Robert Putnam (1993; 2000) sen sijaan kuvasi sosiaalisella pääomalla demokratian toimivuuden, hyvän hallinnon ja talouden toimintakyvyn alueellisia eroja. Myös Putnam korosti sosiaalisen pääoman käsitteen liittyvän arvoihin ja normeihin sekä luottamukseen ja yhteisöllisyyteen. (Ruuskanen 2015, 214–216; Ruuskanen 2001, 1–2; Bourdieu 1986; Bourdieu 1990, 114; Coleman 1988, 101–105; Putnam 1993; Putnam 2000.)

Pitkästä historiasta huolimatta sosiaalisen pääoman käsitteelle ei löydy yhtä yksiselitteistä määrittelyä. Bourdieu (1986; 1990) lähestyi sosiaalisen pääoman käsitettä yhteiskunnallisten erojen, ristiriitojen ja luokkien näkökulmasta. Sosiaalisen pääoman lisäksi Bourdieu keskittyi useasti kulttuuriseen ja taloudelliseen pääomaan. Taloudellisen pääoman hän näki rahana tai varoina, jotka ovat vaihdettavissa rahaksi. Kulttuurisen pääoman hän määritteli kykynä toimia hyvän maun mukaisesti. Tästä selkein ilmentymä ovat koulutus ja oppiarvot. Sosiaalisen pääoman käsitteen Bourdieu puolestaan liittyy ryhmäjäsenyyteen ja verkostosuhteisiin. Bourdieun mukaan ryhmä- tai verkostojäsenyys tuottavat omistajalleen pääomaa, jota on mahdollista hyödyntää ihmisten välisessä kilpailussa. Myös muilta ryhmäläisiltä saadut suositukset sekä ryhmässä syntyneet sosiaaliset suhteet tuottavat haltijalleen yhteiskunnallista luottamusta sekä sosiaalista pääomaa. Saavutetut pääomat puolestaan ovat keskeisiä voimavaroja kentällä käytävässä kamppailussa. Pääomien kokonaismäärä ja koostumus vaikuttavat siihen, miten yksilö tässä kamppailussa. (Ruuskanen 2001, 26–27; Ruuskanen 2015, 229–230; Bourdieu 1986; Bourdieu 1990, 114.)

Coleman (1988) näkee sosiaalisen pääoman yksilöiden ominaisuutena, joka muodostuu henkilöiden välisissä suhteissa. Colemanin mukaan sosiaalista pääomaa muodostavat kolme eri ulottuvuutta: vastavuoroisuus, normit sekä tiedonkulku. Vastavuoroisuuden velvoitteessa yhdistyvät odotus ja luottamus vastapalvelun suorittamisesta. Tiedonkulku auttaa sen sijaan yksilöä niin päätösten tekemisessä kuin tavoitteiden saavuttamisessa. Sosiaaliset suhteet ovat edullisia ja hyödyllisiä tiedonhankinnan väyliä. Mitä enemmän ihmisellä on kontakteja tahoihin, joilta hän saa merkittävää tietoa tavoitteidensa saavuttamisen eteen, sitä paremmin

tavoitteet ovat saavutettavissa. Coleman onkin katsonut sosiaalisten verkostojen yhdeksi tehtäväksi nimenomaan uuden tiedon välittämisen. Kolmantena sosiaalisen pääoman ulottuvuutena on normit. Erityisen tärkeitä Colemanin mukaan ovat sellaiset normit, jotka edellyttävät lyhyen tähtäimen omasta edusta luopumista kollektiivisen edun saavuttamiseksi. Coleman näki normit tehokkaina kuitenkin ainoastaan siten, jos niiden poikkeamisesta voitiin antaa sanktiota. Normien ylläpitoa mahdollistaa sosiaalisten verkostojen tiiviys. Tiiviissä verkostossa tieto jäsenen poikkeavasta toiminnasta kantautuu kaikkien jäsenten tietoon, ja normin rikkojaa voidaan yhdessä rangaista. (Ruuskanen 2015, 220; Ruuskanen 2001, 15–17; Coleman 1988, 101–105.)

Colemanin sosiaalisen pääoman määritelmän tavoin, myös Putnam katsoo sosiaalisen pääoman koostuvan sosiaalisista verkostoista, normeista ja luottamuksesta. Verkostot, normit ja luottamus helpottavat yhteistyötä ja yhteisten intressien koordinoitua. Putnam tarkasteli amerikkalaista yhteiskuntaa, tarkemmin amerikkalaisen yhteiskunnan rappiota ja yhteisöllisyyden murenemistä teoksessa *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Tämän pohjalta Putnam liittyy sosiaalisen pääoman kiinteästi kansalaishyveisiin. Yksilöiden välinen aktiivinen vuorovaikutus sekä sosiaaliset verkostot luovat vastavuoroisuuden normeja sekä luottamusta. Vastavuoroisuus ja luottamus puolestaan edistävät yhteiskunnan toimintakykyä. Putnam selittää, että sosiaalisen pääoman tehtävä on tehostaa kansalaishyveiden toimintaa vastavuoroisuuteen perustuvissa sosiaalisissa yhteisöissä. (Ruuskanen 2001, 22–23; Ruuskanen 2015, 227; Putnam 2000, 19–24.)

Sosiaalinen pääoma nousee siis merkittäväksi käsitteeksi puhuttaessa verkostoista, verkostoissa esiintyvistä normeista ja luottamuksesta sekä sosiaalisista suhteista. Sosiaalisten suhteiden merkitys ja verkostot ovatkin nousseet 2000-luvulla yhteiskuntatieteiden tärkeäksi tutkimuskohteeksi. Sosiaalisissa verkostoissa esiintyvät normit ja luottamus edistävät verkostojen jäsenten kykyä hyödyntää voimavarojaan ja toimia yhdessä. Niinpä sosiaalisella pääomalla on muun muassa potentiaalia edistää yksilöiden tavoitteiden toteutumista sekä yhteisöjen hyvinvointia. (Ruuskanen 2015, 214; Woolcock 2000, 25.) Woolcock (2000, 30) painottaa, että sosiaalinen pääoma ilmenee verkostoissa vastavuoroisuutena ja luottamuksena, jotka edistävät yhteisiin tavoitteisiin pääsemistä. Luottamus sen sijaan syntyy verkostossa keskinäisen vuorovaikutuksen tuntemisen pohjalta. Vuorovaikutuksen myötä saadaan tietoa

toisesta ja hänen luotettavuudestaan. On kuitenkin muistettava, että luottamus ei synny tyhjiössä eikä pakonomaisesti. Luottamus ei myöskään synny yksipuolisesti, vaan sen syntyyn vaaditaan kaikki osapuolia. (Ilmonen 2001, 22.) Sosiaalisella pääomalla on siis potentiaalia edistää verkostojen toimintakykyä ja yhteistyötä sekä yhteisten tavoitteiden saavuttamista. Verkostossa syntyvä luottamus sen sijaan on avainasemassa verkoston vuorovaikutuksen ja yhteistyön muodostumisessa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaa ja verkoston toimintamahdollisuuksia edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuutta. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä on syvennytty ympäristöhallinnan lähtökohtiin ja siihen, miten ympäristökysymykset ovat muotoutuneet osaksi suomalaista liikuntakulttuuria ja miten suomalaisissa urheilu- ja liikunta-alan organisaatioissa on tähän mennessä kehitetty ympäristöhallinnan käytänteitä. Kuten aiemmissa luvuissa käsiteltiin, ympäristöongelmien ratkaisu ja kestävä kehityksen edistäminen koskettavat kaikkia yhteiskunnan toimijoita, myös liikuntakulttuurin avaintoimijoita (ks. Simula 2015, 202). Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että urheilu- ja liikunta-alan organisaatioissa on tunnistettu ympäristövastuullisuuden paine ja tehty toimia ympäristötyön edistämiseksi. Pitkätähhtäimen ympäristöhallinnan kehittäminen on kuitenkin ollut vielä alan organisaatioissa hyvin vähäistä. (ks. Simula ym. 2014, 89–91.) Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, millaisia toimenpiteitä Urheilun ympäristövastuuverkoston toimijoiden taustaorganisaatioissa on tehty ympäristöhallinnan kehittämiseksi ja millaisia toimintatapoja verkostolta on mahdollista saada liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallinnan edistämisen tueksi.

Tutkimuksen tarkoituksena on myös syventyä siihen, miten urheilu- ja liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan kehittämistä on mahdollista tukea verkostomaisen toiminnan avulla. Tästä syystä tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä on keskitytty myös verkostohallinnan taustoittamiseen sekä verkostojen toimivuutta koskevaan tutkimuskirjallisuuteen. Verkostohallinta on yhteiskunnan koordinoitumuoto, jota on käytetty myös ympäristöasioiden edistämässä. Suomessa verkostohallinta osana ympäristöasioiden edistämistä erityisesti liikunnan ja urheilun kentällä on kuitenkin vielä harvinaista. Verkostohallinnan toimivuuden yhtenä kulmakivenä on verkoston toimijoiden sujuva yhteistyö ja vuorovaikutus (Klijn & Koppenjan 2012; Torfing 2005). Verkoston toimijoiden yhteistyön ja onnistuneen

vuorovaikutuksen rakentaminen sen sijaan edellyttää sosiaalisen pääoman ja luottamuksen syntymistä verkoston toimijoiden välillä (ks. Ruuskanen 2015, 214; Woolcock 2000, 30). Näiden tutkimuskirjallisuudesta tehtyjen havaintojen pohjalta tämän tutkimuksen tarkoituksena on myös ymmärtää, millaisia merkityksiä Urheilun ympäristövastuuverkoston aktiivitoimijat antavat verkoston toiminnalle ja toimintamahdollisuuksille sekä miltä sosiaalisen pääoman ja luottamuksen merkitys näyttäytyy verkoston toimijoiden keskuudessa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Sosiologian kiinnostus kohdistuu yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja niiden syvempään tarkasteluun (Itkonen 2012). Myös tässä tutkielmassa kiinnostus kohdistuu laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, erityisesti liikunta- ja urheilukulttuuriin kytkeytyviin ympäristökysymyksiin. Niinpä tutkielma on kytköksissä sosiologiaan ja sen kahteen erityisalaan liikunta- ja ympäristösosiologiaan, joihin perehdyn lyhyesti tämän luvun alussa. Tämän jälkeen esittelen tutkimustehtävän ja sen teoreettisen viitekehyksen. Lopuksi perehdyn tutkimuksen toteuttamiseen eli esittelen, miten tutkimusaineisto on kerätty ja analysoitu.

6.1 Katsaus sosiologian tutkimuskenttään

Sekä liikuntasosiologian että ympäristösosiologian emotiede sosiologiaa tarkastelee ihmisiä yhteisön jäsenenä ja keskittyy ihmisen sosiaalisen käyttäytymisen tutkimiseen. Sosiologiassa ollaan kiinnostuneita muun muassa ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta ja yksilöiden suhteista yhteisöissä. (Saaristo & Jokinen 2008, 10–14.) Yksi sosiologian pääelementti onkin sosiaalinen ja yhteiskunnallinen toimija, joista sosiologia on kiinnostunut. Muun muassa ihmisyksilöt, yhteisöt, ryhmät, sosiaaliset liikkeet ja organisaatiot ovat sosiaalisia ja yhteiskunnallisia toimijoita, joita sosiologiassa tarkastellaan yhteiskunnallisina ilmiöinä. (Aro & Jokivuori 2015, 25.) Myös liikunnan ja urheilun ilmiöistä on mahdollista tuottaa sosiologista tietoa. Liikuntasosiologia on kytköksissä emotieteeseensä sosiologiaan, mutta samalla siitä löytyy piirteitä myös muista tutkimusaloista, kuten esimerkiksi historiasta ja kulttuurintutkimuksesta. (Itkonen 2012.)

Emotieteen sosiologian tavoin myös liikuntasosiologiassa sosiaalista toimintaa synnyttävät toimijat ovat merkittävä kiinnostuksen kohde. Esimerkiksi urheilijat ovat yksittäisiä liikuntakulttuurin yksilötoimijoita ja liikunnan ja urheilun yhteisöt, kuten urheiluseurat, ovat puolestaan liikuntakulttuurin yhteisötoimijoita. Myös julkinen ja yksityinen sektori ovat liikuntakulttuurin toimijoita. Liikuntasosiologiassa ollaankin kiinnostuneita näihin liikuntakulttuurin toimijoihin liittyvistä ilmiöistä, liikunnan ja urheilun yhteisöjen sosiaalisesta toiminnasta sekä ihmisten välisistä vuorovaikutussuhteista. (Itkonen 2012.)

Myös ympäristösosiologia on yksi sosiologian osa-alue ja sen pyrkimyksenä on tarkastella ympäristön ja yhteiskunnan keskinäistä suhdetta muun muassa sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuksien näkökulmasta. Ympäristösosiologia on alkanut varsinaisesti kehittyä sen jälkeen, kun ympäristökysymys ja huoli ympäristöstä muotoutuivat. (Järvikoski 2009, 78; Valkonen & Saaristo 2016, 14.) Laajasti määriteltynä ympäristösosiologia on oppi- ja tutkimusala, jossa syvennyttään tutkimaan ympäristön ja yhteiskunnan suhdetta kriittisesti ja monipuolisten näkökulmien kautta. Valkosen ja Saariston (2016) mukaan ympäristösosiologiassa korostetaan yhteiskunnan ja ympäristön keskinäistä riippuvuutta, luonnon yhteiskunnallistumista, ympäristöongelmien yhteiskunnallista alkuperää sekä ratkaisujen sosiaalista ja kulttuurista näkökulmaa. Ympäristösosiologian tutkimusalue on laaja ja ympäristösosiologiset tutkimukset lähestyvät tutkimuskohdetta monin eri tavoin. Ympäristösosiologian katsotaan kattavan niin ihmisten arkiset luontosuhteet kuin kokonaisten yhteiskuntien ja koko ihmiskunnan ympäristösuhteet sekä niiden rakenteelliset muutokset. (Valkonen & Saaristo 2016, 8–9.)

Tässä tutkielmassa syvennyttään ympäristön ja yhteiskunnan keskinäiseen suhteeseen liikuntakulttuurin kentällä. Sosiologian kiinnostuksen kohteiden tavoin tutkielmassa tarkastellaan tietynlaisen liikuntayhteisön toimijoita, sosiaalisia rakenteita sekä merkityksiä. Urheilun ympäristövastuuverkoston aktiivijäsenet ovat tutkimuksen toimijoita ja samoin koko Urheilun ympäristövastuuverkosto voidaan käsittää laajempaan toimijana, liikunta-alan yhteisönä. Lisäksi syvennyn tarkastelemaan verkoston sosiaalisia rakenteita ja jäsenten antamia merkityksiä verkoston toiminnalle. Niinpä tutkielmassa yhdistyy sosiologian ja sen kahden erityisalan liikunta- ja ympäristösosiologian piirteet.

6.2 Tutkimustehtävä ja tutkimustehtävän teoreettinen viitekehys

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan ymmärtävää ja sen pyrkimyksenä on muun muassa löytää merkityksiä ilmiöiden taustalta (Alasuutari 2007, 51). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistykseen, vaan kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on enemminkin kuvata todellista elämää tai tiettyä ilmiötä, ymmärtää toimintaa ja antaa teoreettisia tulkintoja ilmiöille ja tapahtumille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152; Tuomi & Sarajärvi 2018, 98; Eskola & Suoranta 1998, 61). Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen (2010, 16) toteavat, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on löytää aineistosta jotakin uutta sekä uusia jäsenyksiä ja merkityksiä. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohteena on pääsääntöisesti ihminen ja ihmisen maailma, joka koostuu merkitysten kokonaisuudesta. Merkitykset ilmenevät esimerkiksi ihmisen tai yhteisön toimina, päämäärinä tai muina ihmisestä lähtöisin tai ihmiseen päätyvinä tapahtumina. (Varto 1992, 23–24.)

Tämä tutkimus syventyy tiettyyn tapaukseen, tarkemmin ottaen Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaan ja erityisesti verkoston aktiivitoimijoiden näkemyksiin ja kokemuksiin verkoston toiminnasta. Pääsääntöisesti tapaustutkimuksen tavoitteena on löytää yksittäisestä tutkimuskohteesta yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tapaustutkimuksen tutkimuskohteena on siis tietty tapaus, ja tutkimuksen kohde voi olla muun muassa ryhmä, yhteisö tai yksilö. (Hirsjärvi ym. 2000, 172.) Vilka, Saarela ja Eskola (2018) korostavat, että tapaustutkimuksella on mahdollista vastata kysymyksiin mitä (kuvailu), miten ja mistä on kyse (selitys) sekä miksi (ymmärtäminen). Tämän tutkimuksen tavoitteena on antaa kattava käsitys siitä, millaisia merkityksiä Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnassa aktiivisesti mukana olevat jäsenet antavat Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnalle ja toimintamahdollisuuksille. Verkoston aktiiviset jäsenet muodostavat siis tämän tutkimuksen tutkimuskohteen eli tietyn ryhmän, jota voi kutsua tämän tutkimuksen tapauskohteeksi. Tässä tutkimuksessa pyritään siis syventymään yhden tietyn tapauksen (*Urheilun ympäristövastuuverkosto*) toimintaan ja toimintamahdollisuuksiin tietyn tapauskohteen (*verkoston aktiivitoimijat*) näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen päätehtävänä on selvittää, millaisia mahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullista toimintaa. Tutkimuksessa tarkastellaan Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaa ja verkoston toimintamahdollisuuksia verkoston aktiivitoimijoiden näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tavoitteeseen on pyritty vastaamaan alla esitettyjen tutkimuskysymysten avulla.

Päätutkimuskysymys:

Millaisia mahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullista toimintaa?

Alakysymykset:

1. Millaisia näkemyksiä verkoston jäsenillä on yleisesti liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta?
2. Miten ympäristöaiheet kytkeytyvät haastateltavien työtehtäviin ja taustaorganisaation toimintaan?
3. Millaisia toimintamalleja Urheilun ympäristövastuuverkostolla on?
4. Millaisia työkaluja Urheilun ympäristövastuuverkostosta on saatu ympäristöasioiden käsittelyyn jäsenten taustaorganisaatioissa?
5. Minkälaista tiedollista pääomaa Urheilun ympäristövastuuverkosto tuottaa?
6. Miltä sosiaalisen pääoman merkitys näyttäytyy verkoston jäsenten keskuudessa?

Ympäristöhallinnan ja verkostohallinnan lähtökohdat, sosiaalinen pääoma ja luottamus verkostoissa sekä liikunta- ja urheilukulttuuriin liitettävät ympäristökysymykset ovat taustoittaneet tutkimustehtävän muodostamista. Lisäksi Ballardin (2005) mallia on käytetty soveltuvien osin jäsentämään tutkimustehtävän muodostamista ja aineiston analyysin kehystämistä (KUVIO 2). Kuten luvussa viisi käsiteltiin, verkostotoiminta on yhä vakiintuneempi toimintamuoto liikunnan ja urheilun kentällä, mutta alan verkostojen toimivuudesta löytyy vielä niukasti tutkimustietoa (Lehtonen & Stenvall 2019, 33). Yleisesti ottaen verkostojen toimivuudesta löytyy kuitenkin tutkimuskirjallisuutta. Onnistunut

verkostotoiminta edellyttää muun muassa sitoutuneita toimijoita, verkostotoiminnan koordinoitua sekä vapaaehtoisen yhteistyön syntymistä (ks. Linnamaa 2004, 82–84; Linnamaa & Sotarauta 2000, 41–42; Järvensivu ym. 2010, 6). Tästä pohjaten ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä verkoston toimijat antavat yleisesti urheilu- ja liikunta-alalla esiintyvälle verkostotoiminnalle. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla on tarkoitus antaa siis yleiskäsitys siitä, millaista kokemusta tutkimuksen haastateltavilta löytyy liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia haastateltavat liittävätkin verkostohallinnan omaiselle toiminnalle.

Ballardin (2005) mallin (*A new model of the change process for sustainability*) mukaan organisaation muutosta kohti ekologisesti kestävästä kehityksestä on mahdollista edistää kolmen eri osa-alueen avulla: tietoisuuden lisäämisellä, toimintamallien vahvistamisella sekä sosiaalisen tuen edistämällä. Organisaation henkilöstön on ensinnäkin oltava tietoisia ilmastonmuutoksesta ja ympäristöongelmista sekä erityisesti siitä, millaisia toimenpiteitä niiden hillitseminen ja ehkäisy vaatii. Ilman riittävää tietoisuutta organisaation ympäristötyötä on haastavaa kohdentaa oikein ja työn tulokset voivat jäädä olemattomiksi. (Ballard 2005.) Organisaation henkilöstön tietoisuuden lisääminen ympäristöongelmista ja niiden ehkäisystä on siis ensimmäinen askel kohti henkilöstön ympäristötoimijuuden oppimisprosessia.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että suomalaisten liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallinnassa on vielä kehitettävää. Koko organisaatioiden läpäisevää ympäristötyötä on tehty alan organisaatioissa vielä harvakseltaan ja esimerkiksi organisaation henkilöstön ympäristötietoisuuden ja -osaamisen taso on vaihtelevaa (ks. Simula ym. 2014 89–91; Puska 2016, 63–64). Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää yllä esitettyihin havaintoihin pohjaten verkoston toimijoiden ympäristötietoisuuden tasoa sekä verkoston toimijoiden taustaorganisaatioiden ympäristötyön taustoja. Tutkimuskysymyksen avulla on tarkoitus vastata siihen, millaisista eri lähtökohdista eri organisaatioista tulevat henkilöt osallistuvat verkoston toimintaan ja millaiset valmiudet jäsenillä on edistää organisaatioiden ympäristötyötä. Toisen alakysymyksen tarkoituksena on myös taustoittaa haasteltavien jäsenten taustaorganisaatioiden ympäristötyön taustoja ja lähtökohtia. Tutkimuksen viidennen tutkimuskysymyksen avulla on puolestaan tarkoitus syventyä siihen, miten Urheilun

ympäristövastuuverkoston toiminta on edesauttanut verkoston avaintoimijoiden ympäristötietoisuuden ja -osaamisen vahvistamista.

Ballardin (2005) mallin toinen osa-alue korostaa ympäristötoimijuuden vahvistamista toimintamallien edistämisen avulla. Pelkkä henkilöstön tietoisuuden edistäminen ei siis Ballardin mukaan riitä, vaan samanaikaisesti on myös vahvistettava toimijuutta. Toimijuuden vahvistamisella Ballard tarkoittaa sitä, että henkilöiden on opittava reagoimaan eteen tulleisiin ympäristöä koskettaviin haasteisiin ja toimimaan ekologisen kestävän kehityksen käytänteiden mukaisesti. Ympäristötoimijuuden vahvistaminen on välttämätöntä, sillä ilman toimijuutta organisaation ympäristötyössä ei päästä tekoihin asti. Ympäristötoimijuuden vahvistaminen edellyttää uusien toimintamallien ja -tapojen oppimista sekä samalla myös vanhoista käytänteistä luopumista. (Ballard 2005.) Kolmas ja neljäs tutkimuskysymys syntyvät ympäristötyön toimintamalleihin sekä ympäristötoimijuuden vahvistamiseen. Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla taustoitetaan sitä, millaisia konkreettisia toimintamalleja Urheilun ympäristövastuuverkostolla on. Neljännen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on syventyä siihen, miten Urheilun ympäristövastuuverkosto on vahvistanut jäsenten ympäristötoimijuutta ja millaisia ympäristötyön edistämisen toimintatapoja ja työkaluja haastateltavat ovat verkostolta saaneet taustaorganisaatioiden ympäristötyön tueksi.

Kolmantena edellytyksenä Ballard (2005) korostaa sosiaalisen pääoman vahvistamista. Isojen muutosprosessien eteenpäinvieminen, kuten ilmastonmuutoksen hillitseminen ja ympäristöongelmien ratkaisu, on hyvin haasteellista, ellei niitä tehdä yhdessä. Sosiaalinen tuki lisää tahdonvoimaa edistää yhteistä päämäärää ja samalla se tukee myös toimijuuden vahvistamista. Mikäli ympäristötyölle ei saada sosiaalista tukea, muutosprosessi ei etene koko organisaation läpi. (Ballard 2005.) Sosiaalisella pääomalla ja verkostossa esiintyvällä luottamuksella on myös verkostotoiminnassa tärkeä merkitys. Sosiaalinen pääoma edistää verkostossa yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja verkostossa syntyvä luottamus sen sijaan on avainasemassa verkoston onnistuneen vuorovaikutuksen muodostamisessa. (Ruuskanen 2015, 214; Woolcock 2000, 25–30.) Näiden havaintojen pohjalta kuudennen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää, miltä sosiaalisen pääoman merkitys näyttäytyy verkoston avaintoimijoiden keskuudessa. Tämän kysymyksen avulla on tarkoitus taustoittaa sitä, millaisia merkityksiä verkoston toimijat antavat sosiaaliselle tuelle heidän taustaorganisaatioiden

ympäristötyön edistämässä ja miltä sosiaalinen pääoma ja luottamus näyttäytyvät Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnassa.

Millaisia mahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää urheilu- ja liikuntakulttuurin ympäristövastuullisuutta?	
Verkostohallinnan mahdollisuudet ja haasteet	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia näkemyksiä verkoston jäsenillä on liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta?
Ympäristötietoisuuden ja -osaamisen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Miten ympäristöaiheet kytkeytyvät jäsenten työtehtäviin ja kohdeorganisaation toimintaan? • Minkälaista tiedollista pääomaa verkosto tuottaa?
Verkoston toimintamallit	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia toimintamalleja verkostolla on? • Millaisia työkaluja verkostosta on saatu ympäristöasioiden käsittelyyn jäsenten taustaorganisaatioissa?
Verkoston sosiaalinen pääoma ja luottamus	<ul style="list-style-type: none"> • Miltä sosiaalisen pääoman merkitys näyttäytyy verkoston jäsenten keskuudessa?

KUVIO 2. Tutkimustehtävän ja -kysymysten muotoutuminen aikaisemman tutkimuskirjallisuuden ja Ballardin (2005) mallin pohjalta.

6.3 Tutkimusaineiston hankinta

Tämän tutkielman tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluiden avulla haastattelemalla viittä Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsentä ja yhtä verkoston koordinaattoria. Laadullisella tutkimuksella onkin erilaisia aineistonkeruumenetelmiä, joita ovat muun muassa haastattelut, kyselyt sekä havainnointi ja dokumenttipohjainen aineisto. Tutkimushaastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83; 85.) Haastattelun avulla on mahdollista ymmärtää vastausten taustalla esiintyviä motiiveja ja merkityksiä. Haastattelun myötä on mahdollista päästä myös syvälle tutkittavaan

ilmiöön. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.) Haastattelun etuna voidaan nähdä ennen kaikkea sen joustavuus. Haastattelijalla on haastattelutilanteessa mahdollisuus selventää ja tarkentaa haastattelussa käsiteltäviä aiheita sekä käydä dialogista keskustelua haastateltavan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85; Hirsjärvi ym. 2000, 192.)

Haastattelut ovat perusteltu aineistonkeruumenetelmä tutkimukselleni, sillä tutkimuksen tavoitteena on päästä kiinni syvälle tutkittavaan ilmiöön ja ymmärtää Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenten antamia merkityksiä verkoston toiminnalle ja toiminnan mahdollisuuksille. On tyypillistä, että haastattelu valitaan aineistonkeruumenetelmäksi, mikäli kyseessä on vähän tutkittu ja suhteellisen tuntematon aihe (Hirsjärvi & Hurme 2008 35; Hirsjärvi ym. 2000, 192). Kyseinen tutkimusaihe on vielä hyvin tuore ja melko vähän tutkittu. Lisäksi Mantereen (2019) tutkimuksessa, *Urheilun ympäristövastuuverkosto liikunnan ja urheilun mahdollisuusrakenteena: kyselytutkimus Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenille*, aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä, joten tässäkin suhteessa haastattelut ohjasivat tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmää.

Tutkimuksen kaikki kuusi haastattelua toteutettiin teemahaastattelurungon (LIITE 1) pohjalta yksilöhaastatteluina. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa on tarkoituksena edetä tutkimustehtävään liittyvien teemojen mukaan ja teemoihin kohdistuvien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa pyritään löytämään haastateltavilta merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Teemahaastattelu syventyy haastateltavien tulkintoihin asioista sekä asioille antamiin merkityksiin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Teemahaastatteluun valitut teemat hahmottuvat, kun tutkija perehtyy aiempaan tutkimustietoon ja teoriaan tutkittavasta aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 66). Teemahaastattelu siis rakentuu etukäteen muotoiltujen teemojen varaan, mutta teemahaastattelussa kuitenkin korostuu sen avoimuus. Teemahaastattelun kysymysten järjestys ja muoto saattavat esimerkiksi vaihdella haastattelujen välillä. Myös haastattelutilanteessa on mahdollista tarkentaa ja syventää kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88; Hirsjärvi ym. 2000, 195.) Tässä tutkimuksessa loin ja hahmottelin haastattelun teemat pitkälti tutkimustehtävän ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaan. Muodostin teemahaastattelurungon (liitteenä) melko yksityiskohtaisten apukysymysten varaan. Muodostin apukysymyksiä teemahaastattelurungon tueksi, jotta haastattelutilanteessa saisin

haastateltavilta mahdollisimman syvällisiä vastauksia tutkittavaan aiheeseen liittyen. Haastattelut etenivät pitkälti teemahaastattelurungon mukaisesti. Osassa haastatteluissa käytin tukena enemmän valmiiksi muotoiltuja apukysymyksiä ja osassa taas muodostin tarkentavia kysymyksiä haastattelutilanteen edetessä.

Haastattelussa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelun onnistumisen kannalta onkin perusteltua, että haastateltavat ovat tutustuneet haastattelun kysymyksiin, teemoihin tai vähintään haastattelun aiheeseen ennen varsinaista haastattelua. Lisäksi se on myös eettisesti perusteltua, että tutkimuksen aihe on tiedossa haastateltavilla etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86.) Lähetin haastattelun teemat tutustuttavaksi haastateltaville ennen haastattelua, jotta he ehtivät perehtyä tulevaan haastatteluun ja sen aiheisiin.

Koehaastattelujen toteuttaminen ennen varsinaista tutkimushaastattelua on suositeltavaa. Koehaastatteluissa on mahdollista testata haastatteluteemojen ja -rungon toimivuutta sekä saada käsitys haastatteluun kuluva ajasta. (Hirsijärvi ym. 2000, 198.) Toteutin yhden koehaastattelun ennen varsinaista haastattelua henkilölle, joka edusti liikunta- ja urheilualan organisaatiota sekä oli ollut myös mukana Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnassa. Tällä tavalla haastattelutilanne oli verrattavissa varsinaiseen tutkimushaastattelun tilanteeseen. Toteutin kaikki haastattelut videohaastatteluina. Tein viisi haastattelua Skypen välityksellä ja yhden Teams-palvelun välityksellä. Sekä Skype että Teams ovat Microsoftin ohjelmia, joiden avulla on mahdollista toteuttaa video- ja äänipuheluita etänä (ks. Microsoft 2019). Tällä tavalla löysin ongelmitta sopivan ajan kaikkien haastateltavien kanssa. Vaikkakin toteutin haastattelut videopalvelun välityksellä, yritin saada haastattelutilanteesta mahdollisimman luonnikkaan. Haastattelut sujuivatkin ongelmitta eikä teknisiä haasteita ilmennyt. Haastattelujen kesto vaihteli 32 ja 67 minuutin välillä. Kaiken kaikkiaan haastattelujen kesto oli yhteensä 280 minuuttia. Haastatteluille onkin tyypillistä, että niiden kesto vaihtelee riippuen muun muassa siitä, miten puhelias tai niukkasanainen haastateltava on (Hirsijärvi ym. 2000, 198).

6.4 Tutkimusaineisto ja tutkimusjoukon taustatiedot

Tutkimusjoukon muodostavat Urheilun ympäristövastuuverkoston viisi jäsentä ja yksi verkoston koordinaattori. Tutkimusjoukko edustaa verkoston aktiivitoimijoita eli jäseniä, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana verkostossa ja sen toiminnassa verkoston perustamisesta alkaen. Tutkimuksessa siis syvennytään siihen, millaisia merkityksiä verkoston aktiivijäsenet antavat verkoston toiminnalle ja toimintamahdollisuuksille. Aktiivisten jäsenten lisäksi verkostossa on myös sellaisia jäseniä, jotka ovat mukana verkoston toiminnassa satunnaisesti. Verkostoon on myös liittynyt nimellisesti jäseniä, jotka eivät ole kertaakaan konkreettisesti osallistuneet verkoston toimintaan. On siis huomioitava, että tässä tutkimuksessa ei keskitytä siihen, millaisia merkityksiä satunnaisesti verkoston toimintaan osallistuvat antavat verkoston toiminnalle.

Koska kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena ei ole perusteluta pyrkiä yleistykseen, on tärkeää, että tutkittavat henkilöt tietävät tutkittavasta aiheesta paljon tai heillä on tutkittavasta aiheesta kokemusta. Myös tapaustutkimukseen on perusteltua valita sellaisia haastateltavia, jotka tietävät tutkimusaiheesta tai omaavat siitä kokemusta. Haastateltavien valinnan tulee siis olla harkittua ja tutkimuksen tarkoitukseen soveltuvaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86; 98.) Haastateltavien valinnassa käytin apuna verkoston koordinaattoria. Verkoston koordinaattori antoi tiedoksi sellaisia Urheilun ympäristövastuuverkoston jäseniä, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana verkostossa. Haastateltavien valinnassa käytettiin myös kriteerinä sitä, että haastateltavan taustaorganisaatio on liikunta- ja urheilualan organisaatio, sillä tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on taustoittaa alan organisaatioiden ympäristötyön taustoja ja lähtökohtia. Lähtökohtana siis oli, että haastateltavilla on kokemusta Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnasta sekä liikunta- ja urheilualan organisaation ympäristötyön edistämisestä.

TAULUKKO 1. Perustiedot tutkimuksen informanteista (n=6).

Pseudonyymi	Tausta-organisaatio	Jäsenyys Urheilun ympäristövastuuverkostossa	Koulutustausta ympäristö-aiheista	Liikunta-alan koulutustausta
Jäsen 1 (H1)	Liikunta- ja urheilualan organisaatio	Mukana verkostossa alusta alkaen. Edustaa verkostossa taustaorganisaatiota.	x	
Jäsen 2 (H2)	Liikunta- ja urheilualan organisaatio	Mukana verkostossa alusta alkaen. Ei edusta verkostossa taustaorganisaatiota.	x	x
Jäsen 3 (H3)	Liikunta- ja urheilualan organisaatio	Mukana verkostossa alusta alkaen. Edustaa taustaorganisaatiota verkostossa.		
Jäsen 4 (H4)	Liikunta- ja urheilualan organisaatio	Mukana verkostossa alusta alkaen. Edustaa taustaorganisaatiota verkostossa.	x	x
Jäsen 5 (H5)	Liikunta- ja urheilualan organisaatio	Mukana verkostossa alusta alkaen. Edustaa taustaorganisaatiota verkostossa.	x	x
Koordinaattori (K1)	Liikunta- ja urheilualan organisaatio	Verkoston koordinaattori. Mukana verkostossa alusta alkaen. Edustaa myös taustaorganisaatiota verkostossa.	x	

Perustiedot tutkimuksen informanteista on esitetty yllä olevassa taulukossa (TAULUKKO 1). Perustiedoista on poistettu tutkittavien tunnistetiedot, jotta tutkittavien anonymiteetti säilyy. Koko tutkimuksen kohdejoukko on suhteellisen pieni, joten tutkittavien anonymiteetin säilyttämiseksi perustiedot on esitetty taulukossa suppeasti. Anonymiteetin säilyttämiseksi haastateltavien työnimike, sukupuoli ja ikä on jätetty määrittelemättä perustietoihin. Kaikki tutkimuksen informantit olivat liittyneet verkoston jäseneksi heti verkoston perustettua. Viisi

informanteista edustaa verkostossa taustaorganisaatiotaan. Yksi informanteista on mukana verkostossa henkilöjäsenenä. Informanteista viisi oli naisia ja yksi mies. Kaikki tutkimuksen informantit olivat töissä jossakin liikunta- tai urheilualan organisaatiossa. Kaikki haastateltavat olivat korkeasti koulutettuja. Neljä haastateltavista oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon. Haastateltavilla oli myös koulutustaustaa ympäristöaiheisiin liittyen. Neljällä haastateltavalla ympäristöasiat kytkeytyivät jollakin tasolla suoritettuun tutkintoon. Lisäksi haastateltavilta löytyi koulutustaustaa ympäristöaiheista erilaisten kurssien muodossa. Ainoastaan yksi haastateltavista totesi, että häneltä ei löydy aiempaa koulutustaustaa ympäristöaiheisiin liittyen. Liikunta-alan koulutusta löytyi kolmelta haastateltavalta. Neljältä haastateltavalta löytyi myös aiempaa työkokemusta ympäristöaiheiden ja kestävä kehityksen edistämisen parista.

Kaikki haastateltavat antoivat luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Kolme haastateltavaa suostui haastateltavan sekä haastateltavan taustaorganisaation tunnistettavuuteen. Vaikka osa haastateltavista antoi luvan tunnistettavuuteen, päädyin lopulta säilyttämään kaikkien haastateltavien jäsenten ja taustaorganisaation anonymiteetin. Verkoston koordinaattori ja koordinaattorin taustaorganisaatio on sen sijaan tunnistettavissa tutkimuksesta, sillä se on olennaista tutkimuksen analyysin ja tutkimustulosten esittämisen kannalta. Verkoston koordinaattorin anonymiteetin säilyttäminen olisi verkoston julkisuuden vuoksi myös haasteellista. Verkoston koordinaattori on antanut luvan siihen, että hänet ja hänen taustaorganisaationsa saa tunnistaa tutkimuksesta.

6.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta sekä johtopäätökset. Aineiston analyysissä selviää, millaisia vastauksia tutkimusongelmiin voidaan saada. Aineiston analyysitapoja on monenlaisia. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään pääsääntöisesti kvalitatiivista analyysia ja päätösten tekoa. (Hirsjärvi ym. 2000, 207–210.) Tämän tutkimuksen aineiston analyysissä onkin käytetty laadullisen aineiston analyysin menetelmiä. Laadulliselle aineistolle on tavallista, että kerätty aineisto sekä tutkimusongelma ovat vuoropuhelussa keskenään, sillä aineisto tarjoaa hyvin harvoin suoria vastauksia

tutkimusongelmiin. Laadullisessa aineistossa tarvitaan analyttisiä kysymyksiä, jotka syntyvät ja tarkentuvat tutustuttaessa aineistoon. Tutkimuksen aineisto onkin tunnettava läpikotaisin, jotta aineiston kanssa on mahdollista päästä vuoropuheluun. (Ruusuvuori ym. 2010.)

Aineistoon tutustuminen alkoi tietyllä tavalla jo haastatteluhetkellä, kun kirjoitin jokaisesta haastattelusta muistiinpanoja. Haastattelujen jälkeen luin muistiinpanot läpi ja tarvittaessa tarkensin niitä. Litteroin eli kirjoitin puhtaaksi kaikki haastattelut sanasta sanaan tekstimuotoon Word-tiedostoon. Litterointi on tyypillinen ja olennainen osa haastatteluaineiston analyysissä (Ruusuvuori ym. 2010). Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 62 sivua. Tutustuin litteroituun aineistoon lukemalla sen useaan otteeseen läpi ja samalla kirjoitin jo ylös erilaisia havaintoja litteroidusta aineistosta. Tutkimusongelmani kannalta oli olennaista haastateltavien puheen merkitykset eikä esimerkiksi haastateltavien puhetapa tai -tyyli. Niinpä jätin litterointia tehdessä kirjaamatta haastateltavien puheen tauot, äänenpainot tai muut haastateltavien puhetapaan liittyvät seikat.

Tutkimuksen aineiston analyysissä esiintyi sekä teoriasidonnaisen että aineistolähtöisen analyysin piirteitä. Teorialähtöinen analyysi nojaa tiettyyn teoriaan tai malliin. Siinä aineiston analyysia ohjaa valmis teoria, kehys tai malli, joka on luotu aikaisemman tiedon perusteella. Aineistolähtöisessä analyysissä sen sijaan aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teorialla ei tulisi olla mitään tekemistä, sillä analyysin oletetaan olevan täysin aineistolähtöistä. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valikoituvat tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelmien mukaan niin, että analyysiyksiköt eivät ole etukäteen harkittuja. Puhtaasti aineistolähtöisen analyysin toteuttaminen onkin melko ongelmallista. Ajatuksena on, että teorialähtöisyys ohjaa aina jollakin tapaa analyysia ja vaikuttaa tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–110.) Toteutinkin tutkimuksen aineiston analyysia pitkälti kahden näiden analyysitavan väliltä, jota voidaan kutsua teoriaohjaavaksi sisällönanalyysiksi. Teoriaohjaavassa analyysissä on keskeistä se, että tutkimuksen teoriaa sovelletaan analyysiin, mutta analyysi ei täysin suoraan pohjautu tutkimuksen teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109; Eskola 2001.) Tein tutkimuksen analyysia aineistosta käsin, mutta aikaisempi teoria ja viitekehys ohjasi pitkälti analyysin etenemistä ja toteuttamista.

Lähdin toteuttamaan aineiston teemoittelua ja luokittelua Excel-taulukkoon. Alkuun siirsin haastattelun suorat sitaatit Excel-taulukkoon haastattelurungossa esitettyjen pääteemojen alle. Tässä vaiheessa tein myös rajauksia aineistoon ja rajasin aineiston analyysin ulkopuolelle tutkimuksen teemojen ja tutkimusongelman kannalta olemattomia seikkoja. Aineiston rajaukset ovatkin välttämättömiä, sillä kaikkeen ei ole mahdollista yhdessä tutkimuksessa syventyä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104; Ruusuvuori ym. 2010). Ensimmäisen vaiheen jälkeen muutin haastattelusitaatit lyhyempään muotoon eli pelkistyksiksi. Tämän jälkeen ryhmittelin pelkistettyjä ilmauksia yläluokkiin samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan. Joidenkin yläluokkien alle muodostin vielä analyysin edetessä alaluokkia, sillä osasta yläluokista muodostui sisällöltään muita yläluokkia kattavampia. Tällä tavalla pystyin pureutumaan aineiston sisältöön vielä syvällisemmin. Esimerkiksi yläluokan *urheilun ympäristövastuuverkoston tulevaisuuden näkymät* alle muodostui kolme alaluokkaa: *verkoston toiminnan mahdollisuudet tulevaisuudessa*, *verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta* ja *verkoston toiminnan haasteet*. Lopulta sijoitin yläluokkia tutkimuksen pääteemojen alle ja alaluokkia puolestaan yläluokkien alle. Tutkimuksen analyysikehyksestä ilmenee tutkimuksen pääteemat sekä ylä- ja alaluokat. Analyysikehys on esitetty luvussa 7 (TAULUKKO 2).

Aineiston analyysia tehdessä tarkoitukseni oli myös vertailla haastateltavien vastausten ja pelkistettyjen ilmausten eroja ja samankaltaisuuksia. Vertailua toteuttaessa aloin kiinnittää huomiota siihen, että haastateltavien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Pelkistetyissä ilmauksissa ei ilmennyt selkeitä eroavaisuuksia, vaan ne olivat hyvin yhdenmukaisia eri haastateltavien välillä. Haastateltavien vastausten yhdenmukaisuus olikin yksi selkeä oivallus analyysia tehdessä ja tutkimustuloksia muodostaessa. Haastateltavat muodostivat hyvin samankaltaisesti ajattelevan ja yhdenmukaisesti tutkimusaiheeseen suhtautuvan porukan ja heitä voidaankin pitää Urheilun ympäristövastuuverkoston aktiivitoimijoina (ks. luku 7). Vastausten yhdenmukaisuuden vuoksi vastausten eroavaisuuksien vertailu jäi siis vähäiseksi tämän tutkimuksen analyysissa.

Aineiston analyysin toteuttaminen ei kuitenkaan edennyt suoraviivaisesti, vaan analyysi eteni vaiheittain ja analyysia tehdessä palasin takaisin moneen otteeseen tarkentamaan pelkistettyjä ilmauksia sekä ryhmittelin niitä uudelleen ala- ja yläluokkiin. Myös ala- ja yläluokkien

muodostaminen vaati tarkennuksia useaan otteeseen. Kun sain aineiston luokittelun valmiiksi, kokosin analyysin keskeisimmät havainnot taulukoihin ja aloin kirjoittaa havainnoista päätelmiä ja yhteenvetoa. Nämä havainnot ja päätelmät esittelen päteemoittain tutkimuksen tulososiossa (ks. luku 7). Tulososiossa vertailen myös haastateltavien näkemyksiä aikaisemmasta tutkimuskirjallisuudesta tehtyihin löydöksiin koskien urheilu- ja liikunta-alan organisaatioiden ympäristötyötä ja ympäristöhallinnan kehittämistä, verkostohallinnan mahdollisuuksia ja haasteita sekä verkostoissa esiintyvän sosiaalisen pääoman ja luottamuksen merkitystä. Lisäksi pyrin havainnollistamaan tutkimuslöydöksiä ja vahvistamaan päätelmiä tuomalla esiin suoria aineistonäytteitä sitaattien muodossa (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 194).

Teemahaastattelurunko ohjasi pitkälti yläluokkien ja päteemojen muodostusta ja tutkimuksen päteemat pysyivätkin teemahaastattelurungon kaltaisina. Haastattelurunko sekä haastattelurungon teemat olivat rakennettu tutkimuksen viitekehyksen ja tutkimustehtävän pohjalta. Aikaisempi kirjallisuudesta opittu tieto ja sieltä johdetut teemat ohjasivat siis pitkälti analyysin etenemistä. Tästäkin syystä aineiston analyysia voi kutsua teoriaohjaavaksi (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110). Haastattelurunkoon oli pyritty saamaan tutkimuksen kannalta kaikki olennaiset asiat, joihin haastateltavilta haluttiin saada vastauksia. Tämä oli varmasti myös yksi syy siihen, miksi aineiston teemoittelu ja luokittelu eteni pitkälti teemahaastattelurungon mukaisesti.

6.6 Tutkimuseettiset näkökohdat

Eettisten näkökohtien huomioon ottaminen oikein ja riittävästi tutkimusprosessin eri vaiheissa on tutkijalle vaativa tehtävä. Tärkeää on, että tutkija tekee tietoisesti ja eettisesti perusteltuja ratkaisuja tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Hirsjärvi ym. 2000, 26–28.) Jokaisessa tutkimuksessa tutkijan on kuitenkin tehtävä lukuisia eri päätöksiä ja siten tutkijan etiikka joutuu koetukselle useaan otteeseen tutkimusprosessin aikana. Tutkimusetiikan noudattaminen on aina tutkijan omalla vastuulla. (Eskola & Suoranta 1998, 52.) Tutkimusetiikka edellyttää hyvän tieteellisten käytäntöjen noudattamista. Niihin lukeutuu muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus koko tutkimusprosessissa, avoimuuden ja vastuullisuuden noudattaminen tutkimustuloksia julkaistaessa, muiden tutkijoiden työn ja saavutusten asianmukainen

huomioonottaminen, tutkimuslupien hankinta, tutkimusaineiston asianmukainen käyttö ja säilytys sekä tietosuojaan liittyvien kysymysten huomioonottaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tämän tutkimuksen toteutuksessa on noudatettu Jyväskylän yliopiston hyväksymiä hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia (ks. Jyväskylän yliopisto 2020). Tutkimusprosessin alkuvaiheilla suoritin Jyväskylän yliopiston kurssin: *Henkilötietojen käsittely tieteellisessä tutkimuksessa*. Kurssin ohjeistuksen ja uuden tietosuojalain mukaisesti lähetin kaikille haastateltaville tietosuojailmoituksen (LIITE 2) hyvissä ajoin ennen haastattelua. Tietosuojailmoituksesta ilmeni tutkimuksen kannalta olennaisia seikkoja tutkimuksen tarkoitukseen, toteuttamiseen, henkilötietojen käsittelyyn ja suojaamiseen sekä tutkittavien oikeuksiin ja tutkimustulosten julkaisuun liittyen. Kaikilta haastateltavilta on myös pyydetty suostumuslomake haastatteluun ja tutkimukseen suostumisesta. Haastateltavat ovat suostuneet tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä on ollut oikeus missä vaiheessa tahansa keskeyttää tutkimukseen osallistuminen ja haastattelujen hyödyntäminen tutkimuksessa.

Koordinaattori (K1) on antanut luvan siihen, että hänet ja hänen taustaorganisaationsa saa tunnistaa tutkimuksesta. Muiden tutkittavien osalta on säilytetty anonymiteetti. Urheilun ympäristövastuuverkostossa on jäseniä haastateltavan koordinaattorin (K1) mukaan noin 40, joten verkoston jäsenmäärä on suhteellisen pieni. Tästä syystä tutkittavien anonymiteetin säilyttämiseksi on ollut tehtävä erityisen tarkkaa työtä. Tutkimuksen aineistoa on tutkimusprosessin aikana säilytetty suojatulla verkkolevyllä ja kaikki henkilötiedot on suojattu koko tutkimusprosessin aikana eikä ulkopuolisilla ole ollut pääsyä niihin. Muiden tutkijoiden aikaisemmin tehty työ on tuotu tutkimuksessa esille hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti ja liikuntatieteellisen tiedekunnan lähdeviittausohjeita noudattaen. Koko tutkimus on lähetetty kaikille haastateltaville luettavaksi ja hyväksyttäväksi ennen tutkimuksen varsinaista julkaisua.

7 TULOKSET

Tässä luvussa keskityn tutkimuksen keskeisimpiin tuloksiin ja esittelen ne tutkimuskysymyksiin pohjautuvien teemojen mukaisesti. Tutkimuksen pääteemat ovat haastateltavien näkemykset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta, ympäristöaiheiden kytkeytyminen jäsenten taustaorganisaatioihin, Urheilun ympäristövastuuverkostoon kuulumisen merkitys sekä Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet. Tutkimuksen pääteemat ylä- ja alaluokkineen on esitetty alla olevassa analyysikehyksessä.

TAULUKKO 2. Tutkimuksen analyysikehys.

Pääteema 1 Haastateltavien näkemykset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta

- Yläluokka 1.1 Aikaisemmat kokemukset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta
- Yläluokka 1.2 Verkostotoiminnan mahdollisuudet
- Yläluokka 1.3 Verkostotoiminnan haasteet

Pääteema 2 Ympäristöaiheiden kytkeytyminen jäsenten taustaorganisaatioihin

- Yläluokka 2.1 Ympäristöaiheiden kytkeytyminen haastateltavien työnkuvaan
- Yläluokka 2.2 Jäsenten taustaorganisaatioissa tehdyt toimet ympäristötyön eteen

---

Pääteema 3 Urheilun ympäristövastuuverkostoon kuulumisen merkitys

- Yläluokka 3.1 Jäsenten liittyminen ja toiminta Urheilun ympäristövastuuverkostossa
- Yläluokka 3.2 Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintatavat ja päätehtävät

---

Pääteema 4 Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet

- Yläluokka 4.1 Urheilun ympäristövastuuverkostolta saadut hyödyt
  - Yläluokka 4.2 Ympäristötietoisuuden vahvistuminen verkostossa
  - Yläluokka 4.3 Sosiaalisen pääoman merkitys
    - Alaluokka 4.3.1 *Verkoston sosiaalinen pääoma ja sisäinen luottamus*
    - Alaluokka 4.3.2 *Sosiaalinen tuki taustaorganisaatioissa*
  - Yläluokka 4.4 Urheilun ympäristövastuuverkoston tulevaisuuden näkymät
    - Alaluokka 4.4.1 *Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet*
    - Alaluokka 4.4.2 *Verkoston toiminnan mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta*
    - Alaluokka 4.4.3 *Verkoston toiminnan haasteet*
-

Tutkimuksen analyysissä muodostamat havainnot osoittavat, että verkoston aktiivitoimijat eli tämän tutkimuksen tutkimusjoukko on hyvin samankaltaisesti ajatteleva ja samalla tavalla tutkimusaiheeseen suhtautuva joukko. Haastateltavien vastauksissa ei ilmennyt selkeitä eroavaisuuksia, vaan ne olivat hyvin yhteneväisiä tutkimuksen ylä- ja alaluokkien alla. Verkoston toimijat antoivat esimerkiksi hyvin yhteneväisiä merkityksiä koskien yleisesti liikunta- ja urheilualan verkostotoimintaa sekä verkostotoiminnan mahdollisuuksia ja haasteita. Lisäksi haastateltavat kokivat, että liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuuden edistäminen on välttämätöntä ja alan organisaatioiden ympäristöhallintaa on jatkuvasti kehitettävä. Haastateltavien näkemykset Urheilun ympäristövastuuverkoston perustamisesta ja olemassaolosta sekä verkoston toimintatavoista ja -mahdollisuuksista olivat myös hyvin yhteneväisiä. Verkoston aktiivitoimijoiden mukaan verkoston perustaminen on ollut tärkeä avaus liikunta- ja urheilualan organisaatioiden ympäristötyön edistämisen tueksi. Lisäksi verkoston aktiivitoimijat kokivat, että verkostolla on mahdollisuuksia edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuutta, mikäli verkoston toimintaa kehitettäisiin ja sen haasteisiin puututtaisiin yksityiskohtaisemmin. Tarkastelen yllä esitettyjä havaintoja syvemmin seuraavissa alaluvuissa.

Aktiivitoimijoiden lisäksi verkostossa on myös sellaisia jäseniä, jotka ovat mukana verkoston toiminnassa satunnaisesti. Lisäksi verkostossa on myös jäseniä, jotka ovat liittyneet nimellisesti verkostoon, mutta he eivät välttämättä kertaakaan ole olleet konkreettisesti mukana verkoston toiminnassa. On siis huomioitava, että tämän tutkimuksen tuloksissa syvennyttään siihen, millaisia merkityksiä verkostossa aktiivisesti mukana olevat jäsenet antavat verkoston toiminnalle ja toimintamahdollisuuksille. Tutkimustulokset ja verkoston jäsenten näkemykset saattaisivat olla erilaisia ja poikkeavia, mikäli tutkimusjoukon edustettavuus koskisi myös sellaisia jäseniä, jotka ovat olleet vähemmän mukana verkoston toiminnassa.

7.1 Haastateltavien näkemykset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta

Kaikilla haastateltavilla esiintyi jonkinlaista aiempaa kokemusta verkostotoiminnasta joko nykyisen tai aiemman työtehtävän ja taustaorganisaation myötä (TAULUKKO 3). Aiemmista verkostokokemuksista puhuttaessa H5 ja K1 korostivat, että verkostotoiminta on tyypillistä

nimenomaan urheilun kentällä. H5 korosti yhtenä syynä tähän sitä, että verkostolta haetaan tukea omaan työhön, sillä sitä ei välttämättä löydy oman organisaation sisältä. Alan organisaatiot ovat haastateltavan mukaan usein niin pieniä, että tukea on välttämätöntä hakea organisaation ulkopuolelta. Myös Lehtosen ja Stenvallin (2019, 33) selvityksen tulokset osoittavat, että verkostomainen toiminta on vakiintunut ja nykyisin merkittävä toimintatapa liikunnan ja urheilun kentällä.

”Urheilun puolella must on tosi paljon tehty sitä verkostoo siitä lähtien, kun mäki tavallaan olen tullut urheilun pariin töihin, niin se on ihan erilaista, kun muualla. Et aina on tehty verkostoissa töitä. --- Koska usein lajiliitoissa on se yks ihminen, joilla on se yks osa-alue, niin sitten on alusta lähtien haettu sitä verkoston tukea siihen toimintaan, et on ymmärretty. Et meillä on muutama iso lajiliitto, jossa saattaa olla muutamakin samalla nimikkeellä, mutta käytännössä suurimmassa osassa lajiliitoissa yks henkilö on yhdellä nimikkeellä, niin sitä kautta se verkostomainen työskentely, sanotaan että on ollu musta tyypillistä urheilun kentällä tämän mun koko oloni ajan.” H5

TAULUKKO 3. Haastateltavien näkemykset yleisesti liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta.

Pääteema Haastateltavien näkemykset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta			
Yläluokka	Aikaisemmat kokemukset liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnasta	Verkostotoiminnan mahdollisuudet	Verkostotoiminnan haasteet
	Pelkistykset	Pelkistykset	Pelkistykset
H1	Lajin sisäinen verkostokokemus		Erilaiset toimijat Yhteisten toimintatapojen luominen
H2	Työryhmäkokemus	Keskustelun mahdollistaminen Ajatusten ja ideoiden jakaminen	Toimijoiden aktiivisuus

H3	Verkostokokemus urheilun parista	Keskustelun mahdollistaminen Näkyvyys	Erilaiset toimijat Toimijoiden aktiivisuus
H4	Olympiakomitean verkostot	Ajatusten ja ideoiden jakaminen Yhdessä edistäminen	
H5	Verkostokokemus urheilun parista Verkostokokemus ympäristöaiheiden parista Verkostotoiminta tyypillistä urheilussa	Yhdessä edistäminen Tehtävien jakaminen Aikaresurssit	Erilaiset toimijat
K1	Verkostokokemus urheilun parista Verkostotoiminta tyypillistä urheilussa	Kokoaa yhteen Tukea toisten innostukselle ja osaamiselle Aikaresurssit Toimijuuden syntyminen	Toimijoiden aktiivisuus Toiminnan koordinointi tärkeää

Haastateltavien näkemykset yleisesti verkostotoiminnan mahdollisuuksista ja haasteista olivat hyvin yhteneväisiä. Haastateltavat kokivat, että yleisesti liikunnan ja urheilun kentällä esiintyvien verkostojen tarkoituksena on koota toimijoita yhteen ja kehittää ja edistää asioita yhdessä. Myös ajatusten ja ideoiden jakaminen verkoston sisällä sekä toisten innostuksen ja osaamisen lisääminen koettiin liikunnan ja urheilun alalla esiintyvän verkostotoiminnan mahdollisuudeksi. Haastatteluissa nousi myös esiin, että verkostotoiminta yleisesti mahdollistaa tehtävien jakamisen ja helpottaa työtehtävien tekemistä sekä aikaresurssien käyttöä.

Verkostotoiminnan haasteina on nähty muun muassa verkoston toimijoiden vapaamatkustaminen, resurssien riittävyys, yhteisten intressien ja ymmärryksen muodostaminen sekä alkuinnostuksen jälkeinen laantuminen (ks. Toikka 2009; Linnamaa 2004a, 88–91, Linnamaa 2004b; Linnamaa & Sotarauta 2000, 44). Tässä tutkimuksessa haastateltavat kokivat yhdeksi liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnan merkittäväksi

haasteeksi toimijoiden erilaisuuden ja eri lajien tarpeiden erilaisuuden. Toimijoiden erilaisuuden nähtiin vaikeuttavan esimerkiksi yhteisten toimintatapojen ja suuntaviivojen muodostamista. Myös toimijoiden aktiivisuus ja toiminta verkostossa nähtiin yhdeksi liikunta- ja urheilualan verkostotoiminnan haasteeksi. Mikäli verkoston toimijat eivät ole aktiivisia, voi se haastateltavien mukaan hankaloittaa ja jopa lamaannuttaa koko verkoston toiminnan.

“Haaste on ehdottomasti se, että me ollaan niin erilaisia toimijoita --- periaatteessa me toimitaan urheilun saralla molemmat, mutta ollaan tapahtumina täysin erilaiset, täysin erilaiset liikevaihdot ja se yhden sapluunan tekeminen on todella haastavaa eikä siihen pitäisi pyrkiäkään. H1

”Että ei ehkä pystytäkään ymmärtämään toistemme tilanteita niin helposti eikä sitten luomaan yhteisiä toimintatapoja sen vuoksi.” H1

7.2 Ympäristöaiheiden kytkeytyminen jäsenten taustaorganisaatioihin

Ympäristöaiheiden kytkeytyminen haastateltavien työtehtäviin

Viidellä haastateltavalla ympäristöasiat kytkeytyivät jollakin tavalla haastateltavien työnkuvaan ja työtehtäviin taustaorganisaatiossa. Yksi haastateltavista jäsenistä ei vastannut organisaation ympäristöasioista. Hän on kuitenkin aiemmin edistänyt tietyn liikunta- ja urheilualan organisaation ympäristöasioita, joten häneltä löytyi aiempaa kokemusta ympäristöasioiden edistämisestä liikunta- ja urheiluorganisaatiossa. Alempana taulukossa on esitetty haastateltavien kuvailuja siitä, miten ympäristöaiheet kytkeytyvät heidän työnkuvaansa ja työtehtäviinsä.

TAULUKKO 4. Ympäristöaiheiden kytkeytyminen haastateltavien työnkuvaan.

Yläluokka Ympäristöaiheiden kytkeytyminen haastateltavien työnkuvaan	
Tiivistetyt alkuperäiset ilmaukset	
H1	Ympäristöaiheet on ollut yksi selkeä kokonaisuus ja vastuualue työtehtävissä.
H2	Ei vastaa organisaation ympäristöasioista. Ympäristöasiat muun X henkilön vastuulla organisaatiossa.
H3	Organisaation ympäristöohjelman tekeminen on näkynyt selkeästi työnkuvassa. Myös koulutuksien ja tapahtumien järjestäminen liittyy henkilön työnkuvaan ja ympäristövastuullisuuteen.
H4	Työnkuvaan kuuluvat kansainväliset asiat ja vaikuttaminen, johon liittyy kaikki kestävä kehitys ja muut vaikuttamisen asiat.
H5	Ympäristöaiheet näkyvät työtehtävissä oikeastaan jatkuvasti, sillä luonto on kyseisen lajin harrastusympäristö.
K1	Liikunnan ja urheilun olosuhteet kytkeytyvät työtehtäviin ja samoin ympäristö tai ympäristövastuuasiat.

Yksi haastateltavista (H1) kuvaili, että ympäristövastuullisuus ja ympäristöasioiden edistäminen taustaorganisaatiossa on ollut täysin hänen vastuullaan. Toinen haastateltavista (H2) nosti esiin, että ympäristöasiat kytkeytyvät yllättävän isosti hänen työnkuvaansa. Hän on tehnyt taustaorganisaatiolle ympäristöohjelmaa ja erityisesti sen työstäminen on työllistänyt haastateltavaa ympäristöaiheiden parissa. Yksi haastateltavista (H4) puolestaan nosti esiin, että kaikki kestävä kehityksen aiheet ja muu vaikuttamiseen kytkeytyvät työtehtävät ovat hänen vastuullaan taustaorganisaatiossa. Koordinaattori (K1) toi esiin, että hänen työnkuvaansa liittyy kaikki liikuntaan ja urheiluun kytkeytyvä olosuhdetyö ja myös ympäristövastuuasiat kuuluvat hänen työnkuvaansa taustaorganisaatiossa. Yksi haastateltavista (H5) puolestaan korosti, että ympäristö on esillä hänen työnkuvassaan jatkuvasti, sillä heidän lajinsa tapahtuu luonnossa ja tätä kautta luonto on huomioitava kaikessa organisaation tekemisessä. Haastateltavien käyttämä työaika taustaorganisaation ympäristövastuullisuuden edistämiseen vaihteli. Haastatteluista nousi kuitenkin selvästi esiin, että ympäristöasioiden hoitaminen taustaorganisaatiossa vie jonkin verran työaikaa, mutta ei kuitenkaan ole kaikista työllistävin osuus työnkuvassa.

”Ja käytän jonku verran aikaa. Ei missään nimessä ole se työllistävän tehtävä, mutta melko työllistävä osuus omassa kentässä.” H1

”No, miten mä nyt sanoisin. Ehkä se on semmoinen neljännes työajasta.” K1

Pyyn (2016, 76) tutkimustuloksissa ilmeni, että tutkimuksen organisaation ympäristötyön määrä on pitkälti sidoksissa yksittäisten toimijoiden henkilökohtaisista intresseistä. Myös tämän tutkimuksen haastatteluissa nousi esiin, että taustaorganisaatioiden ympäristöasioiden edistäminen kumpuaa pitkälti haastateltavien henkilökohtaisesta mielenkiinnosta ja heidän henkilökohtaisista intresseistään. Haastateltavat nostivat esiin, että ympäristöaihe on heille henkilökohtaisesti niin tärkeä, että he ovat sitä myötä lähteneet viemään taustaorganisaatioissa asioita eteenpäin. Haastateltavat kokivat, että heillä on intohimoa ja innostusta edistää ympäristöasioita taustaorganisaatioissaan. Myös haastateltavien koulutustaustalla ja aiemmalla työkokemuksella on ollut vaikutusta siihen, miksi he ovat ajautuneet edistämään organisaation ympäristövastuullisuutta. Yksi haastateltavista (H2) ei vastannut organisaation ympäristöasioista ja hän korosti, että hänen työhistoriansa aikana kukaan ei ole vaatinut ympäristöasioiden huomioon ottamista työssä, vaan se on kummunnut täysin hänen omasta henkilökohtaisesta mielenkiinnostaan.

Organisaation ympäristötyön edistämisessä voi ilmetä haasteita, mikäli ympäristöaiheet jätetään vain tietyn henkilön vastuulle. Haasteena on se, että ympäristövastuulliset toimintatavat ja tietotaito eivät juurru organisaatioon, mikäli esimerkiksi ympäristöasioita ajavat toimijat lähtevät pois organisaatiosta (Pyy 2016, 76). Myös McCullough & Kellison (2018) korostavat, että organisaation ympäristötyön edistäminen saattaa usein jäädä vain yhden henkilön vastuulle, jolloin työn vaikuttavuus voi jäädä heikoksi. Mikäli ympäristöasioita edistävät vain tietyt henkilöt, jäävät he usein tavoitteiden kanssa yksin ja voivat turhautua koko ympäristötyön edistämiseen (Ballard 2005). Yksi tutkimuksen haastateltavista nostikin esiin, että hänen lähtiessään organisaatiosta ympäristötyön edistäminen on jäänyt kysymysmerkiksi.

”Mun kaikki työtehtävät siirrettiin toisille ihmisille, mutta tää ympäristöasia jätettiin edelleen mun kontolle. Osittain sen takia, että mulla oli intohimoa että kiinnostus hoitaa tätä asiaa, mutta myös siksi, että oon ainut ihminen kellä on osaamista, ja kellä ei oikein ole kiinnostusta ottaa

asiaa kontolleen. Jatkoa ajatellen se on vähä semmoinen ongelma-asia, että kenet me löydetään siihen jatkossa hoitamaan sitä asiaa. Mutta kyllä se varsinkin vielä tänä vuonna on ollut tärkeä osa toimintaa. Mutta tulevaisuus on avoin.”

Ympäristöaiheiden kytkeytyminen haastateltavien taustaorganisaatioihin

Simulan ym. (2014) ovat tutkimuksessaan todenneet, että monissa valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä on laadittu ympäristöohjelmia sekä tehty jonkin verran toimenpiteitä ympäristökuormitusten hillitsemiseksi. Johdonmukainen ja pitkäjänteinen ympäristötyö on kuitenkin valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä ollut vielä suhteellisen vähäistä. (Simula ym. 2014, 89–91.) Myös tämän tutkimuksen tulokset ovat samaan suuntaan kallistuvia. Kaikki tutkimuksen haastateltavat jäsenet nimesivät sellaisia toimia, joita heidän taustaorganisaatioissaan on tehty edistääkseen ympäristövastuullista toimintaa. Ympäristöhallinnan johdonmukainen kehittäminen ei kuitenkaan noussut merkittävästi esiin haastatteluissa.

TAULUKKO 5. Haastateltavien jäsenten taustaorganisaatioissa tehdyt toimet ympäristötyön eteen.

	Pelkistykset			Yläluokka	Pääteema	
H1	Ympäristöohjelma tai muu vastaava	Kierrätys ja jätehuolto	Energian- ja vedensäästö	Organisaation sitouttaminen ympäristötyöhön	Taustaorganisaatioissa tehdyt toimet ympäristötyönteon eteen	Ympäristöaiheiden kytkeytyminen jäsenten taustaorganisaatioihin
	Tilaisuudet ja tapahtumat	Matkustaminen	Materiaaliratkaisut			
H3	Ympäristöohjelma tai muu vastaava (tekeillä)	Matkustaminen	Kierrätyksen ja jätehuollon edistäminen			
	Tilaisuudet ja tapahtumat	Ruoka- ja tarjoilut				

H4	Ympäristöohjelma tai muu vastaava (päivittämisen tarpeessa)	Ruoka- ja tarjoiluvalinnat	Ympäristöohjeet jäsenille / jäsenyhteisöille
	Tilaisuudet ja tapahtumat	Materiaaliratkaisut	
H5	Ympäristöohjelma tai muu vastaava (osana strategiaa)	Tiedotus	Verkostotyö
	Ympäristön-suojelutyö	Koulutus-järjestelmät	Ympäristö osana kaikkea organisaation toimintaa
	Tilaisuudet ja tapahtumat		

Kaikilta haastateltavien jäsenten taustaorganisaatioilta löytyi ympäristöohjelma tai muu vastaava ympäristöohjelmaan rinnastettava asiakirja. Yhdessä organisaatiossa ympäristöohjelma oli vielä tekeillä haastatteluhetkellä. Myös yksi haastateltavista nosti esiin, että heidän taustaorganisaationsa ympäristöohjelma on päivittämisen tarpeessa ja päivittäminen tullaan tekemään lähitulevaisuudessa. Kaikissa haastateltavien jäsenten taustaorganisaatioissa on siis tunnustettu ympäristövastuullisuuden paine ja laadittu ympäristöohjelma tai muu vastaava dokumentti organisaation ympäristötyön tueksi. H5 toi esiin, että ympäristöohjelma on osana heidän koko strategiaansa. Organisaation toiminnanjohtajalla on vastuu siitä, että ympäristötyö huomioidaan strategiassa ja sitä myös noudatetaan organisaation toiminnassa. Lisäksi haastateltava korosti, että ympäristötyötä tehdään heidän organisaatiossansa pienistä teoista aina hallintoon asti. H5:n taustaorganisaation lajilla on vahva ympäristösuhde, mikä varmasti osaltaan selittää ympäristön vahvaa painokkuutta strategiatyössä.

Haastateltavien jäsenten taustaorganisaatioissa on tehty konkreettisia toimenpiteitä ympäristökuormituksen hillitsemiseksi. Taustaorganisaatioissa on kehitetty kierrätys- ja jätehuoltoa, pyritty hillitsemään organisaation henkilöstön matkustamista, pyritty huomioimaan ympäristövastuullisuus materiaaliratkaisuissa sekä suosimaan ruokavalinnoissa ja tarjoiluissa kasvisperäisiä tuotteita. Kaikki haastateltavat nostivat myös esiin, että heidän taustaorganisaationsa tilaisuuksissa ja tapahtumissa on pyritty toimimaan ekologisesti kestävien käytänteiden mukaisesti.

Haastatteluissa ei kuitenkaan noussut esiin, että organisaatioissa olisi tehty kovinkaan suunnitelmallisia ympäristöhallinnan kehittämistoimia yhtä taustaorganisaatiota (H5) lukuun ottamatta. Haastateltavat kuitenkin toivat esiin, että ympäristötyötä on jatkuvasti edistettävä ja kehitettävä taustaorganisaatioissa. H1 toi esiin, että heidän pyrkimyksensä on sitouttaa koko organisaatio toimimaan ympäristötyön eteen. Myös H4 toi esiin, että organisaation tavoitteena on saada ympäristötyö näkyväksi osana kaikkea organisaation päivittäistä toimintaa. Tämä työ on kuitenkin vielä haastateltavan (H4) mukaan kesken. Ainoastaan yksi haastateltavista (H5) korosti sitä, että ympäristötyö on mukana organisaation koulutusjärjestelmissä ja on osana henkilöstön koulutusta.

7.3 Urheilun ympäristövastuuverkostoon kuulumisen merkitys

7.3.1 Jäsenten liittyminen verkostoon

Urheilun ympäristövastuuverkoston perustaminen julkistettiin Ekokompassin loppuseminaarissa joulukuussa 2017. Verkoston ensimmäinen tapaaminen järjestettiin 1.3.2018. (Olympiakomitea 2020a; Simula & Levula 2017, 38–39.) Koordinaattorin (K1) mukaan verkostoon kutsuttiin mukaan toimijoita kyseisessä Ekokompassin loppuseminaarissa. Verkostoon kutsuttiin jäseniä myös sähköpostitse lajiliitoista, tutkimus- ja koulutusorganisaatioista, ympäristöalan sekä urheilutapahtuma-alan toimijoita ja Ekokompassi-hankkeessa mukana olleita toimijoita. Verkostoon on kutsuttu jäseniä myös Olympiakomitean uutiskirjeessä ja uutisartikkelien yhteydessä. Jäsenet voivat liittyä mukaan verkostoon hyvin matalalla kynnyksellä ilmoittamalla koordinaattoritalolle kiinnostuksestaan liittyä verkostoon. Osa verkoston jäsenistä onkin koordinaattorin mukaan ilmoittautunut verkostoon oma-aloitteisesti kuultuaan verkoston olemassaolosta ja sen toiminnasta.

TAULUKKO 6. Haastateltavien syyt verkoston jäseneksi liittymisessä.

	Pelkistykset	Yläluokka	Pääteema
H1	Kokemus Ekokompassista Kuuluu henkilön vastuualueelle	Jäsenten liittyminen verkostoon	Urheilun ympäristövastuuverkostoon kuulumisen merkitys
H2	Uuden työpaikan etsintä Henkilökohtainen mielenkiinto Koulutustausta Aikaisempi työkokemus		
H3	Eniten ympäristöihminen Kuuluu henkilön vastuualueelle		
H4	Aikaisempi työkokemus Kokemus Ekokompassista Kuuluu henkilön vastuualueelle		
H5	Koulutustausta Henkilökohtainen mielenkiinto Asiantuntemus		

Kaikki haastateltavat olivat olleet verkoston jäseninä sen perustamisesta alkaen. Syyt verkoston jäsenyydeksi liittymisessä (TAULUKKO 6) vaihtelivat haastateltavien keskuudessa. Jäsenet olivat liittyneet verkostoon aiheen tärkeyden, työkokemuksen, nykyisen työnkuvan, aiemman työkokemuksen sekä koulutus- ja osaamistaustan myötä. Kaksi haastateltavaa (H1 & H4) toi esiin, että aikaisemmat kokemukset Ekokompassista vaikuttivat myös Urheilun ympäristövastuuverkoston jäseneksi liittymiseen. H1 ja H3 toivat esiin sen, että he olivat taustaorganisaatiossa kaikista luontevimmat ihmiset verkoston jäseniksi. Molemmat jäsenet vastasivat taustaorganisaation ympäristöasioista ja heillä oli eniten osaamista taustaorganisaation sisällä ympäristöaiheista. H4 katsoi, että aikaisempi työkokemus ja nykyinen työnkuva vaikuttivat siihen, miksi juuri hän päätyi taustaorganisaatiosta verkoston jäseneksi. Lisäksi H4 korosti, että hän näkee aiheen tärkeänä yhteiskunnalle ja sitä kautta innostui lähtemään mukaan verkoston toimintaan.

”Miksi innostuin lähtemään mukaan, no sen takia, että kun asia on niin tärkeä yhteiskunnalle tärkeä, että totta kai. Ja sitten taas toisaalta moni ihminen kotona pitää huolta ja huomioi asioita, mutta sitten työympäristössä unohdetaan ne kaikki asiat, että löydetään aina ne nopeimmat ja niin sanotusti halvimmat ratkaisut, jotka ovat hetkellisesti ehkä ne halvimmat, mutta ne voi tulla kalliiksi loppujen lopuksi.” H4

H5 perusteli jäsenyydeksi liittymistä oman koulutustaustan ja asiantuntemuksen kautta. H5 myös korosti, että taustaorganisaation suhde ympäristöön on niin vahva ja siksi organisaatio lähti mukaan kyseiseen verkostoon. H2 puolestaan oli liittynyt verkoston jäseneksi jo ennen aiempaa työtehtävää muista henkilökohtaisista syistä liittyen. H2 korosti, että aiempi opintotausta ja tulevaisuuden työelämän kiinnostukset olivat merkittäviä syitä siihen, miksi hän lähti verkostoon mukaan.

Mantereen (2019, 67–68) tutkimuksessa Urheilun ympäristövastuuverkoston jäseneksi liittymisen syyt luokiteltiin joko henkilökohtaisten intressien tai organisaation intressien alle. Henkilökohtaiset intressit ovat suoraan peräisin jäsenten omista motiiveista. Organisaation intressit sen sijaan liittyvät jäsenten taustaorganisaatiosta kumpuaviin syihin tai muuhun jäsenen ammatilliseen syyhyn. (Mantere 2019, 67–68.) Tämän tutkimuksen haastateltavista jäsenistä neljällä oli selkeästi taustaorganisaatiosta kumpuavia syitä ja yhdellä jäsenellä puolestaan henkilökohtaisia intressejä verkoston jäseneksi liittymisen taustalla. H5 ilmeni sekä henkilökohtaisia syitä että taustaorganisaatiosta kumpuavia syitä jäseneksi liittymisen taustalla. Neljä haastateltavaa edustikin taustaorganisaatiota verkostossa ja yksi haastateltava puolestaan toimi henkilöjäsenenä verkostossa, mikä myös selittää jäseneksi liittymisen taustatekijöitä.

Verkoston jäsenten aktiivisuus on ollut haastateltavan koordinaattorin (K1) mukaan vaihtelevaa. Koordinaattorin mukaan koko verkostossa on tällä hetkellä noin 40 jäsentä ja tästä noin 20 jäsentä on suhteellisen aktiivisena mukana verkostossa. Lisäksi verkoston jäsenistä on koottu neljän hengen ydintiimi, jonka tarkoituksena on suunnitella ja kehittää verkoston toimintaa. Onnistuneen verkostotoiminnan yhtenä perustana on verkostotoimintaan sitoutuneet jäsenet. Toimijoiden sitoutuneisuus on usein kiinni siitä, miten verkoston koetaan palvelevan toimijoiden tavoitteita ja millaista hyötyä verkostosta koetaan taustaorganisaatiolleen saavan. (Linnamaa 2004a, 82–84; Järvensivu ym. 2010, 6; Valtioneuvoston kanslia 2019, 22.) Tässä

tutkimuksessa on pyritty selvittämään verkoston aktiivisten jäsenten liittämistä merkityksiä verkoston toiminnalle. Haastateltavilla esiintyi myös omia näkemyksiä heidän aktiivisuudestaan verkostossa. Haastateltavien jäsenten sitoutuneisuus ja aktiivisuus on haastateltavien mukaan ollut korkealla tasolla. Neljä haastateltavista jäsenistä on osallistunut ja ollut mukana verkoston tilaisuuksissa. H1 toi esiin sen, että hän ei ole kertaakaan päässyt mukaan verkoston tapaamisiin, vaikka halua päästä mukaan tapaamisiin on ollut. Hän on kuitenkin perehtynyt syvällisesti verkoston tapaamisten dokumentteihin sekä osallistunut aktiivisesti verkoston viestintään. H2 puolestaan toi esiin sen, että hänen oma aktiivisuutensa on vaihdellut verkoston olemassaolon aikana. H3 koki, että on ollut yksi verkoston aktiivisimmista jäsenistä. H4 koki, että on päässyt osallistumaan aktiivisesti verkoston toimintaan ja myös päässyt vaikuttamaan siihen. H5 nimesi itsensä puolestaan osallistuvaksi jäseneksi, sillä hän on ollut mukana verkoston tilaisuuksissa, mutta ei itse ole luennoinut verkoston tapaamisissa.

7.3.2 Verkoston toimintatavat

Haastateltavien kokemukset verkoston perustamisesta ja sen olemassaolosta olivat positiivisia. Haastateltavat kokivat ylipäänsä verkoston kokoon saamisen tärkeänä asiana. Urheilun ympäristövastuuverkosto on muodostanut sellaisen yhteistoiminnan alueen, mikä urheilun kentältä on kokonaan puuttunut. Jäsenet kokivat, että urheilun parissa on vasta viimeisten vuosien aikana herätty ympäristövastuuseen ja verkoston avulla voidaan edistää ympäristövastusanoman ja -tietoisuuden levittämistä liikunta- ja urheilukulttuuriin. Haastateltavat myös kokivat, että ympäristöasioiden edistäminen on välttämätöntä urheilun kentällä. Myös haastattelun koordinaattori (K1) oli sitä mieltä, että verkoston perustaminen ja olemassaolo viestivät aiheen tärkeydestä niin verkoston sisällä kuin sen ulkopuolella.

”No varmaan, et ylipäättään saatiin kokoon koko verkosto, kun ei nää ei oo kaikilla se pääprioriteetti, vaan se on se urheilutoiminta tai kilpailutoiminta, niin sen takia must on hienoa, et on saatu ylipäättään kokoon ja lähetty miettimään niitä asioita. Et toki semmoista urheilun eettisyyttä on jo aikaisemminkin silloin, kun on kaiken maailman reilut pelit ja muut silloin aikaisemmin SLU:n ja SVUL:n aikana jopa ollut. Mutta sitten se, et otetaan se ympäristö huomioon ja ympäristöteot, niin se on sit vähän eri. ” H5

”Mun mielestä se on tosi kiva et se aloitettiin viime vuonna ja se on kuitenkin sellainen, minkä pitäis koskettaa ihan kaikkia toimijoita, et sen takia mä koen sen tosi tärkeeks ” H2

”Sitten ehkä ylipäänsä tavallaan verkoston olemassaolo, niin sekin on varmaan semmoinen itseistarkoitus tai hyöty sinällään, et se viestii siitä, että tää on tärkeä asia ja kannustaa toimijoita ja et ehkä jollain syttyy oma lamppu ja miten se oma toiminta sitten suhteutuu, vaikka ei sitten verkoston toimintaan tuliskaan. Jotenkin tavallaan, että herättää sitä tietoisuutta ja sitten tota tietenkin voi ihan tästä verkoston toiminnan viestinnästä ja artikkeleista ja muista voi sitten saada niitä lisätietoa, et varmaan se laajemmallakin porukalle, kun vaan sille verkostolle toivottavasti sitten toimii tämmöisenä tietokanavana.” K1

Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että verkoston konkreettinen toiminta on pyörinyt verkostossa järjestettyjen tilaisuuksien ympärillä. Verkostolla on ollut yhteensä neljä eri verkostotilaisuutta (1.3.2018, 28.6.2018, 12.3.2019 & 23.8.2019.) Verkoston tilaisuuksissa on keskitytty muun muassa tapahtumien ja tapahtumaympäristöjen ympäristövastuullisuuteen, liikunta- ja urheiluseurojen ympäristötyön edistämiseen sekä ympäristö- ja ilmastoviestintään. (Olympiakomitea 2020a.) H3 toi myös esiin, että verkoston konkreettinen toiminta on tähän asti ollut sitä, että verkoston jäsenet esittelevät muille jäsenille oman taustaorganisaation ympäristötyön tuotoksiaan. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin, että verkoston tähänastinen konkreettinen tuotos on ollut verkoston aikaansaama ympäristövastuullisen seuratoiminnan työkalupakki (KEKE-koutsi) (ks. Olympiakomitea 2020b).

Haastateltavat jäsenet ovat olleet verkoston toiminnassa tyytyväisiä nimenomaan verkoston järjestämiin tilaisuuksiin. Erityisesti verkoston tilaisuuksien sisältö ja aiheet saivat haastateltavilta kiitosta. Haastateltavat ovat olleet tyytyväisiä myös verkoston synnyttämään keskusteluun tilaisuuksien ohessa ja niiden jälkeen. Toisaalta on huomioitava, että pelkkä verkoston sisäinen keskustelu ei välttämättä johda verkostolle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen (Sørensen & Torfing 2007). Myös H4 nosti esiin, että pelkkä verkoston sisäinen keskustelu eri riittä, vaan verkoston vaikuttavuuden olisi ulotuttava myös ulospäin verkostosta.

”Ja sitä paitsi mä oon vahvasti sitä mieltä, että kyllähän me keskenämme voidaan jutella vaikka kuinka paljon asioista, et mitä kaikkea on hyvä tehdä ja pitäis tehdä, mutta jos me ei osata viedä sitä ulospäin tästä verkostosta, niin sitten sillä koko jutulla ei oo sellain merkitystä.” H4

Verkoston sisäinen tiedonkulku ja viestinnän sujuvuus aiheutti haastateltavissa eriäviä näkemyksiä. Kaksi haastateltavista (H2 & H3) ovat olleet erityisen tyytyväisiä verkoston sisäiseen tiedonkulkuun. H2 korosti, että verkoston sisäiset sähköpostit ovat olleet informatiivisia ja suhteellisen säännöllisiä. H3 nosti esiin hyvänä asiana sen, että kaikki verkoston materiaali on saatavilla ja eteenpäin jaettavissa. H5 oli puolestaan sitä mieltä, että verkoston tapaamisten dokumentointi tulisi olla paremmalla tasolla, jotta niihin olisi helpompi palata jälkikäteen. Haastateltavat nostivat myös esiin, että taustaorganisaation jäsenille eteenpäin jaettavaa materiaalia saisi olla verkoston tuottamana tarjolla enemmänkin. Myös verkoston koordinaattori tiedosti sen, että verkoston materiaalit eivät vielä riittävästi jalkaudu eteenpäin.

Linnamaa & Sotarauta (2000, 41–42) ovat korostaneet, että verkostojen toiminta perustuu pääsääntöisesti verkoston toimijoiden tasa-arvoiseen asemaan, vapaaehtoisuuteen sekä jaettuun johtajuuteen. Verkostoja ei ole tarkoitus johtaa eikä hallita täysin yksin ja mielivaltaisesti. Tehokas verkostotoiminta kuitenkin edellyttää verkoston koordinaatiokeskuksen olemassaoloa. Koordinaatiokeskuksen kautta kulkee esimerkiksi verkoston tärkeät toiminnot ja informaatio. (Linnamaa & Sotarauta 2000, 41–42.) Haastateltavat jäsenet kokivat, että heidän on mahdollista vaikuttaa verkoston toimintaan. H2 korosti, että verkoston vetäjät ovat helposti lähestyttäviä, mikä helpottaa jäsenten vaikuttamismahdollisuuksia. Myös H4 antoi kiitosta siitä, että verkoston koordinaattoritaho (Olympiakomitea) on toiminut mallikkaasti. Myös verkoston haastateltava koordinaattori (K1) korosti, että verkostojen tarkoituksena on ylipäänsä synnyttää toimijuutta verkoston sisällä sekä jakaa vastuuta verkoston toimijoiden kesken.

”Ja tietenkkin joku koordinaattoritaho tarvitaan, mut monet semmoset parhaat verkostot on semmoisia, jotka toimii jotenkin tai et sitä toimijuutta syntyy verkoston sisällä et ne ei oo yhden organisaation tai yhden tahon tekemisen varassa, vaan tavallaan et siellä tulee semmosta jaettua vastuuta ja sillä tavalla aktiivisuutta ja tota nii et se tavallaan omistajuus jakautuu asiassa sitten eri toimijoitten kesken.” K1

7.3.3 Verkoston päätehtävät

Verkostoilla voi olla monenlaisia tehtäviä ja tavoitteita. Verkostoilta voidaan hakea vahvistusta omaan osaamiseen sekä hankkia uutta tietoa ja oppia. Lisäksi verkostojen tavoitteena voi olla uusien resurssien hankkiminen, yhteisten tahtotilan muodostaminen ja päätösten toimeenpano tai esimerkiksi kansainvälistyminen. (Linnamaa & Sotarauta 2000, 35; Hakanen ym. 2007, 77.) Kuten aiemmin todettiin urheilun kentälle, on perustettu erilaisia kansainvälisiä verkostoja, joiden tavoitteena on yhteistyön voimin edistää ekologisesti kestävä kehityksen periaatteita liikunta- ja urheilualan toimijoiden keskuudessa. Haastateltavien mukaan Urheilun ympäristövastuuverkoston tehtävänä (TAULUKKO 7) on koota yhteen alan asiantuntijoita ja löytää ratkaisumalleja sekä edistää urheilun ympäristöasioita yhdessä. Lisäksi haastateltavat nostivat esiin, että verkoston tavoitteena on antaa tukea toimijoille sekä jakaa hyviä esimerkkejä ja toimintamalleja muille toimijoille sekä verkoston sisällä että sen ulkopuolella.

TAULUKKO 7. Urheilun ympäristövastuuverkoston päätehtävät.

	Pelkistykset (Verkoston tehtävänä on)			Ylä- luokka	Pää- teema
H1	Koota yhteen alan (liikunnan ja urheilun sekä ekologisen kestävyuden) asian-tuntijoita	Pohtia ja löytää ratkaisuja yhdessä	Vaikuttaa ja ottaa kantaa (urheiluun)	Urheilun ympäristö-vastuu- verkoston päätehtävät	Urheilun ympäristö- vastuu- verkostoon kuulumisen merkitys
H2	Koota yhteen alan asian-tuntijoita	Edistää tietoisuutta ja osaamista	Yhteinen tahtotila		
H3	Luoda ja jakaa hyviä toimintamalleja ja muille toimijoille	Vaikuttaa ja ottaa kantaa			
H4	Antaa tukea toisille toimijoille	Pohtia ja löytää ratkaisuja yhdessä	Yhteinen tahtotila		

H5	Luoda ja jakaa hyviä toimintamalle ja muille toimijoille	Edistää tietoisuutta ja osaamista				
K1	Koota yhteen alan asiantuntijoita	Saada aikaan vapaaehtoista yhteistyötä	Antaa tukea toisille toimijoille	Edistää tietoisuutta ja osaamista	Pohtia ja löytää ratkaisuja yhdessä	Yhteinen tahtotila

Haastateltavat jäsenet kokivat, että verkoston tehtävä on myös edistää tietoisuutta ja osaamista ympäristöasioista. H1 ja H3 korostivat, että yhtenä verkoston tehtävänä tulisi ottaa myös enemmän kantaa urheilun vastuullisuuskysymyksiin liittyen ja lisätä vaikuttamistyötä. Myös Mantereen (2019, 79) tutkimuksessa Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan tavoitteena ja perusideana toivottiin olevan kannanottaminen ja liikunnan ja urheilun ympäristöasioihin puuttuminen hanakasti. Tiedon jalkauttaminen sekä liikunnan ja urheilun ympäristöasioista tiedottaminen nähtiin kyseisessä tutkimuksessa sekä verkoston tehtäväksi että myös velvollisuudeksi. (Mantere 2019, 79.)

”Mikä puuttuu vielä on sellanen, et otetaan vähän kantaa ja tehdään jotain, oma semmonen juttu, ettei se ois pelkästään, siis tosi tärkeitä on tietysti se et työkalupakit annetaan seuroille et mitä kaikkee voi tehdä, se on ilman muuta tärkeä, mut sinne vois mun mielestä hyvin vielä lisätä sitä vaikuttamistyötä enemmän, et ei pelkästään siellä ruohonjuuritasolla.” H2

”No luoda ennen kaikkea seuroille ne mallit, miten pystyy ensinnäkin selvittämään omat puutteet ja omat hyvät puolet ja et sitten sen jälkeen ruveta tarjoamaan omii hyviä eteenpäin, niit uusii hyviä vinkkejä, et mitä voidaan tehdä, et vaikka seuran hiilijalanjälki laskee et ihan se perus käytäntö mitä nyt onki, on mun mielestä se tärkein työ. Sit sen jälkeen ottaisin siihen ihan, että otetaan vähän kantaa urheiluun ja miten urheilua ja kisojen ja näitten voi ottaa sitten enemmän vastuuta.” H2

Verkoston koordinaattorin (K1) mukaan Urheilun ympäristövastuuverkoston tarkoituksena on koota yhteen urheilun ja ekologisen kestävyuden asiantuntijoita. Lisäksi verkoston tarkoituksena on saada aikaan vapaaehtoista yhteistyötä ja antaa tukea toimijoille

ympäristövastuun edistämisessä. Myös tiedottaminen ja osaamisen edistäminen on koordinaattorin mukaan verkoston yksiä tarkoituksia. Verkoston jäsenten ja koordinaattoritahon välillä ei siis ilmennyt eroavaisuuksia verkoston tehtävien suhteen.

Verkostotoiminnan onnistumisen kannalta on tärkeää, että verkostolle on määritelty selkeä strategia, joka on verkoston toimijoiden yhdessä rakentama. Haasteena on se, että verkostoissa ei välttämättä tiedetä, mitä verkoston toiminnalla tavoitellaan. Verkostotoiminnan epäonnistuminen johtuukin useasti verkoston strategiatyön puutteista. (Ala-Poikela, Koski & Stenvall 2015, 18; Hakanen ym. 2007, 5, 28–32.) Verkoston koordinaattori toi esiin, että verkoston tärkeimpänä tehtävänä on muodostaa verkostolle yhteiset suuntaviivat ja tahtotila. Tässä työssä ei kuitenkaan vielä haastatteluhetkellä ole päästy pitkälle. H2 ja H4 korostivat, että verkoston toiminnalla on oltava selkeä tavoite, jota lähdettäisiin yhdessä viemään eteenpäin. H1 myös koki, että verkostolla on oltava selkeä agenda, jotta alan toimijat lähtisivät mukaan verkoston toimintaan.

”No ehkä vielä, missä me ei olla vielä pitkälle päästy, me ensimmäisessä tapaamisessa luotiin tavallaan sitä agendaa, et missä asioissa verkoston toimijat haluis yhdessä viedä asioita eteenpäin tai oppia tai mihin asioihin perehdytään, mut tavallaan, et ois jotkut yhteiset suuntaviivat tai joku tahtotila, niin semmoista ei oo vielä muodostettu, mut se vois olla tän verkoston tehtävä.” K1

7.4 Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet

7.4.1 Verkostolta saadut hyödyt

Verkostotoiminnan merkittävämmäksi hyödyksi nousi hyvien toimintamallien- ja esimerkkien jakaminen. Haastateltavat (H3, H4, H5 & K1) kokivat, että verkostossa on jaettu hyviä kestävän kehityksen edistämisen toimintamalleja ja -esimerkkejä, joita on mahdollisuuksien mukaan ollut mahdollista hyödyntää myös jäsenten taustaorganisaatioissa. H5 korosti, että hän on saanut verkostolta hyviä käytänteitä tapahtumien ympäristövastuullisuuden edistämiseen ja niitä olisi mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa myös taustaorganisaatioissa.

TAULUKKO 8. Verkoston toiminnasta koetut hyödyt.

	Pelkistykset	Yläluokka	Pääteema
H1	Mukanaolo Ympäristöasioiden pohtiminen	Urheilun ympäristövastuuverkostolta saadut hyödyt	Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet
H2	Verkostoituminen		
H3	Työkaluja ympäristöohjelmaan Toimintamallit ja -esimerkit muilta		
H4	Toimintamallit ja -esimerkit muilta		
H5	Toimintamallit ja -esimerkit muilta		
K1	Toimintamallit ja -esimerkit muilta (tapahtumat) Verkostoituminen		

Lisäksi verkosto on toiminut haastateltaville jäsenille työkaluna argumentoinnissa ja antanut valmiuksia siihen, että ympäristöasioita on helpompi käsitellä omassa taustaorganisaatiossa. Mantereen (2019, 76) tutkimuksessa ilmeni vastaavia tuloksia. Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenet ovat kokeneet saavansa verkostolta lisää valmiuksia puhua ympäristöasioista omassa taustayhteisössään. Lisäksi jäsenet kokivat, että valmius suunnitella tapahtumien ympäristöjohtamista oli verkoston mukaan vahvistunut. Myös kiertotalouden ja kierrättämisen hyvien käytänteiden suunnitteluvalmius oli lisääntynyt verkoston myötä kyseisessä tutkimuksessa. (Mantere 2019, 76.)

H1:n mukaan merkittävin hyöty verkostosta on ollut se, että saa olla mukana itselle tärkeän aiheen parissa, ja että ympäristöasioita on tullut pohdittua entistä enemmän verkoston myötä. H2 koki, että myös itse verkostoituminen on ollut verkostosta saatu merkittävä hyöty. Myös verkoston koordinaattori (K1) nosti esiin, että hänen näkemyksensä mukaan verkostoituminen muihin toimijoihin on ollut jäsenille hyöty itsessään.

”Kyl mä sanoisin, et kontaktit, et on oppinut tuntee just eri organisaatioista ihmisii, se on ollu tosi kiva, et vaik ei liittyis ympäristövastuuseen, mut jos on jotakin muuta asiaa johonkin toiseen lajiliittoon vaikka niin se kynnys ottaa yhteyttä on paljon pienempi ja sit on kiva et ne on eri ihmisii, niin sit et on tavannut muitakin ja se et miten paljon nuoria on ollut tossa verkostossa, ni se on ollu tosi kiva.” H2

On kuitenkin huomioitava, että neljä jäsentä haastateltavista kertoi, että verkoston jäsenyys ei kuitenkaan ole suoranaisesti vaikuttanut omiin työtehtäviin taustaorganisaatiossa. Verkoston jäsenyys koettiin pikemminkin omien työtehtävien lisätueksi. Ainoastaan yksi jäsen toi esiin sen, että verkoston jäsenyys on suoraan helpottanut työtehtävien hoitamista taustaorganisaatiossa. H3 toi esiin sen, että verkosto on tuonut työkaluja taustaorganisaation ympäristöohjelman valmistumisvaiheeseen, minkä haastateltava koki suorana hyötynä sekä itselleen että taustaorganisaatiolle. Osa jäsenistä odottikin verkostolta konkreettisempia työkaluja ympäristövastuullisten toimien edistämiseen taustayhteisöissä. H5 odotti verkostolta konkreettisempia työkaluja siihen, kuinka oman organisaation ympäristötyötä olisi mahdollista kehittää ja viedä eteenpäin. Myös H1 nosti esiin, että verkostolta tulisi saada konkreettisempaa näkyä siihen, miten verkostossa mukanaolo hyödyttää jäseniä ja heidän taustaorganisaatioitaan.

7.4.2 Ympäristötietoisuuden vahvistuminen verkostossa

Osa haastateltavista nosti esiin, että verkosto on auttanut oivaltamaan, että heidän taustaorganisaatiossaan tehdään oikeita asioita ympäristövastuullisten toimien eteen. Lisäksi jäsenet ovat verkoston myötä ymmärtäneet, että eri organisaatioilla on erilaisia lähtökohtia edistää ympäristöasioita. Esimerkiksi joidenkin lajien kilpailusäännöt ja muut määräykset saattavat vaikeuttaa kestäväen kehityksen edistäviä toimia. Myös tapahtumapaikat ja -ympäristöt voivat vaikeuttaa ympäristövastuullisten toimien huomioonottamista tapahtumaa järjestäessä.

Uuden tiedon oppiminen ja asiantuntemuksen vahvistuminen ympäristöasioista on ollut verkostossa kuitenkin suhteellisen vähäistä. Ainoastaan yksi haastateltavista (H4) toi esiin, että on saanut verkostolta lisää tietoa ja faktaa ympäristöasioista ja se on tukenut henkilön omaa työtä taustaorganisaatiossa. Haastateltavien jäsenten tietämys ja osaaminen ympäristöasioista on ollut suhteellisen korkealla tasolla jo ennen verkoston jäsenyyttä. Haastateltavilla on ollut

asiantuntemusta ympäristöaiheista ja organisaatioiden kestävä kehityksen edistämisestä jo ennen verkostoon liittymistä muun muassa koulutustaustan ja työkokemuksen vuoksi (ks. alaluku 6.4).

Myös koordinaattorin (K1) mukaan verkoston jäsenet ovat keskimäärin asiantuntevia ja kokeneita liikunnan ja urheilun ympäristöasioista. Myös osa haastateltavista toi itse esiin sen, että heidän kokonaistietämyksensä ympäristöasioista on ollut hyvällä tasolla jo ennen verkostoon liittymistä, mikä on vaikuttanut myös siihen, että uuden oppiminen on jäänyt verkostossa vähälle. Myös Mantereen (2019, 70–73) tutkimuksessa verkoston jäsenten tietämys ja osaaminen ympäristöasioista oli vahvalla tasolla. Koska verkoston jäsenten tietämys ja osaaminen on ollut vahvalla tasolla jo ennen verkostoon liittymistä, on se varmasti yksi syy siihen, miksi jäsenten ympäristötietoisuus ja -osaaminen ei ole merkittävästi vahvistunut tämän tutkimuksen haastateltavien keskuudessa.

”Joo mul on silleen, et ku on näitten asioitten kanssa toiminut muutamassa työryhmässä, niin sit sitä kautta ja sit on ollu henkilökohtainen kiinnostus iso, niin sen takia ei ehkä ihan hirveen valtavasti uutta tullu, mut et tota totta kai aina tulee jotain, et joka ikisellä kerralla uskoisin et jotain on jäänyt taskun pohjalle.” H3

”Ei välttämättä oo (ympäristötietoisuus ja -asiantuntemus syventynyt) et kuitenkin, no ehkä joissain asioissa joo, mut jotenkin ehkä kuitenkin kokonaistietämys on ollut jo ihan hyvä asiasta etukäteen.” H2

7.4.3 Sosiaalisen pääoman merkitys

Verkoston sosiaalinen pääoma ja sisäinen luottamus

Verkoston sisäinen luottamus on yksi verkostotoiminnan onnistumisen kulmakiviä (Ala-Poikela ym. 2015, 8; Hakanen ym. 2007, 15; Lehtonen & Stenvall 2019, 17). Verkoston sisäinen luottamus alkaa rakentua, kun verkoston toimijat alkavat tuntea toinen toisiaan. Verkoston sisäisen luottamuksen rakentamisessa on tärkeää, että keskustelulle on luotu aikaa ja toimijat tuntevat verkoston ilmapiirin avoimeksi (Järvensivu ym. 2010, 19). Haastateltavat

verkoston jäsenet kokivat, että Urheilun ympäristövastuuverkostossa on avoin ilmapiiri ja verkoston jäseniä on helppo lähestyä. Verkoston jäsenet ovat haastateltavien mukaan keskustelevia ja vuorovaikutus verkoston sisällä on mutkatonta. Verkoston sisällä ei myöskään haastateltavien mukaan esiinny näkemyseroja ympäristöaiheisiin liittyen.

Haastateltavien mukaan tietotaidon ja asiantuntemuksen vaihtuminen verkoston sisällä vaatii sen, että verkostossa on avoin ilmapiiri ja kaikille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi. Se, että verkoston tilaisuuksien ja tapahtumien ohessa annetaan ja jätetään aikaa toimijoiden keskustelulle, edesauttaa haastateltavien mukaan asiantuntemuksen ja tiedon leviämistä verkoston sisällä. Myös Järvensivu ym. (2010, 14) ovat todenneet, että verkoston sisäinen luottamus ja sitoutuneisuus edistävät tiedon leviämistä verkoston sisällä.

H2 ja H5 sekä verkoston koordinaattori (K1) kokivat, että verkosto on tuonut lisää sosiaalista tukea ympäristöaiheiden käsittelyyn. H2 on oppinut tuntemaan verkoston myötä uusia ihmisiä ja kynnys ottaa yhteyttä muihin on verkoston jäsenyyden myötä pienentynyt. Verkoston koordinaattori koki, että verkoston myötä jäsenet eivät ole ympäristöaiheiden parissa yksin ja heillä on enemmän kontakteja, joilta pyytää apua ja joihin ottaa yhteyttä kestäväen kehityksen edistämisen tiimoilta. Myös H5 nosti esiin, että moni verkoston jäsenistä on tuttuja keskenään, mikä helpottaa yhteydenottamista ja tuen pyytämistä.

Kellekään haastateltavalle jäsenelle ei kuitenkaan ollut muodostunut erityistä vuorovaikutussuhdetta tiettyyn verkoston jäseneseen. Verkoston jäsenet nostivat esiin sen, että erityisesti verkoston koordinaattoritahoa, Olympiakomiteaa, on helppo lähestyä ja koordinaattoritaholta saa tukea ympäristöaiheisiin tarvittaessa. Koordinaattoritaholta saatu tuki vaikutti olevan haastateltavien mukaan jopa merkittävämmässä asemassa, mitä muilta verkoston jäseniltä saatu tuki.

”Just tohon Olympiakomitean suuntaan on helppo olla yhteydessä ja uskon, että jos tulee joku haaste tai sillain, ni voi aika helposti sitten soittaa ja kysellä, miten asiat on tai ratkaista.” H4

Sosiaalinen tuki taustaorganisaatioissa

Ympäristöasioiden edistäminen organisaation sisällä vaatii sosiaalista tukea ja sen vahvistamista. Organisaation jäsenten on siis toimittava yhdessä yhteisesti asetettujen päämäärien eteen, jotta muutosprosessit organisaation sisällä on mahdollisia. (Ballard 2005.) Myös organisaation johdon tuki ja sitoutuminen muutosprosessiin ympäristöasioita edistäessä on tärkeässä asemassa (Tinsley & Pillai 2006, 80). Puskan (2015, 49) tutkimustulokset osoittivat, että ympäristöasioiden edistäminen kunnan liikuntapalveluissa vaatii johdon tukea, aktiivisuutta ja sitoutumista. Tässä tutkimuksessa Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenet kokivat, että sosiaalisen tuen merkitys taustaorganisaation muulta henkilöstöltä ympäristöasioita edistäessä on välttämätöntä. Lisäksi organisaation ylimmän johdon tuki oli haastateltavien mukaan tärkeää ympäristöasioita edistäessä. H1 nosti esiin, että heidän taustaorganisaatiossaan tehdään joka vuotinen ympäristöohjelma yhdessä muun organisaation kanssa, jotta kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen.

”Mein ylin johto on tänä vuonna nähnyt tän asian yhtä tärkeenä, kun mä ja se on auttanut siinä tosi paljo ja mun toimintatapa on aina ollu se, että joka vuoden alussa mä järjestän sellasen workshopin ja sitten me käydään toimiston sisällä yhdessä läpi ne ympäristövaikutukset, mitä aiheutuu ja sit sen jälkeen pohditaan et miten niihin voidaan vastata ja kolmantena sit me lopulta pohditaan se, että mitkä on ne meidän ympäristöohjelman pääjutut. --- Ja nimenomaan se et se on mein koko toimiston yhdessä tekemä ja yhdessä pohtimat jutut nostetaan tärkeimmäksi, niin se on ollut mun mielestä tosi hyvä tapa tehdä se ohjelma, niin silleen on just kokenut sen, että kaikki saa siihen vaikuttaa ja se on kaikkien näköinen ohjelma.”

H1

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että heidän taustaorganisaatioistaan löytyy myös muita henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita ympäristöasioiden edistämisestä. Se, millä tasolla muut henkilöt ovat kiinnostuneita ympäristöasioista ja valmiita edistämään niitä, vaihteli haastateltavien mukaan. H5 korosti, että ympäristötyö kuuluu taustaorganisaation jokaisen henkilön vastuulle. H1 ja H3 puolestaan ovat havainneet sen, että eritoten organisaation nuorempi väki on valveutuneita ympäristötyössä. Toisaalta H3 toi myös esiin sen, että heidän organisaatiossaan kukaan muu ei kuitenkaan ole vastaavalla tavalla kiinnostunut ajamaan

ympäristöasioita eteenpäin kuin haastateltava itse. H4 korosti, että organisaation henkilöstö on kiinnostunut ympäristöaiheesta ja siihen liittyvien toimien edistämisestä. Eritoten organisaation tapahtumissa ollaan haastateltavan (H4) mukaan valveutuneita toimimaan ympäristövastuullisesti. Myös koordinaattori (K1) koki, että ympäristötyöhön saa tukea organisaation muulta henkilöstöltä. Ympäristötyöhön käytettävät aikaresurssi ja muut päätösargumentit saattavat kuitenkin herättää kysymyksiä organisaatiossa.

”Joo, kyl mä sanoisin, että siltä osin eletään nyt kyllä ihan tässä päivässä, että tulee tukea ja ei tarvii enää erityisesti perustella aiheen tärkeyttä, mutta tietenkin sit vielä tai aina se, että mihin sitten niitä aikaresursseja laitetaan, niin se on oma kysymyksensä ja sitten jos tulee tällöisiä vastakkain olevia perusteita tai et siis on vaihtoehtoja ja sitten pitäis tehdä päätös ja kyllähän siinä on monia eri päätösargumentteja, et onks se riittävän iso tai painava se ympäristöasioiden painoarvo, ni se ei varmaan aina toteudu et sinällään kyllä tahtoa asian edistämiseen on.” K1

7.4.4 Verkoston tulevaisuuden näkymät

Yläluokan *verkoston tulevaisuuden näkymät* alle jakautui kolme alaluokkaa: *verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet*, *verkoston toiminnan mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta* sekä *verkoston toiminnan haasteet*. Havainnot koskien kahta ensimmäistä alaluokkaa (*verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet ja verkoston toiminnan mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta*) on esitetty alla olevassa taulukossa. Verkoston toiminnan haasteisiin keskitytään alempana (TAULUKKO 10).

TAULUKKO 9. Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet.

Pääteema Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet				
Yläluokka Urheilun ympäristövastuuverkoston tulevaisuuden näkymät				
	Pelkistykset	Alaluokka	Pelkistykset	Alaluokka
H1	Verkoston asiantuntevuuden hyödyntäminen Urheiluseurojen ympäristövastuullisuuden kehittäminen	Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet tulevaisuudessa	Hyvien toimintamallien hyödyntäminen / muilta oppiminen Asiantuntijarooli Mukanaolo	Verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta
H2	Kaikkien mukaan kannustaminen Tapahtumaympäristöt	Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet tulevaisuudessa	Materiaalien hyödyntäminen	Verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta
H3	Urheiluseurojen ympäristövastuullisuuden kehittäminen	Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet tulevaisuudessa	Materiaalien hyödyntäminen Tapahtumajärjestelyt	Verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta
H4	Vaikuttaminen laajemmin Tapahtumaympäristöt	Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet tulevaisuudessa	Hyvien toimintamallien hyödyntäminen / muilta oppiminen	Verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta
H5	Vaikuttaminen laajemmin	Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet tulevaisuudessa	Hyvien toimintamallien hyödyntäminen / muilta oppiminen Näkyvyys	Verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta
K1	Vaikuttaminen laajemmin Urheiluseurojen ympäristövastuullisuuden kehittäminen Tapahtumaympäristöt	Verkoston toiminnan (sisäinen) mahdollisuudet tulevaisuudessa	Koulutuspaketit	Verkoston mahdollisuudet taustaorganisaatioiden näkökulmasta

Haastateltavat kokivat, että verkostolla on yleisesti hyvät mahdollisuudet edistää liikunnan ja urheilun ympäristövastuullisuutta nyt ja tulevaisuudessa. Haastateltavien mukaan verkostolla

voisi olla mahdollisuuksia kannustaa kaikki urheilun parissa toimivat toimijat tekemään kestävämpiä valintoja. Haastatteluissa myös nousi esiin, että ympäristötietoisuudesta ja ympäristövastuullisesta toiminnasta tulisi tulla normi kaikkialla urheilun piirissä. Urheilun parissa on haastateltavien mukaan viimeisten vuosien aikana edistetty ympäristövastuullista toimintaa, mutta riittävää painetta ei vielä ole ulkoapäin tullut. Myös Simula ym. (2014, 12) ovat korostaneet, että kaikilta liikuntakulttuurin avaintoimijoilta odotetaan yhteiskunnan kestäviin käytänteisiin perustuvia toimenpiteitä. Toisaalta H2 pohti myös haastattelussa kriittisesti sitä, että onko urheilun parissa koskaan mahdollista toimia täysin ympäristövastuullisesti.

”Mut semmosta painetta ei oo vielä tullu, et ne ketkä on vapaaehtoisesti lähteny siihen, niin ne on lähtenyt, mut ei oo mitenkään semmosta mediasta tai muualta suunnalta tullu painetta, et pitäiskö, kyl sitä monis tapahtumissa on alkanu olee jonkin verran, et on sillee viimisen neljän vuoden aikana tapahtunut tosi paljon, mut on se hidasta ja kun ei oo tosiaan samanlaista painetta, et urheilua jotenkin käsitellään silkkihansikkain vielä ton suhteen.” H3

”Mut must tuntuu, et urheilus on vähän se, et ku urheiluun liittyy niin paljo matkustaminen, niin se on tosi vaikee, et en tiedä voiko urheiluu ees harrastaa loppupeleis kestävästi.” H2

Urheilun ympäristövastuuverkoston asiantuntevuutta voisi olla haastateltavien mukaan mahdollista hyödyntää jatkossa liikunta- ja urheilualan toimijoiden keskuudessa. H1 nosti esiin, että verkosto voisi antaa tukea ja jakaa asiantuntevuutta sekä osaamista sellaisille toimijoille (kuten pienemmille urheiluseuroille), joilta itsessään organisaation sisältä puuttuu ympäristöasioiden edistämisen osaaminen ja asiantuntemus. Myös H3 nosti esiin, että verkostolla olisi mahdollisuus kehittää urheiluseurojen ympäristövastuullisuutta eteenpäin. Verkoston koordinaattori (K1) oli myös sitä mieltä, että urheiluseurojen ympäristövastuullisuuden tukeminen on edelleen tarpeen.

”No ehkä sitä kautta voitais oikeesti kannustaa kaikki urheilun parissa toimijat tekemään niitä kestävämpiä valintoja ja et tavallaan niistä kestävästä valinnoista ja sellasesta ympäristötietoisuudesta tulis se normi kaikkialla eikä vaan sellanen ekstra, mitä tehdään sit, jos on aikaa ja rahaa.” H2

Haastatteluissa nousi myös esiin, että verkostolla olisi myös mahdollisuuksia vaikuttaa laajemminkin urheilun ympäristövastuullisuuteen. H5 korosti sitä, että mikäli verkostoon saataisiin lisää jäseniä ja Sitra vahvemmin mukaan, olisi verkostolla hyvät mahdollisuudet edistää laajemminkin urheilun ympäristövastuusanomaa ja saada muutettua liikunnan ja urheilun yleistä ajattelua sekä asenteita ympäristömyönteisempään suuntaan. Haastattelun koordinaattori (K1) korosti myös sitä, että koko verkostolla on mahdollisuus tulevaisuudessa vaikuttaa laajemminkin esimerkiksi tapahtumaympäristöihin, kuntiin tai ministeriöihin ympäristöasioiden saralla. Myös H2 ja H4 kokivat, että verkoston yhteisen äänen avulla voisi olla mahdollista vaikuttaa tapahtumaympäristöjen ja -paikkojen ympäristövastuullisuuden edistämiseen.

”Tapahtumapaikoille tai mieltii, et jos sä järjestät valmiissa ympäristössä niit tapahtumii, niin ethän sä voi päättää, miten jossain jäähallilla toimitaan niin sit et ehkä niinku, jos pystyis tekee sen verkoston kautta sitä et saatais enemmän just jaettu noille isoille tapahtumapaikoille jotenkin, en mä tiedä, isomman skaalan vaikuttamista.” H2

Alaluvussa 7.4.1 *Verkostolta saadut hyödyt* käytiin läpi, millaista hyötyä verkoston toiminnasta on ollut jäsenille ja jäsenten taustaorganisaatioille. Verkoston jäsenet kokivat, että heidän taustaorganisaatioillaan on myös tulevaisuudessa mahdollisuus hyötyä Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnasta. Haastateltavien mukaan heidän taustaorganisaationsa voisivat saada verkostolta yhä lisää oppia ja toimintamalleja urheilutapahtumien ympäristövastuun edistämiseen. Lisäksi haastateltavat nostivat esiin, että verkoston muilta toimijoilta on edelleen mahdollisuus saada hyviä toimintamalleja ja esimerkkejä, joita on mahdollisuus hyödyntää jäsenten taustaorganisaatioiden ympäristövastuun edistämisessä.

”No mä koen, että tulevaisuudessa me voitaisiin saada vielä lisää erilaisia toimintamalleja ja esimerkkejä ja sillä, kun jos me pystyttäis näyttämään, et hei et esimerkiksi tuolla organisaatiossa (tietty laji / lajiliitto) tehdään näin ja näin, niin eiköhän me täälläkin osata, et se vois olla hyvä juttu.” H4

Lisäksi jäsenet kokivat, että verkoston myötä heidän taustaorganisaationsa voisivat saada omalle ympäristötyölleen lisää näkyvyyttä. H1 nosti myös esiin, että heidän

taustaorganisaationsa voisi toimia verkostossa myös asiantuntijan roolissa. H2 ja H3 toivat myös esiin, että heidän taustaorganisaationsa voisi saada verkostolta lisää kestävän kehityksen käytänteiden edistämiseen liittyviä materiaaleja, joita olisi mahdollista välittää organisaation taustajäsenille ja -yhteisöille eteenpäin. Verkoston koordinaattori (K1) koki, että verkosto voisi mahdollisuuksien mukaan tulevaisuudessa myös rakentaa ympäristöaiheiden kehittämiseen kohdistuvia koulutuspaketteja eri toimijoille. Tämä kuitenkin vaatii lisää resursseja sekä uusien toimintamallien ideointia verkostossa.

”Mä nään ehdottomasti tärkeänä, että ollaan mukana ja sit tarvittaessa osallistutaan vaikka sinne semmosena asiantuntijankin roolissa kertomassa, miten me on tehty tai sitten tarvittaessa ollaan kuunteluoppilana, jos joku muu on tehny tosi hyvin, niin ollaan siellä sitten oppimassa, et molempiin suuntiin.” H1

”Mä luulen, että just se semmonen näkyvyys ja sellainen meidän työn esiintuominen, että kuitenkin ne kanavat on aika suppeat, mitä meilläkin on ja sitten pieni organisaatio, niin sitten aina tarvitaan vähän isompien apua niin sanotusti, niin sen tyyppinen. Ja sit just tavallaan hyvät käytänteet ja ne muut, et miten ne sit saa.” H5

Verkoston toiminnan haasteet

Haastatteluissa nousi esiin myös verkoston toiminnan haasteita sekä taustaorganisaatioiden haasteita ympäristötyön edistämisessä. Lisäksi haastateltavat nostivat esiin verkoston toiminnan kehittämiskohteita, joihin verkosto voisi tulevaisuudessa keskittyä.

TAULUKKO 10. Verkoston toiminnan haasteet.

	Pelkistykset	Alaluokka	Yläluokka
H1	Toimijoiden erilaisuus Agendan puute Vaikuttavuus Toimijoiden aktiivisuus	Verkoston toiminnan haasteet	Urheilun ympäristövastuuverkoston tulevaisuuden näkymät

H2	Verkoston toiminnan säännöllisyys Toimijoiden aktiivisuus Agendan puute
H3	Verkoston toiminnan säännöllisyys Toimijoiden aktiivisuus Resurssien puute taustaorganisaatioissa
H4	Vaikuttavuus Resurssien puute taustaorganisaatioissa
H5	Toimijoiden aktiivisuus Resurssien puute taustaorganisaatioissa
K1	Toimijoiden erilaisuus Agendan puute Resurssien puute taustaorganisaatioissa

Viestintä nousi selkeäksi verkoston kehittämisen osa-alueeksi. Haastateltavat jäsenet toivoivat ylipäänsä verkostolta konkreettista tukea ja neuvoa siihen, miten ympäristöasioista ja ympäristövastuullisuudesta tulisi viestiä jäsenten taustaorganisaatioissa ja -yhteisöissä. Lisäksi toivottiin valmiita ja helposti jaettavia materiaaleja (ks. TAULUKKO 9), joita jäsenten olisi mahdollisuus hyödyntää ja jakaa taustaorganisaatioissa ja -yhteisöissä eteenpäin. Myös verkoston sisäisen viestinnän kehittäminen nousi esiin haastatteluissa. Haastateltavat jäsenet toivoivat yhteisen keskustelualustan luomista verkostolle, jossa voisi säännöllisemmin ylläpitää keskustelua. Toisaalta jäsenet myös tiedostivat, että keskustelualustan aktiivinen viestintä vaatii resursseja jäseniltä, mikä voi taas vaikeuttaa säännöllisen keskustelun ylläpitämistä.

”Nyt aika monella järjestöllä on teamsit tai joku muu, jossa olis kootummin niitä materiaaleja, missä pystyis tavallaan keskustelemaan ja tekemään semmosta yhteistyötä, et sittenhän ne aina vähän jää ne tapaamiset ja, kun joutuu aina vähä otsikon perusteella arpomaan, et lähtekö tapaamiseen vai ei, niin ois kiva, ku pystyis aina jälkeinpäin palaamaan oli tapaamisessa tai ei ja et niitä ois just jälkeinpäin dokumentoitu jotenkin muuten enemmän, ne on siellä Olympiakomitean sivuilla, mut se on aina vähän haastavaa.” H5

Ympäristöalan verkostotoiminnan yhdeksi ongelmaksi on koettu vapaamatkustaminen. Kun verkoston toimijat jättävät ottamatta vastuuta ja tekemättä uhrauksia ympäristön eteen, silloin muidenkin verkoston toimijoiden vastuunotto ympäristön eteen heikkenee. Tämä voi johtaa sellaiseen tilanteeseen, jossa kukaan ei enää tee mitään. (Toikka 2009.) Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan ongelmaksi haastateltavat kokivat verkoston toimijoiden aktiivisuuden. Toimijoiden heikko sitoutuneisuus voi haastateltavien mukaan vaikeuttaa verkoston toimintaa ja pahimmassa tapauksessa kuihduttaa koko verkoston kasaan. Myös toimijoiden nopea vaihtuvuus heikentää haastateltavien mukaan verkoston toimintaa.

Verkoston toiminnan säännöllisyys ja aktiivisuus koettiin haastatteluissa yleisesti tärkeänä asiana verkoston toimivuuden kannalta. H2 ja H3 nostivat esiin verkoston tilaisuuksien säännöllisyyden yhtenä verkoston toiminnan haasteena. Mikäli tilaisuuksia järjestetään hyvin harvoin, on vaarana, että verkoston toiminta ei säily ennallaan. Toisaalta osa jäsenistä koki, että verkoston tapahtumia ja tilaisuuksia on ollut riittävästi ja säännöllisesti. Haastateltavat perustelivat tätä myös sillä, että heillä ei olisi aikaa käydä tapahtumissa, mikäli niitä järjestettäisiin useammin.

”Niin no tavallaan ehk vois olla vähän aktiivisempaa, et onks tän kevään aikana ollu yks vai kaks tapaamista, mä en nyt muista, et jos ois säännöllisesti vaikka, et en mä tiedä joka toinen tai joka kolmas kuukausi, niin sit siitä tulisi ehkä sellanen rutiini.” H2

”Kyllä ehkä just nimenomaan, että se on säännöllistä se toiminta ja että se on aktiivista se keskustelu ja että on se säännöllinen areena missä vaihtaa ja että on agenda ja areena, niin se on niinku tärkeätä ja sitten kans, että kaikki pääsee osallistumaan ja kaikki pääsee näkemään, mistä on puhuttu ja tai myös osallistumaan siihen keskusteluun.” H1

Myös yhteisen agendan puute koettiin haastatteluissa verkoston toiminnan haasteeksi. Mikäli verkostolla ei ole yhteisiä suuntaviivoja, voi verkoston toiminta jäädä hyvin pintapuoliseksi. Verkostotoiminnan epäonnistuminen juontaakin useasti juurensa verkoston strategiatyön puutteista (Ala-Poikela ym. 2015, 18; Hakanen ym. 2007, 5, 28–32). Haastateltavat nostivat myös esiin yhdeksi verkoston haasteeksi vaikuttavuuden. Haastateltavat pohtivat sitä, että miten verkostossa on mahdollista tehdä niin painokasta työtä, että sen taakse voisi kaikki

liikunta- ja urheilualan organisaatiot nojautua. Samalla haastatteluissa nousi esiin se, että miten verkoston työn tuloksia olisi mahdollista saada paremmin näkyviin, jotta niillä olisi vaikutusta myös laajemmin.

”Sitten taas just se, että miten verkostoa kuullaan ja jos halutaan saavuttaa isoja juttuja, niin miten ne saadaan sitten läpi. Yks esimerkki tosiaan tää KEKE-koutsii, ni se on mun mielestä tosi hyvä juttu, mutta tota äärimmäisen vaikee saada sitä läpi ja viestiä siitä kaikille tahoille.” H4

Yhtenä ympäristöalan verkostotoiminnan ongelmana voi olla toimijoiden ymmärryksen yhteensovittaminen, mikäli totuudelliset kriteerit ovat verkoston toimijoiden näkökulmasta erilaisia (Toikka 2009). Myös Linnamaa ja Sotarauta (2000, 44) ovat nostaneet ymmärtämättömyyden verkostotoiminnan yhdeksi ongelmaksi. Ymmärtämättömyydellä he tarkoittavat sitä, että verkoston toimijat eivät ymmärrä joko toistensa lähtökohtia, tavoitteita tai strategioita. Haastatteluissa nousi esiin, että verkoston toimijoiden on ymmärrettävä toistensa lähtökohtia, jotta yhteisten suuntaviivojen ja agendan luominen verkoston sisällä on mahdollista. Verkostossa ei ole haastateltavien mukaan ilmennyt suurempia näkemyseroja ympäristöaiheisiin liittyen. Ainoastaan H1 korosti, että urheilun alan toimijat ovat hyvin erilaisia ja organisaatioiden lähtökohdat eroavat toisistaan. Tämä voi haastateltavan (H1) mukaan vaikeuttaa yhteisen tahtotilan muodostamista.

Resurssien riittävyys nousi puolestaan yhdeksi merkittävimmäksi haasteeksi haastateltavien taustaorganisaatioiden ympäristötyön edistämiseksi. Haastateltavat nostivat esiin, että taustaorganisaatioiden ympäristötyötä tehdään pääsääntöisesti kaiken muun työn ohella eikä siihen löydy silloin riittävästi resursseja. Myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on tullut esiin organisaation henkilöstöresurssien merkitys ympäristötyötä edistäessä. Ympäristötyöhön on organisaatioiden sisällä osoitettava työaika-resursseja, jotta ympäristöasioita on mahdollista hoitaa ja edistää (Halme 2004, 156). Myös henkilöstön koulutukseen, osaamisen edistämiseen sekä kannustamiseen ja palkitsemiseen on osoitettava resursseja, mikäli ympäristötyötä halutaan organisaatiossa viedä eteenpäin (Tinsley & Pillai 2006, 87; 90). Myös Puskan (2015, 61) tutkimuksessa kohdeorganisaation ympäristötyötä hankaloitti ympäristötyöhön kohdistettujen resurssien vähäisyys. Erityisesti henkilöstöresurssien vähäisyys nousi esiin kyseisessä tutkimuksessa

”Et ehkä vähän on haaste monille se kestävä kehitys, se on vaan osa kaiken muun työn ohella elikkä se keskittyminen siihen voi vaihdella vähäsen.” H4

”Mä en jaksa uskoo et täl hetkel on kovin montaa liittoa, jotka pystyy tähän ihan yhden henkilön joka keskittyisi pelkästään tähän niin laittamaan. Voi olla, että on täysin väärässä, että kaikil liitoil on semmonen, mut ei ainakaan nyt oo tullu hirveesti vastaan niitä, et se on sillee et jos ei nyt oo niit tekijöitä, jotka pystyy aktiivisesti hoitamaan, ni ei se sit edistykkään.” H3

Verkoston toiminnalla on siis monia haasteita ja kehittämiskohteita. Toisaalta haastateltavat näkevät verkostolla olevan myös monia mahdollisuuksia, mikä luo uskoa ja mahdollisuuksia tulevaisuuteen. Koordinaattorin (K1) mukaan verkoston toimintaa onkin tarkoitus edelleen jatkaa, sillä verkostolle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on vielä kesken. Verkoston toiminnan kehittämistä varten on koordinaattorin mukaan perustettu pienempi ydinryhmä. Ryhmän tarkoituksena on yhdessä koordinaattorin kanssa kehittää ja suunnitella Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaa. Haastatteluhetkellä ydinryhmä oli kokoontunut vasta kertaalleen, joten ryhmän toimivuudesta on vielä mahdoton tehdä minkäänlaisia johtopäätöksiä. Verkoston koordinaattorin (K1) mukaan verkostotilaisuuksia on myös tarkoitus järjestää jatkossa. Lisäksi verkostolle on tarkoitus löytää jokin viestintäkanava säännöllistä viestintää varten. Verkoston koordinaattori koki, että verkoston yhteisen tahtotilan muodostaminen on yksi verkoston keskeisiä tavoitteita jatkossa.

7.5 Tutkimustulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Liikunta- ja urheilukulttuurin organisaatioissa on tämän vuosituhannen puolella tunnistettu ympäristövastuullisuuden paine ja alettu kehittää toimenpiteitä ympäristökuormituksen hillitsemiseksi sekä ympäristöhallinnan toimenpiteiden kehittämiseksi (ks. Simula 2019; Simula ym. 2014, 89–90). Myös tämän tutkimuksen haastateltavien jäsenten taustaorganisaatioissa on tunnistettu ympäristövastuullisuuden paine, luotu ympäristöohjelmia sekä tehty konkreettisia toimenpiteitä ympäristökuormituksen minimoimiseksi. Kovinkaan pitkäjänteistä ympäristöhallinnan edistämistä ei kuitenkaan ole haastatteluiden mukaan taustaorganisaatioissa tehty lukuun ottamatta yhtä tutkimuksen organisaatiota. Toisaalta kaikki haastateltavat kuitenkin korostivat, että taustaorganisaatioiden ympäristötyölle on jatkossakin

entistä enemmän tarvetta ja kehittämistoimenpiteitä ympäristötyön eteen on tehtävä jatkuvasti. Tämä osoittaa sen, että haastateltavien taustaorganisaatioissa on tarkoitus entistä enemmän keskittyä ympäristötyön edistämiseen. On myös huomioitava, että tämän tutkimuksen päätavoitteena ei ollut selvittää syvällisesti haastateltavien taustaorganisaatioiden ympäristötyötä, vaan tutkimuksessa taustoitettiin organisaation ympäristötyön taustoja ja lähtökohtia.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että organisaatioiden ympäristötyö voi useasti olla yksittäisten toimijoiden tai ryhmien varassa (ks. McCullough & Kellison 2018; Pyy 2016, 76). Tämän tutkimuksen tuloksissa ilmeni, että haastateltavien jäsenten taustaorganisaatioiden ympäristötyö on henkilösidonnaista ja monissa tapauksissa ympäristötyö on myös saanut alkunsa yhden henkilön intresseistä. Jotta organisaation muutosprosessi kohti kestävän kehityksen käytänteiden edistämistä etenee koko organisaatiossa, tarvitaan siihen koko organisaation henkilöstön tukea ja tahtoa (Ballard 2005). Tutkimuksen haastateltavat olivatkin yksimielisiä siitä, että ympäristöasioiden edistäminen vaatii tukea koko organisaatiolta. Tutkimuksessa ilmeni, että jäsenten taustaorganisaatioiden muu henkilöstö on kiinnostunut ympäristöaiheista, mutta kiinnostuksen taso ja intressit ympäristötyön edistämiseen kuitenkin vielä vaihtelivat. Taustaorganisaatioiden ympäristötyötä olisikin jatkossa kehitettävä niin, että se kohdistuisi koko organisaation henkilöstön ympäristötietoisuuden ja -toimijuuden vahvistamiseen.

Ballardin (2005) mallin mukaan organisaation henkilöstön ympäristötietoisuuden ja -osaamisen vahvistamisella on mahdollista edistää koko organisaation muutosprosessia kohti kestävän kehityksen käytänteitä. Ympäristötyön edistäminen kuului viidellä haastateltavalla heidän työnkuvaansa. Haastateltavilla esiintyi sekä koulutustaustaa että aikaisempaa työkokemusta ympäristöaiheista. Voidaankin todeta, että haastateltavien jäsenten ympäristötietoisuuden ja -asiantuntemuksen taso oli vahvaa ja heidän valmiutensa taustaorganisaatioiden ympäristötyön edistämiseen ovat suhteellisen hyvällä tasolla. Yhtenä suurimpana ongelmana taustaorganisaatioiden ympäristötyön edistämässä ilmeni kuitenkin organisaation henkilöstö- ja aikaresurssit sekä taloudelliset resurssit. Kestävän kehityksen edistämisen lisäksi kaikkien haastateltavien työnkuvaan kuului muitakin työtehtäviä, mikä osoittaa sen, että työaikaresursseja ei ole aina riittävästi kohdistettavissa organisaatioiden ympäristötyöhön.

Myös haastateltavat itse nostivat esiin resurssien riittävyyden taustaorganisaatioiden ympäristötyön edistämisen haasteena.

Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminta käynnistettiin maaliskuussa vuonna 2018. Kaikki haastateltavat ovat olleet verkostossa mukana sen perustamisesta alkaen. Verkoston aktiivitoimijat olivat hyvin yhteneväisesti tutkimusaiheeseen suhtautuva porukka. Haastateltavien näkemykset koskien liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristökysymyksiä sekä verkoston perustamista, toimintaa ja toimintamahdollisuuksia olivat hyvin samankaltaisia. Haastateltavien näkemykset verkoston perustamisesta ja kokoon saamisesta olivat hyviä. Verkoston on katsottu muodostaneen areenan, johon liikunta- ja urheilukulttuurissa tulisi nyt ja tulevaisuudessa keskittyä. Ympäristövastuullisuus tulisi haastateltavien mukaan juurruttaa suomalaisten liikunta- ja urheilujärjestöjen sekä alan kaikkien muiden toimijoiden perustoimintaan. Myös Simula (2015) on todennut, että kansainväliset ja kansalliset ympäristöpoliittiset sitoumukset edellyttävät uusien käytänteiden kehittämistä kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti kaikilta liikuntakulttuurin avaintoimijoilta. Tämä kuitenkin vaatii mittavaa muutos- ja oppimisprosessia, mikä edellyttää koko liikuntakulttuurin uudistumista sekä kaikkien liikuntakulttuurin avaintoimijoiden aktivoitumista. (Simula 2015, 202; 216–217.)

Haastateltavien mukaan Urheilun ympäristövastuuverkoston tehtävänä on koota yhteen ekologisen kestävyyden ja urheilualan asiantuntijoita, löytää ratkaisumalleja ympäristökuormitusten minimoimiseksi sekä edistää urheilun ympäristövastuuta yhteistyön voimin. Lisäksi verkoston tärkeimpänä tehtävänä on antaa tukea muille toimijoille sekä jakaa hyviä ympäristötyön esimerkkejä ja toimintamalleja sekä verkoston sisällä että sen ulkopuolella. Verkoston tehtäväksi koettiin myös tietoisuuden ja osaamisen edistäminen sekä kannanottaminen ja vaikuttaminen urheilun vastuullisuuskysymyksiin liittyen. Nämä tavoitteet ovat mittavia ja tutkimustulokset osoittavatkin, että kyseisten tavoitteiden saavuttaminen on vielä kesken. Organisaation muutosprosessi kohti kestävän kehityksen käytänteitä edellyttää Ballardin (2005) mallin mukaan myös ympäristötoimijuuden vahvistamista, mikä tarkoittaa organisaatiossa uusien toimintamallien ja -tapojen oppimista sekä samalla myös vanhoista käytänteistä luopumista. Urheilun ympäristövastuuverkosto on tutkimustulosten mukaan onnistunut jakamaan hyviä toimintamalleja ja -esimerkkejä ympäristökuormituksen

vähentämiseksi erityisesti urheiluseurojen toimintaan ja urheilutapahtumajärjestelyihin liittyen. Näitä toimintamalleja haastateltavat ovat voineet mahdollisuuksien mukaan hyödyntää myös taustaorganisaatioissaan. Verkosto on myös toiminut haastateltaville jäsenille työkaluna argumentoinnissa ja antanut valmiuksia siihen, että ympäristöasioita on helpompi käsitellä haastateltavien taustayhteisössä.

Tutkimustuloksista on havaittavissa, että verkoston sisällä ja toimijoiden keskuudessa vallitsee korkea luottamus. Verkostossa on avoin ilmapiiri ja vuorovaikutus verkoston sisällä on sujuvaa. Verkoston toimijoita on helppo lähestyä ja heiltä saa haastateltavien mukaan tarvittaessa tukea ja apua. Haastateltavat kokivat, että itse verkostoituminen muihin toimijoihin on ollut verkostosta saatu hyöty itsessään. Onnistuneen verkostotoiminnan yhtenä edellytyksenä onkin verkoston sisäinen luottamus (Ala-Poikela ym. 2015, 8; Hakanen ym. 2007, 15; Lehtonen & Stenvall 2019, 17). Onnistunut verkostotoiminta edellyttää myös verkoston toimijoiden sitoutuneisuutta sekä vapaaehtoisten yhteistyön syntymistä (Linnamaa 2004, 82–84; Linnamaa & Sotarauta 2000, 41–42; Järvensivu ym. 2010, 6). Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että verkoston toimijoiden sitoutuneisuus ja aktiivisuus on ollut vaihtelevaa. Tämä voi vaikeuttaa koko verkoston toimintaa ja vapaaehtoisuuteen perustuvan yhteistyön syntymistä. Mikäli verkoston jäsenet eivät sitoudu ottamaan vastuuta toiminnasta ja ympäristötyön edistämisestä, voi se johtaa tilanteeseen, jossa koko verkoston toiminta kuihtuu kasaan (ks. Toikka 2009.) Mielenkiintoinen kysymys on, miten aktiivisena verkoston toiminta jatkossa pysyy, ja onnistuuko verkosto synnyttämään itsessään vapaaehtoista yhteistyötä.

Tämän tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää, millaisia toimintamahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuutta. Tähän mennessä verkostossa on jaettu hyviä käytänteitä ja toimintamalleja, verkostoiduttu toimijoiden keskuudessa sekä käyty avointa keskustelua liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristökysymyksistä. Haastateltavilla kuitenkin oli optimistisia näkemyksiä siitä, että verkostolla on laajemminkin mahdollisuuksia edistää liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristövastuullisuutta. Verkostolla olisi haastateltavien mukaan mahdollisuuksia edistää liikunta- ja urheiluseurojen ympäristötyötä, kannustaa kaikki alan toimijat toimimaan ympäristön eteen sekä vaikuttaa esimerkiksi tapahtumaympäristöihin, ministeriöön ja kuntiin. Tämä kuitenkin vaatii verkoston toiminnan kehittämistä ja haasteisiin puuttumista. Urheilun

ympäristövastuuverkoston jatkotoimintaa ajatellen olisi äärimmäisen tärkeää luoda verkostolle yhteinen strategia, sillä sen puuttuminen voi johtaa koko verkostotoiminnan epäonnistumiseen (ks. Ala-Poikela ym. 2015, 18; Hakanen ym. 2007, 5, 28–32). Myös verkoston aktiiviseen viestintään, toimijoiden sitouttamiseen ja tilaisuuksien säännölliseen järjestämiseen tulisi jatkossa kiinnittää huomioita.

Verkoston verkkosivujen (Olympiakomitea 2020a) ja viimeisimmän sähköpostitiedotteen (2/2020) mukaan verkosto jatkaa toimintaansa aihepiiristä kiinnostuneiden foorumina osana Olympiakomitean vastuullisuustyötä. Verkostotilaisuuksia tullaan järjestämään tilanteen sekä verkoston jäsenten aktiivisuuden mukaan. (Olympiakomitea 2020c.) Mielenkiintoinen kysymys onkin, miten verkoston toiminta tulee jatkossa järjestäytymään osana Olympiakomitean vastuullisuustoimintaa ja kuinka verkosto tulee vastaamaan alati lisääntyviin ympäristöhaasteisiin liikunta- ja urheilukulttuurin saralla.

8 POHDINTA

Nykypäivänä liikuntakulttuuriin voidaan kiistattomasti liittää monenlaisia ympäristökysymyksiä. Onkin selvää, että liikuntakulttuurin keskeisten toimijoiden on ryhdyttävä viipymättä kestäväen kehityksen mukaiseen muutosprosessiin. Tämä kuitenkin edellyttää mittavia toimenpiteitä kaikilta alan toimijoilta: liikuntakulttuurin avaintoimijoiden on verkostoiduttava sekä avointa ja kriittistä keskustelua tämän hetkistä kestäväen kehityksen käytännöistä ja niiden kestävydestä on lisättävä. Muutosprosessin tueksi tarvitaan myös eri tieteenalojen asiantuntemusta ja lisää tietoa sekä tietoisuutta tarvittavista toimenpiteistä. (Simula 2015, 202; 216–217.) Tätä työtä tukemaan perustettiin vuoden 2018 Suomen Olympiakomitean ja Suomen Itsenäisyyden juhlarahasto Sitran koordinoima Urheilun ympäristövastuuverkosto. Näihin lähtökohtiin pohjautuen tämän tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä siitä, millaisia mahdollisuuksia Urheilun ympäristövastuuverkostolla on edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuutta verkoston aktiivijäsenten näkökulmasta. Tutkimustehtävään on pyritty löytämään vastauksia perehtymällä haastateltavien jäsenten taustaorganisaation ympäristötyön taustoihin sekä jäsenten valmiuksiin edistää taustaorganisaatioiden ympäristötyötä. Lisäksi tutkimustehtävään on pyritty vastaamaan selvittämällä, millaisia toimintamalleja Urheilun ympäristövastuuverkostolla on, millaisia työkaluja verkostosta on saatu ympäristöasioiden käsittelyyn jäsenten taustaorganisaatioissa ja miltä sosiaalisen tuen merkitys ja ympäristötietoisuuden vahvistuminen näyttäytyy verkostossa ja verkoston jäsenten keskuudessa.

Tutkimustulokset osoittavat, että Urheilun ympäristövastuuverkosto on tähän mennessä lisännyt avointa keskustelua liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristökysymyksistä, edesauttanut hyvien kestäväen kehityksen käytänteiden ja toimintamallien jakamista verkoston sisällä, auttanut urheilun ja ekologisen kestävyuden asiantuntijoita verkostoitumaan keskenään sekä antanut jäsenille valmiuksia siihen, että ympäristöasioita on helpompi käsitellä taustaorganisaatioissa. Tutkimustulokset myös osoittavat, että Urheilun ympäristövastuuverkostolla on laajemminkin mahdollisuuksia edistää liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullista toimintaa, mikäli verkoston strategiatyötä kehitetään sekä verkoston toiminnan haasteisiin puututaan tiukemmin. Myös Simula ym. (2014) ovat

todenneet, että valtakunnallisen toimijaverkoston avulla on mahdollista edistää liikuntaorganisaatioiden ympäristöjohtamisen kehittämistä. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että verkostossa on kattava edustus liikuntakulttuurin avaintoimijoista, verkostolle on laadittu toimeksianto ja sovittu niistä toimenpiteistä, joihin kehittämistyö on tarkoitus kohdistaa. (Simula ym. 2014, 95.)

Yksi tutkimuksen keskeinen osa on luotettavuuden arviointi, mikä koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 1998). Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tärkeää, että tutkimuksen eri vaiheet on arvioitu kattavasti ja perustellusti. Myös kerättyä aineistoa ja niistä tehtyjä tulkintoja ja johtopäätöksiä tulee arvioida johdonmukaisesti. (Ruusu vuori ym. 2010.) Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla viittä Urheilun ympäristövastuuverkoston aktiivista jäsentä ja yhtä verkoston koordinaattoria. Verkoston koordinaattorin mukaan verkostossa on jäseniä tällä hetkellä noin 40, mutta toimintaan osallistuu konkreettisesti noin 20 henkeä. Urheilun ympäristövastuuverkosto on siis melko pieni ja tiivis. Tämän pohjalta voidaan päätellä, että tutkimusaineiston laajuus on ollut riittävän kattava tämän tutkimuksen tavoitteisiin nähden, sillä tutkimuksen tavoitteena oli syventyä siihen, millaisia merkityksiä verkoston aktiiviset jäsenet antavat verkoston toiminnalle.

On kuitenkin huomioitava, että tämä tutkimus ei tuota tietoa siitä, millaisia merkityksiä muut kuin verkoston aktiivitoimijat antavat verkoston toiminnalle ja toimintamahdollisuuksille. Tutkimusasetelma olisi voinut kuitenkin olla myös toisenlainen. Mikäli tutkimusjoukkoon olisi valittu sekä verkoston aktiivisia jäseniä että satunnaisemmin verkoston toimintaan osallistuvia jäseniä, olisi tällainen tutkimusasetelma mahdollistanut vertailupohjaisen tutkimustiedon tuottamista. Lisäksi vertailutietoa olisi voitu tuottaa myös Urheilun ympäristövastuuverkoston koordinaattoritahojen näkemyksistä, mikäli tutkimukseen olisi haastateltu koordinaattoritahoa myös Sitran puolelta. Laajemman vertailupohjaisen tiedon tuottaminen olisi parantanut tutkimuksen merkittävyyttä.

Tutkimuksen haastattelut toteutettiin teemahaastattelurungon avulla, joka oli suunniteltu aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen ja tutkimuksen viitekehykseen perustuen. Ympäristöhallinnan ja verkostohallinnan lähtökohtien taustoittaminen, sosiaalinen pääoma

verkostoissa sekä liikunta- ja urheilukulttuuriin liitettävät ympäristökysymykset ovat vaikuttaneet tämän tutkimuksen taustalla teoreettisena viitekehystenä. Myös Ballardin (2005) mallia organisaation edistämiseksi kohti kestävästä kehityksen muutosprosessista on sovellettu tämän tutkimustehtävän muodostamiseen. Tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen pohjautuva ja tarkasti suunniteltu haastattelurunko edesauttoi sitä, että haastatteluista oli mahdollista löytää merkityksiä tutkittavan ilmiön taustalta. Tämän tutkimuksen aineistonkeruun vahvuutena voidaan siis pitää huolellisesti suunniteltua haastattelurunkoa. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla tutkimuksessa on puolestaan pyritty muodostamaan vastauksia haluttuun tutkimustehtävään. Tutkimuksen analyysi on siis toteutettu aineistosta käsin, mutta aikaisempi teoria sekä tutkimuksen viitekehys ovat ohjanneet aineiston analyysin etenemistä.

Tätä tutkimusta ei ole toteutettu toimeksiantona Suomen Olympiakomitealla tai Suomen Itsenäisyyden juhlarahastolle Sitralle, vaikka nämä tahot koordinoivat Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaa. Tutkimusaihe on muodostunut yhdessä tutkimuksen ohjaajan ja tutkijan oman mielenkiinnon myötä. Myös Mantere (2019) toteutti pro gradu -tutkielmansa Urheilun ympäristövastuuverkostolle kyselytutkimuksena, mikä on osaltaan vaikuttanut myös tämän tutkimuksen aiheen valintaan, tutkimustehtävään ja metodeihin. Onkin huomioitava, että tämä tutkimus sekä Mantereen (2019) tutkimus tukevat toinen toisiaan, mutta samalla niissä esiintyy myös paljon yhtäläisyyksiä. Nämä molemmat tutkimukset tuovatkin arvokasta tietoa Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintaedellytyksistä. Tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää kyseisen verkoston toiminnan kehittämiseen.

Tässä tutkimuksessa on keskitytty yhteen tiettyyn verkoston toimintaan. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei pääsääntöisesti ole pyrkiä yleistyksiin (Hirsjärvi ym. 2000, 152) eikä tämänkään tutkimuksen tavoitteena ole ollut pyrkiä yleistyksiin. Tutkimuksen tuloksista voi kuitenkin olla löydettävissä yleisesti verkostotoiminnan mahdollisuuksiin ja haasteisiin liitettäviä seikkoja. Esimerkiksi verkoston toimijoiden sitoutuneisuus, verkoston sisäinen luottamus sekä verkoston strategiatyön tärkeys nousivat tässäkin tutkimuksessa tärkeiksi verkostotoiminnan onnistumisen kulmakiviksi. Erityisesti liikunnan ja urheilun kontekstissa verkostomainen toimintamalli on tullut jäädäkseen (Lehtonen & Stenvall 2019, 33), mutta tutkimustietoa alan verkostojen toimintaedellytyksistä löytyy vielä niukasti. Liikunta- ja

urheilukulttuurissa esiintyvien verkostojen toimintamahdollisuuksista tulisikin tuottaa systemaattista tutkimustietoa verkostojen toiminnan kehittämisen tueksi. Tämän tutkimuksen tutkimustulokset osoittavat, että liikunta- ja urheilualalla esiintyvien verkoston toimijoiden erilaisuus voi olla yksi haaste onnistuneelle verkostotoiminnalle. Tähän näkökulmaan olisi jatkossa syytä syventyä tarkemmin. Mikäli liikunta- ja urheilualalla toimii sellaisia verkostoja, joissa verkoston toimijoiden intressit eivät kohtaa, voi se heikentää koko verkoston toimivuutta ja vaikuttavuutta. Tutkimus myös osoitti, että verkoston aktiivitoimijat ovat hyvin samankaltaisesti ajatteleva joukko. Jatkossa olisi mielenkiintoista syventyä myös siihen, onko verkostomaiselle toiminnalle tyypillistä se, että verkoston aktiiviset jäsenet muodostuvat hyvin samalla tavalla ajattelevista ja suhtautuvista henkilöistä.

Liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristöhallinnan kehittämiseen pohjautuvaa tutkimusta löytyy Suomesta vielä varsin vähän (Simula 2015, 203), joten jatkotutkimukselle on tarvetta. Ensinnäkin tärkeää olisi tuottaa lisää tietoa siitä, miten ympäristöhallintaa on tähän mennessä kehitetty alan organisaatioissa ja millaisia vaikutuksia ympäristöhallinnan kehittämisellä on saatu aikaan. Myös tutkimustietoa siitä, millaisten toimintamallien ja ratkaisujen avulla kestävä kehityksen rakentamiseen edellyttämää ympäristötietoisuuden tasoa sekä ympäristötoimijuuden ja sosiaalisen pääoman vahvistamista on mahdollista edistää urheilu- ja liikuntaorganisaatioissa. Lisäksi Urheilun ympäristövastuuverkoston vaikuttavuudesta tulisi tuottaa tutkimustietoa lisää. Olisi selvitettävä, miten Urheilun ympäristövastuuverkosto ja sen toiminta pystyy vastaamaan suomalaisen liikunta- ja urheilukulttuurin lisääntyviin ympäristöhaasteisiin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös tutkimuksen keston ja aikataulu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 164). Koko tämä tutkimusprosessi on ollut pitkä urakka. Aineistonkeruu kesti yllättävän pitkään, sillä haastateltavien saaminen tutkimukseen vaati työtä ja kärsivällisyyttä. Lisäksi tutkimusprosessi on jäänyt tauolle useaan otteeseen matkan aikana, mikä on vaikeuttanut ja hidastanut tutkimuksen lopullista valmistumista. Tutkimuksen käytettävyyden ja tutkimustulosten hyödynnettävyyden kannalta tutkimusprosessin valmistuminen nopeampaan tahtiin olisi ollut hyödyllistä. Toisaalta pitkä tutkimusprosessi on koko ajan opettanut uutta ja selkeyttänyt ajatuksiani tutkittavasta aiheesta. Matkan varrella olen oppinut paljon uutta niin ympäristöongelmien ratkaisusta,

verkostohallinnan lähtökohdista sekä liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristötyön ja ympäristöhallinnan kehittämisestä. Lisäksi tutkimusprosessin myötä myös tiedonhakuvalmiudet, kriittinen ajattelu, tiedon jäsentämisen taito sekä kokonaisuuksien haltuunotto ja ajankäytön hallinta ovat kehittyneet. Kaiken kaikkiaan koko tutkimusprosessi onkin ollut hyvin opettavainen matka.

LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuus ja tieteelliset artikkelit

- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Ala-Poikela, A., Koski, A. & Stenvall, J. 2015. Verkostot osana kuntien kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Helsinki: Kuntatalon paino.
- Allardt, E. 1991. Kestävän kehityksen yhteiskunnallisista edellytyksistä. Teoksessa I. Massa & R. Sairinen (toim.) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Helsinki: Gaudeamus, 11–23.
- Anttiroiko, A.-V. 2015. Verkostoyhteiskunta. Teoksessa K. Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus, 180–195.
- Aro, J. & Jokivuori, P. 2015. Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Ballard, D. 2005. Using learning processes to promote change for sustainable development. *Action Research* 3 (2), 135–156.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa J. G. Richardson (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Routledge, 241–260.
- Bourdieu, P. 1990. *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. New York: Routledge & Kegan Paul.
- Cantelon, H. & Letters, M. 2000. The making of the IOC environmental policy as the third dimension of the olympic movement. *International Review for the Sociology of Sport* 35 (3), 294–308.
- Castells, M. 2000a. *The Information Age. Economy, Society and Culture. Vol. I. The Rise of the Network Society*.
- Castells, M. 2000b. Materials for an exploratory theory of the network society. *British Journal of Sociology* 51 (1), 5–24.
- Castells, M. 2009. *Communication Power*. New York: Oxford University Press.
- Coleman, J. 1988. Social capital in the Creation of human capital. *American Journal of sociology* 94, 95–120.

- Eriksson, K. 2015. Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu. Teoksessa K. Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus, 7–24.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Chydenius-instituutin julkaisusarja 3/2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Haila, Y. 2001a. Johdanto: Mikä ympäristö? Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 9–20.
- Haila, Y. 2001b. Ympäristöherätys. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 21–46.
- Haila, Y. 2001c. Ympäristökysymys ja tiede. Luku 7.3 Ympäristötiede. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 258–272.
- Haila, Y. & Jokinen, P. 2001. Tulkintoja ympäristöpolitiikasta. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 273–289.
- Hakanen, M., Heinonen, U. & Sipilä, P. 2007. Verkostojen strategiat. Menesty yhteistyössä. Helsinki: Edita.
- Hannigan, J. 1995. *Environmental Sociology. A Social Constructionist Perspective*. London: Routledge.
- Haveri, A. & Pehk, T. 2008. Verkostokunta johtamisen ja demokratian haasteena. Tampere: Tampere University Press.
- Hayes, G., & Horne, J. 2011. Sustainable Development, Shock and Awe? London 2012 and Civil Society. *Sociology* 45 (5), 749–764.
- Heikkala, J. 1998 Ajolähtö turvattomiin kotipesiin. Liikuntajärjestökentän muutos 1990-luvun Suomessa. Vammala: Acta Universitatis Tamperensis 1455-1616; 641.
- Hellsten, K. 1998. Sosiaalisen pääoman käsitteestä. Teoksessa J. Kajanoja & J. Simpura (toim.) Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino, 29–35.

- Hendriks, G. 2018. Foreword. Why sport and the environment? Teoksessa B.P. McCullough, & T.B. Kellison, (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environment. New York: Routledge, xii-xv.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Helsinki: Tammi.
- Hänninen, S. 2015. Verkostohallinta. Teoksessa K. Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus, 250–270.
- Häyhtiö, T. & Rinne, J. 2008. Introduction: Seeking the citizenry on the Internet – Emerging virtual creativity. Teoksessa T. Häyhtiö & J. Rinne (toim.) Net Working / Networking: Citizen initiated internet politics. Tampere: Tampere University Press, 11–34.
- Ilmonen, K. 2001. Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi 42. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Itkonen, H. 2012. Liikuntasosiologia urheilun, liikunnan ja ruumiillisuuden jäljillä. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat: Yhteiskunnallisia kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos, 7–20.
- Itkonen, H., & Simula, M. 2015. Liikuntakulttuurin on herättävä ympäristöpoliittiseen todellisuuteen. Liikunta ja tiede 52 (4), 74–77.
- Jokinen, P. 2001. Ympäristö ja politiikka. Luku: Ympäristöhallinto poliittisena toimijana. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 78–88.
- Jokinen, P. & Laine, M. 2001. Ympäristö ja politiikka. Luku: Poliitiikan ulottuvuudet. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 47–65.
- Järvikoski, T. 2009. Ympäristösosiologian teoriakamppailuja. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 78–101.
- Kallio, T. J. 2001. Moderni ympäristöjohtaminen: historia, käsite ja organisatorinen kenttä. Turun kauppakorkeakoulu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja B.
- Klijn, E. H. & Koppenjan, J.F.M. 2012. Governance network theory: past, present and future. Policy and Politics 40 (4), 187–206.

- Kokkonen, J. 2012. Valtio liikuntarakentamisen linjaajana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 165. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Lehtonen, K. 2015. Suomalaisen urheiluliikkeen muutosprosessi systeemiteoreettisesti tulkittuna. *Hallinnon tutkimus* 34 (4), 326–340.
- Lehtonen, K. 2017. Muuttuvat rakenteet - staattiset verkostot: suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008-2015. Jyväskylän yliopisto. LIKES-tutkimuskeskus. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 331.
- Lehtonen, K., Laine, K. & Itkonen, H. 2016. Päällekkäisjäsenyydet liikunnan ja urheilun organisaatioverkostossa. *Hallinnon tutkimus* 35 (4), 304–320.
- Lehtonen, K. & Stenvall, J. 2019. Asiantuntijaselvitys liikunnan ja urheilun verkostojen ja ohjelmien valtionohjauksesta. LIKES-tutkimuskeskus. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 365.
- Lesjø, J. H. & Gulbrandsen, E. A. 2018. The Olympics: institutionalization and standardization of sustainability. Teoksessa B.P. McCullough, & T.B. Kellison, (toim.) *Routledge Handbook of Sport and the Environment*. New York: Routledge, 109–120.
- Lewis, J. 2011. The Future of Network Governance Research: Strength in Diversity and Synthesis. *Public Administration* 89 (4), 1221–1234.
- Lindholm P. 2001. Ympäristönsuojelu yrityksissä. Teoksessa Haila Y. & Jokinen P. (toim.) *Ympäristöpolitiikka*. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 130–140.
- Linnamaa, R. 2004a. Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky. HAUS kehittämiskeskus Oy. *HAUS-julkaisuja* 1/2004.
- Linnamaa, R. 2004b. Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky. *Kunnallistieteen aikakauskirja* 4/04, 324–326.
- Linnamaa, R. & Sotarauta, M. 2000. Verkostojen utopia ja arki. *Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kehittäjäverkostosta*. Tampereen yliopisto. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. *Sente-julkaisuja* 7 /2000.
- Lähde, V. 2001. Sanasto. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) *Ympäristöpolitiikka*. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 302–310.
- Mallen, C., Stevens, J., & Adams, L. J. 2011. A content analysis of environmental sustainability research in a sport-related journal sample. *Journal of Sport Management*, 25(3), 240–256.

- Massa, I. 2009. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen paradigmat ja keskeisimmät suuntauksset. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus, 9–44.
- Massa, I. 2014a. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kehitysnäkymiä. Teoksessa I. Massa (toim.) Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 246–251.
- Massa, I. 2014b. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa I. Massa (toim.) Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 11–30.
- Mattila, M. & Uusikylä, P. 1999. Mitä on verkostanalyysi? Teoksessa M. Mattila & P. Uusikylä (toim.) Verkostoyhteiskunta. Käytännön johdatus verkostanalyysiin. Helsinki: Gaudeamus, 7–31.
- McCullough, P. B. & Kellison, T. B. 2018. An introduction to environmental sustainability and sport. Teoksessa B.P. McCullough, & T.B. Kellison, (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environment. New York: Routledge, 3–10.
- Oittinen, A. 2000. Miten liikunta ja urheilu näkyvät ympäristökeskustelussa? Teoksessa M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II Tutkimuskatsaus. LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124, 309–321.
- Putnam, R. D. 1993. The prosperous community. Social capital and public life. The American prospect 4 (13).
- Putnam, R. D. 2000. Bowling alone. The collapse and revival of american community. New York: Simon & Schuster.
- Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma - käsitteet, suuntauksset ja mekanismit. VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/148499/t81.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ruuskanen, P. 2015. Sosiaalinen pääoma. Teoksessa K. Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus, 214–233.
- Ruusuvuori, J., Nikander P. & Hyvärinen M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.

- Saaristo, K. & Jokinen, K. 2008. *Sosiologia*. 1.–3. painos. Helsinki: WSOY.
- Sairinen, R. 2009. Ympäristöhallinnan monet teoriat. Teoksessa I. Massa (toim.) *Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus, 130–150.
- Simula, M., Itkonen, H. & Matilainen, M. 2014. Ympäristöasioiden hallinta kuntien liikuntatoimissa ja valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä. *Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja* 2014:3.
- Simula, M. 2015. Liikuntaorganisaatiot ympäristöpoliittisten muutoshaasteiden edessä. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. 201–219.
- Sørensen, E. & Torfing, J. 2007. Introduction: Governance Network Research: Towards a Second Generation. Teoksessa E. Sørensen & J. Torfing (toim.) *Theories of Democratic Network Governance*. London: Palgrave Macmillan, 1–21.
- Tinsley, S. & Pillai, I. 2006. *Environmental Management Systems. Environmental Management Systems: Understanding Organizational Drivers and Barriers*. London: Routledge.
- Tirkkonen, J. & Jokinen, P. 2001. Ympäristö ja politiikka. Luku: Ympäristöhallinnon vakiintuminen ja toimiala. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 65–77.
- Toikka, A. 2009. Monimutkaiset sopeutuvat järjestelmät ja ympäristöongelmien synty. Teoksessa I. Massa (toim.) *Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus, 315–337.
- Torfing, J. 2005. Governance Network Theory: Towards a Second Generation. *European Political Science* 4, 305–315.
- Torfing, J. 2007. Introduction: Democratic Network Governance. Teoksessa M. Marcussen & J. Torfing (toim.) *Democratic Network Governance in Europe*. London: Palgrave Macmillan, 1–22.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. Helsinki: Tammi.
- Valkonen, J. 2016. Ympäristösosiologian haaste. Teoksessa J. Valkonen (toim.) *Ympäristösosiologia*. 2. painos. Jyväskylän yliopisto: SoPhi, 197–214.

- Valkonen, J. & Saaristo, K. 2016. Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. 2. painos. Jyväskylän yliopisto: SoPhi, 7–27.
- Vanhatalo, R. 2014. Vuorovaikutuksen yhteys verkoston rakenteeseen, toimintaan ja toimijoiden kokemuksiin. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1455-1616; 1979.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Viinikainen, T. 1997. (toim.) Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus Suomessa – Katsaus tutkimusaloihin ja kirjallisuuteen. Suomen ympäristökeskus. Helsinki: Edita.
- Vilka, H., Saarela, M. & Eskola, J. 2018. Riittääkö yksi? Tapaustutkimus kuvaajana ja selittäjänä. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 161–171.
- Woolcock, M. 2000. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa J. Kujala & J. Simpura (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Helsinki: STAKES, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Raportteja 252, 25–56.

Raportit, oppaat ja muut julkaisut

- IOC 2005. Manual on Sport and the Environment. International Olympic Committee. Viitattu 31.1.2019.
<https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Olympism-in-Action/Environment/Manual-on-Sport-and-the-Environment.pdf>
- IOC 2017. Sustainability Strategy. International Olympic Committee. Viitattu 31.1.2019.
http://extrassets.olympic.org/sustainability-strategy/_content/download.pdf
- Johanson, J-E., Mattila, M. & Uusikylä, P. 1995. Johdatus verkostanalyysiin. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 3. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Viitattu 5.3.2020.
<https://www.seugolaid.fi/wpcontent/uploads/2017/03/Verkostojohtamisen-opas-versio-1-0-30-12-2010.pdf>

- Kestävän kehityksen toimikunta 2006. Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi. Kansallinen kestävä kehityksen strategia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2006.
- Mesimäki, M. 2001. Liikunnan ympäristöasioiden tila. Liikunnan ja urheilun ympäristöhankkeen raportti. SLU:n julkaisusarja 4/01. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu ry.
- Pesonen, H., Hämäläinen K. & Teittinen O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Talentum. Helsinki.
- Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioita tehokkaasti. Talentum. Helsinki.
- Simula, M. & Levula, E. 2017. Askelmerkit kohti ekologisesti kestävää liikuntakulttuuria. Seminaariraportti. Kohti ekologisesti kestävää liikuntakulttuuria (Kekli) - tutkimushanke, Jyväskylän yliopisto, Ekokompassitapahtuma-hanke & Suomen Olympiakomitea. Viitattu 31.1.2019. https://storage.googleapis.com/valo-production/2016/12/askelmerkit-kohti-ekologisesti-kestavaa-liikuntakulttuuria_seminaari-raportti-2017.pdf
- Suomalainen, M-L., Joensuu, M. & Verkka, K. 2011. Ympäristö. Teoksessa J. Beurling (toim.) Reilun pelin käsikirja – Kohti eettisempää liikuntaa ja urheilua. SLU-julkaisusarja 2/2011. Helsinki: SLU-paino, 102–132.
- Ulkoasiainministeriö & Ympäristöministeriö 1988. Yhteinen tulevaisuutemme. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Valtioneuvoston kanslia 2019. Verkostojohtamisen opas. Helsinki. Viitattu 2.3.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161513/VNK_12_19_Verkostojohtamisen_opas.pdf
- Ympäristöministeriö & Ulkoasiainministeriö 1993. UNCED. YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi, Rio de Janeiro 3.-14.6.1992. Forssan Kirjapaino Oy.
- Ympäristöministeriö 2011. Suomen kestävä kehityksen toimikunnan työ. Taustamuistio. Viitattu 29.1.2019. <https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2402625/Suomen%20kest%C3%A4v%C3%A4n%20kehityksen%20toimikunnan%20ty%C3%B6,%20taustamuistio.pdf/18f673cf-b492-41d0-8adb-44b18a90e0b8>

Opinnäytetyöt

- Mantere, E. 2019. Urheilun ympäristövastuuverkosto liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan mahdollisuusrakenteena: kyselytutkimus Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenille. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Puska, M. 2015. Ympäristöasioiden hallinta Jyväskylän kaupungin liikuntapalveluissa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Pyy, V. 2016. Ympäristöpoliittinen liikkumavara kuntaorganisaatiossa: ilmastopoliitikan mahdollisuudet Joensuun kaupungin liikuntapalveluissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta. Historia- ja maantieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Turpeinen, S. 2012. Ympäristökysymyksen hallinta liikuntajärjestöissä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Internet-sivustot

- British Association of Sustainable Sport 2020. Join us. Viitattu 13.3.2020.
<https://basis.org.uk/join-us/>
- Ekokompassi 2019. Ekokompassi.fi. Ekokompassi lyhyesti. Ekokompassi tapahtuma -hanke 2015-2017. Saatavilla: <https://ekokompassi.fi/>
- Green Sport Alliance 2020. About the Green Sport Alliance. Viitattu 13.3.2020.
<http://greensportsalliance.org/about/>
- Jyväskylän yliopisto 2020. Jyu.fi. Tutkimus. Vastuullinen tiede ja tutkimusetiikka. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 4.3.2020.
<https://www.jyu.fi/fi/tutkimus/tutkimusetiikka/hyva-tieteellinen-kaytanto>
- Kestävä kehitys 2019a. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 28.1.2019.
<https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>
- Kestävä kehitys 2019b. Kestävän kehityksen toimintaohjelma. Agenda2030. Viitattu 28.1.2019. <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>
- Kestävän kehityksen toimikunta 2016. Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. Viitattu 29.1.2019.
<https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/FINAL+Kest%C3%A4v%C3%>

[A4n+kehityksen+yhteiskuntasitoumus+20+4+2016.pdf/d2d827e7-033a-4d2b-9239-aed6605a12c4](#)

Olympiakomitea 2018. Ekokompassi antaa suuntaa tapahtuman ympäristövastuuseen – Lahti 2017 palkittiin ekostipendillä. Viitattu 4.9.2019.

<https://www.olympiakomitea.fi/2018/02/20/ekokompassi-antaa-suuntaa-tapahtuman-ymparistovastuuseen-%E2%88%92-lahti-2017-palkittiin-ekostipendilla/>

Olympiakomitea 2019. Olympiakomitea. Vastuullisuus. Ympäristö ja urheilu. Viitattu

10.12.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/vastuullisuus/ymparisto-ja-ilmasto/>

Olympiakomitea 2020a. Olympiakomitea. Vastuullisuus. Ympäristö ja urheilu. Urheilun ympäristövastuuverkosto. Viitattu 13.3.2020.

<https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/vastuullisuus/ymparisto-ja-ilmasto/urheilun-ymparistovastuu-verkosto/>

Olympiakomitea 2020b. Olympiakomitea. Vastuullisuus. Työkaluja ja materiaaleja vastuullisuuteen. KEKE-koutsi – vinkit ympäristövastuulliseen seuratoimintaan.

Viitattu 20.3.2020. <https://www.olympiakomitea.fi/keke-koutsi-vinkit-ymparistovastuulliseen-seuratoimintaan/>

POW 2020. Protect Our Winters. POW Finland. Viitattu 13.3.2020.

<https://www.protectourwinters.fi/pow-finland/>

SFS 2019. Suomen Standardisoimisliitto ry. Sfs.fi. Julkaisut ja palvelut. Tuotteet valokeilassa.

ISO 14000 Ympäristöjohtaminen. Ympäristöjärjestelmä. Viitattu 4.9.2019. https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojoh-taminen/ymparistojarjestelma

Simula, M. 2018. Urheilun ympäristövastuuverkostosta uusi mahdollisuusrakenne? Viitattu

13.3.2020. <https://www.sirene.fi/blog/urheilun-ymparistovastuuverkostosta-uusi-mahdollisuusrakenne/>

Simula, M. 2019. Ympäristöhallinnan kehittäminen liikuntaorganisaatioissa. Viitattu

27.2.2020. <https://www.lts.fi/tutkittua-sovellettua/tutkittua/ilmastonmuutos-ja-liikunta/mikko-simula.html>

Suomen YK-liitto 2015. Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda2030. Viitattu 28.1.2019.

<https://www.ykiitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015>

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 4.3.2020.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- UNFCCC 2020. United Nations Climate Change. Climate action. Sectoral Engagement. Sports for climate action. Viitattu 13.3.2020. <https://unfccc.int/climate-action/sectoral-engagement/sports-for-climate-action>
- United Nations 2015. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Viitattu 28.1.2019.
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
- YHYS 2018. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura ry. Toimintakertomus 2018. Viitattu 13.5.2020. <https://www.yhys.net/wordpress/wp-content/uploads/2019/06/YHYStoimintakertomus2018.pdf>
- Ympäristö 2019. Valtion ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Ymparisto.fi. Kulutus ja tuotanto. Ympäristöjärjestelmät ja johtaminen. EMASin toteuttaminen. Viitattu 4.9.2019. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen
- Ympäristöhallinto 2013. Ympäristöjärjestelmät ja johtaminen. Viitattu 25.1.2019.
http://www.ymparisto.fi/fiFI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen
- Ympäristöministeriö 2013. Ympäristöhallinnon esittely. Viitattu 25.1.2019.
[https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Ymparistohallinnon_esittely\(24056\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Ymparistohallinnon_esittely(24056))
- Ympäristöministeriö 2018. Kestävä kehitys ympäristöministeriössä. Viitattu 29.1.2019.
http://www.ymparisto.fi/fiFI/Kansainvalinen_yhteistyo/Kestava_kehitys_ymparistoministeriossa

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

ALOITUS

- Tutkimuksen tarkoitus
- Tutkimuseettiset tekijät

TAUSTAMUUTTUJAT

- Nimi, ammatti, koulutus, ikä
- Työtehtävät taustaorganisaatioissa

TEEMA 1: Ympäristöaiheiden kytkeytyminen työtehtäviin ja taustaorganisaatioon

- Ympäristöasioiden kytkeytyminen työtehtäviin
- Aiempi työkokemus ja mahdollinen koulutustausta ympäristöaiheista
- Taustaorganisaation tausta ja aktivoituminen ympäristöasioiden suhteen
- Ympäristöasioiden käsittely liikunnan ja urheilun kentällä ja liikunta- ja urheiluorganisaatioissa yleisesti

TEEMA 2: Verkostotoiminta liikunnassa ja urheilussa

- Aiemmat kokemukset verkostotoiminnasta yleisesti (taustaorganisaatio + omat työtehtävät)
- Verkostotoiminnan haasteet ja mahdollisuudet liikunnan ja urheilun kentällä
- Verkostotoiminta ympäristöasioita edistäessä

TEEMA 3: Urheilun ympäristövastuuverkostoon kuulumisen merkitys

- Verkostoon liittyminen ja jäsenen toiminta verkostossa
- Verkoston toimintatavat ja toiminnan odotukset

TEEMA 3.1: Ympäristötietoisuuden ja -osaamisen vahvistaminen

- Uuden oppiminen ja sen hyödyntäminen verkostossa
- Tietopohjan ja asiantuntemuksen syventyminen verkostossa

TEEMA 3.2: Taustayhteisön tuki

- Vuorovaikutussuhteet verkostossa
- Asiantuntemuksen ja tietotaidon vaihtuminen/liikkuminen verkostossa
- Sosiaalinen tuki taustaorganisaatiossa

TEEMA 4: Urheilun ympäristövastuuverkoston mahdollisuudet

- Verkoston tuottamat hyödyt
- Verkoston hyvät toimintatavat
- Verkoston toiminnan haasteet ja esteet
- Verkoston mahdollisuudet tulevaisuudessa
- Verkoston toiminnan kehittäminen jatkossa

Mitä muuta haluaisit tuoda esille?

LIITE 2. Tietosuojailmoitus

Tietosuojasetus (679/2016) 12-14, 30 artikla

TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

20.06.2019

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan ole pakko toimittaa mitään tietoja, tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää.

1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on syventyä Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintamahdollisuuksiin ja verkoston jäsenten näkemyksiin ja kokemuksiin toiminnasta. Tutkimus kulkee työnimellä: *"Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet"*.

Tutkimuksen aineisto kerätään teemahaastatteluina ja tutkimuksen tulokset valmistuvat vuoden 2019 aikana.

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuojasetus, artikla 6, kohta 1

Tutkittavan suostumus

3. TUTKIMUKSESTA VASTAAVAT TAHOT

Tutkimuksen tekijä: Heidi Tattinen,

Tutkimuksen ohjaaja: Mikko Simula,

4. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintamahdollisuuksia. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaista tiedollista pääomaa verkosto tuottaa jäsenilleen ja miltä sosiaalisen tuen merkitys näyttäytyy verkoston jäsenten keskuudessa.

Tutkimusaineisto kerätään asiantuntijahaastatteluina teemahaastattelurungon pohjalta. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan tekstimuotoon.

Tutkimusaineisto ei sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten).

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tämän tutkimukseen osallistuminen sisältää yhden yksilöhaastattelun jokaisen haastateltavan kanssa. Haastattelun aika ja paikka sovitaan haastateltavan kanssa erikseen. Haastattelun arvioitu kesto-aika on n. 60-95 min.

6. TUTKIMUKSEN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Osallistuminen tutkimukseen tuottaa tietoa liikuntakulttuurin ympäristöhallinnasta ja Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintamahdollisuuksista.

Tutkimukseen osallistumisesta ei koidu haittaa tutkimuksen osallistujille eikä tutkimuksen osallistujan taustaorganisaatiolle.

7. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Haastateltava ja hänen taustaorganisaatio on tunnistettavissa tutkimuksesta, mikäli haastateltava on siihen antanut suostumuksensa. Haastateltavien tunnistettavuudesta on erikseen pyydetty haastateltavalta suostumus (suostumuslomake). Mikäli haastateltava ei ole suostunut tunnistettavuuteen, aineisto analysoidaan anonyymisti ja haastateltava esiintyy tutkimuksessa vain tunnisteella. Tällöin haastateltavan tietoja ei voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaisista lähtökohdista eri organisaatioista tulevat henkilöt osallistuvat verkoston toimintaan ja näin ollen myös taustaorganisaation esiintyminen tutkimuksessa on perusteltua.

Tutkimuksessa ei kuitenkaan arvoteta eri organisaatioiden toimintaa, vaan tarkoituksena on tehdä ymmärrettäväksi eroja ympäristöhallinnan kytkeytymisessä erilaisten organisaatioiden toimintaan. Tutkimuksessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että tutkimukseen osallistumisesta ja tutkimuksen tuloksien julkaisemisesta ei koidu haittaa tutkimukseen osallistuvalla henkilölle eikä hänen taustaorganisaatioilleen. Tutkimukseen osallistuvilla on oikeus lukea tutkimusraportti ennen sen julkaisemista.

Henkilötiedot suojataan tutkimuksen aikana eikä ulkopuolisilla ole pääsyä tietoihin.

Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopisto tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

8. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö ja se julkaistaan avoimessa Jyväskylän yliopiston kokoelmassa. Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus lukea tutkimusraportti ennen sen julkaisemista.

9. TUTKITTAVAN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojansa ei käytetä enää tutkimuksessa.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Tutkimuksen aineisto tuhotaan asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä.

10. REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään.

LIITE 3. Suostumuslomake

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen, joka kulkee työnimellä: Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan mahdollisuudet.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Heidi Tattinen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen tutustunut tietosuojailmoituksessa kerrottuihin rekisteröidyn oikeuksiin ja rajoituksiin.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

Annan luvan siihen, että minut ja taustaorganisaationi saa tunnistaa tutkimuksesta. Minulla on oikeus lukea tutkimusraportti ennen sen julkaisemista.

Annan luvan

En anna lupaa

Mikäli tutkittava ei suostu tunnistettavuuteen, tutkimusaineisto käsitellään anonyymisti ja tutkimukseen osallistuvan tietoja ja taustaorganisaatiota ei voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Y-tunnus:
02458947
Sähköposti:
etunimi.sukunimi@jyu.fi

Puhelin:
(014) 260 1211
Faksi:
(014) 260 1021

Jyväskylän yliopisto
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
www.jyu.fi

_____
Nimen selvennys

_____
Syntymäaika

_____
Osoite

Suostumus vastaanotettu

_____
Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

_____
Päiväys

_____
Nimen selvennys

Suostumusta säilytetään tietoturvallisesti niin kauan kuin aineisto on tunnistellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.